

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5
The 7th National and 5th International Conference 2025

อีสานเปลี่ยนโลก

พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power
เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

*"Isan: Changing The World: Buddhist Innovations for
Developing Soft Power Toward
a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"*

วันที่ 25 กรกฎาคม 2568

DATE : 25 JULY 2025

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๗ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๕

“อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ปรึกษา :	พระพรหมวัชรธีรจารย์, ศ.ดร. พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร. พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร. พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ ศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บรรณาธิการ	พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองบรรณาธิการ		

สาขาศาสนา/ปรัชญา

พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร. พระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, วิ. รศ.ดร. พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. พระครูสุธีพุทธบัณฑิต, ผศ.ดร. รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร รศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา ผศ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น ผศ.ดร.จรัส ลีกา ผศ.ดร.จำรัส บุตดาพงษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
---	---

สาขาสังคมศาสตร์

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, ผศ.ดร.

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

รศ.ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม

รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ

รศ.ดร.ปิยะลักษณ์ โพธิวรรณ

รศ.ดร.รภัศรณ คณจารุอนันต์

รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต

ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี

ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์

ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ อาจวิชัย

ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา

ผศ.ดร.คุณากร กรสิงห์

ผศ.ดร.ณัฐชัย นิมนวล

ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

ผศ. ดร.สุรธัชกุล นุ่นภูบาล

ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์

ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว

ผศ.ดร.สนุก สิงห์มาตร

ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โตอิน

อ.ดร.สุธีร์กิตต์ ฝอดสูงเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สาขาการศึกษา

ศ.ดร.กนกอร สมปราชญ์

พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, รศ.ดร.

รศ.ดร.วิทยา ทองดี

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก

รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สิทธิพล อาจอิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐพัชร อนันตธีรกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.จิราพร ผันสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สาริตา สุขคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.วรวิมล ตัญญ์วิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.เพชรภักดิ์ ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดฮอนด้า วาทยุโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาอีสาน

รศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธวิมล, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ระดับนานาชาติ

พระสิทธิวิชัยบดินทร์, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ดิปติ มหันตะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรวิมล ตัญญ์วิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ ผกามาต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
คณะทำงานเอกสารวิชาการ รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	พระมหาพิสิฐ วิมลฐปญโญ, ดร.
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อ.จิรวัดน์ สิทธิธรรม
พระมหาปรเมศวร์ ปรมิสโร, ดร.	พระมหาปรีชา เตชธมโม

พิมพ์เมื่อ

กรกฎาคม 2568

บรรณาธิการแถลง

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในวันศุกร์ที่ 25 เดือนกรกฎาคม 2568 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย รวมถึงการสร้าง พุทธนวัตกรรม ที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ 2) เพื่อให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่ วัด ชุมชน และท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแห่งสันติสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน 3) เพื่อเปิดเวทีในการ เผยแพร่ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต และนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน สู่สาธารณชน 4) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย ระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิต จากมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี มีประเด็นการประชุมคือ “อีสานเปลี่ยนโลก พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI” มีประเด็นย่อยในการประชุมคือ 1) พุทธนวัตกรรมด้านศาสนา/ปรัชญา 2) พุทธนวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์ 3) พุทธนวัตกรรมด้านการศึกษา 4) พุทธนวัตกรรมด้านอีสาน โดยมีบทความระดับชาติจำนวน 117 บทความ ระดับนานาชาติจำนวน 20 บทความ

บทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review) เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเจ้าของบทความจะต้องนำเสนอในเวทีประชุมวิชาการรูปแบบปากเปล่า (Oral Presentation) จากนั้นจะนำบทความทั้งหมดไปตีพิมพ์ในรูปแบบรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding) เพื่อตีพิมพ์บทความสมบูรณ์ (Full Paper) โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการคัดเลือกบทความซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ทำหน้าที่คัดสรรกลั่นกรอง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้อง การใช้ภาษา และแก้ไขถ้อยคำ หรือรูปแบบการนำเสนอที่ถูกต้องก่อนการเผยแพร่ในหนังสือประมวลบทความในการประชุมทางวิชาการ (proceedings) ที่มาจากการประชุมโดยสมาคมวิชาการ ซึ่งในครั้งนี้มี 3 สมาคมคือ สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ สมาคมนักวิชาการและนักวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นขอขอบพระคุณพระพรหมวัชรธีรารจารย์, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาเดินทางมาเป็นประธานเปิดงาน และเป็นองค์ปาฐกถาตลอดถึงวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลามาร่วมงานครั้งนี้ ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนการจัดงานครั้งนี้ ทั้งด้านกำลังคน กำลังความคิด ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายมหาวิทยาลัยด้วยความมั่นคง ภาคภูมิใจ ก้าวหน้าต่อไป

(พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง	ก
สารบัญ	ค
บทความระดับชาติด้านศาสนา/ปรัชญา ห้องประชุมย่อยที่ 2	100
กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา	
-เจริญ มณีจักร์ พระครูพิพิธจารุธรรม พระครูรัตนสุตาภรณ์	101
การศึกษาพุทธศาสนาในยุค AI:ในการเสริมสร้างความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม	
-สมเจตน์ มีตาบุญ ปัญญา กันภัย พระบุญทัน นรินโท	114
วิเคราะห์ไตรสิกขา: การส่งเสริมสันติภาพเพื่อความสันติสุขในชุมชน	
-พระอธิการทวิศาสตร์ ฐานชโย พระสงกรานต์ เขมจาโร พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหาสุวรรณ สุวณโณ พระรัตนพล ญาณิสสโร	122
จากวัดสู่ชุมชน: แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม	
-จาวรุวรรณ กะตะโท เชษฐพลีฐ เลิศสหพันธ์ พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี พระอภินันท์ ปภสฺสโร	135
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางพระพุทธศาสนาและกฎหมายไทย	
-พระเจี๊วตตะ โชติโก (ป๋องนุ) พระมหาโยธิน โยธิโก อินตอง ชัยประโคน เนติพล ภูเมฆ	147
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัย	
-พระครูปริยัติจิรากร พระสมสันธุ์ สุขโม พระครูสุธีสารบัณฑิต พระประภุชณ์ ธมฺมวโส พระอภินันท์ ปภสฺสโร พระมหากิตติ กิตติเมธี	160
ความปลอดภัยไซเบอร์และการศึกษาเพื่อสันติภาพ	
-พระครูสุทธิบุญญาณาส พระวัฒน์ชรินทร์ อรุโณ พระครูสุธีสารบัณฑิต พระครูอุดมธรรมวุฒิ พระอภินันท์ ปภสฺสโร	176
การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างสันติสุขในชุมชน	
-พระประโยชน์ศิลป์ สุรพลโย พระคำหวาง จกกวโร พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหาสุทธิดล จิตติปญโญ พระรัตนพล ญาณิสสโร	187
พุทธนวัตกรรมการสื่อสาร: แนวทางสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในสังคมไทย	
-กิตติพัทธ์ เทศกำจร อภิขญา พรณศรี	195

บทความระดับชาติ

พุทธนวัตกรรมทางศาสนา/ปรัชญา
สร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาค

ห้องประชุมย่อยที่ 2

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

1. พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.
2. ผศ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม
3. ผศ.ดร.จรัส ลีกา

กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนา

The process of developing wisdom according to Buddhism

เจริญ มณีจักร พระครูพิพิธจารุธรรม พระครูรัตนสุตาภรณ์

Charoen maneejuk Phrakhruphiphitjarutham Phrakhrurattanasutaphorn

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhachinaraj Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: charoen.ma@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญญาหรือญาณเป็นสภาวะธรรมฝ่ายกุศลธรรมซึ่งเป็นเจตสิกดวงหนึ่งที่เกิดขึ้นใน ดวงจิตของมนุษย์ หรือ ดวงจิตของตนเอง ทำหน้าที่รอบรู้ ทุกสิ่งตรงกับความเป็นจริง รู้สภาวะธรรมได้จริงแท้ ไม่วิปลาส ไม่ผิดซึ่งปัญญาคือ รู้ 2 ความจริง ได้แก่ 1. ความจริงสมมุติสัจจะ คือ ความจริงโดยสมมติ ได้มีการตั้งชื่อสมมติชื่อ บุคคล ตัวตน เรา เขา และได้มีการออกเสียง ตามชื่อเรียกนั้นๆ ชื่อว่า บัญญัติธรรม 2. ความจริงปรมัตถ์สัจจะ คือ ความจริงโดยสภาวะธรรมล้วนๆ และไม่มีชื่อเรียกใดๆ และ ไม่มีการออกเสียงใดๆ ชื่อว่า ปรมัตถธรรม ผู้มีปัญญาหรือผู้มีญาณ สามารถเปลี่ยนชีวิต ปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ แต่ถ้าหากขาดปัญญาหรือญาณจะแก้ปัญหาวีชีวิตประจำวันไม่ได้ และไม่สามารถพบความสุข ความสงบที่แท้จริงได้ และทำให้จิตวิปลาส ทำให้ประพฤติชั่วต่างๆ ได้ ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ ต้องปฏิบัติตามลำดับ กระบวนการ กระบวนการพัฒนาทำให้เกิดปัญญา (ปัญญาหยั่งรู้ปัญญา) มี 6 ขั้นตอน มีดังนี้ 1. การรับรู้ (ผัสสเจตสิก) ทาง 6 ทวาร ได้แก่ ทางตาหูจมูกลิ้นกายและทางใจ ต้องชัดเจน 2. การจดจำ (สัญญาเจตสิก) จากการที่รับรู้ ทาง ทวาร 6 จำได้แม่นยำแน่นอนชัดเจน 3. การแสดงความรู้ (ทัญญาเจตสิก) ร่วมกับกัลยาณมิตรระดับปุถุชน ที่ หลากหลาย 4. การรับฟังหลักธรรมจากกัลยาณมิตรระดับโสดาบันขึ้นไป (สุตมยปัญญา หรือปรโตโมสะ) 5. การคิด วิเคราะห์ (จินตามยปัญญา หรือโยนิโสมนสิการ) จากการที่รับฟังหลักธรรมมา 6. การฝึกสติปัฏฐาน 4 (ภาวนามย ปัญญา) เพื่อเกิดปัญญา16 หรือญาณ16 ตามลำดับญาณ

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาปัญญา, พระพุทธศาสนา

Abstract

The Development of Wisdom in Buddhism Wisdom or knowledge is a wholesome mental formation which is one of the mental factors that arises in the human mind or one's own mind. It functions to know all things in accordance with reality, to know mental and physical phenomena truly and genuinely, without distortion and without error. Wisdom means knowing two truths: 1. Conventional Truth (Sammuti-sacca): This is truth by convention, where names have been

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

conventionally established for persons, individuals, "he/she" and sounds are made according to those appellations. This is called conventional phenomena (paññatti-dhamma).² Ultimate Truth (Paramattha-sacca): This is truth consisting purely of ultimate phenomena without any appellations and without any sounds. This is called ultimate phenomena. Those who possess wisdom or knowledge can transform the life of an ordinary person into a noble person. However, if one lacks wisdom or knowledge, one cannot solve daily life problems and cannot find true happiness and peace. This causes mental distortion and leads to various unwholesome conduct. For wisdom to arise, one must practice according to the sequential process. The developmental process that gives rise to wisdom (wisdom that penetrates wisdom) has 6 steps as follows: The Six-Step Process of Wisdom Development 1. Perception through the 6 doors: namely through the eye, ear, nose, tongue, body, and mind door - must be clear. 2. Recognition : From what has been perceived through the 6 doors, remembering accurately, definitely, and clearly. 3. Expressing views : Together with diverse spiritual friends at the ordinary person level. 4. Listening to the Dhamma from spiritual friends at the stream-enterer level and above: This develops wisdom gained through listening or initial understanding. 5. Analytical thinking : Based on the Dhamma that has been heard. 6. Practicing the Four Foundations of Mindfulness : This develops wisdom through mental cultivation to give rise to the 16 types of wisdom or 16 types of knowledge according to the sequential order of knowledge.

Keywords: Wisdom, developmental process, Buddhism

บทนำ

การศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญา (ปัญญาหยั่งรู้ปัญญา) ทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีความสำคัญมาก และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญญานำไปสู่การแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้จริงและสามารถนำพาชีวิตมนุษย์ หลุดพ้นจากความทุกข์ การเกิดการตายได้จริง

คำว่าปัญญา (ปัญญาเจตสิก) ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 หมายถึง ปัญญาเจตสิก หมายถึง องค์ธรรมของสัมมาทิฐิ ในองค์มรรค 8 และเกิดร่วมกับสติเจตสิกหมายถึง สติระลึกตามระลึก กิริยาที่ระลึก สติตั้งมั่นอยู่ใน กาย เวทนา จิต ธรรม (อภ.สง. (ไทย) 34/93/44-45.) สติเจตสิกเป็นสหชาติปัจจัย สติเจตสิกเกิดร่วมกับปัญญาเจตสิกซึ่งเป็นเครื่องทำลายกิเลส สลายความทุกข์ สร้างความสุขสงบ โดยรู้จริง สภาวธรรม (อภ.สง. (ไทย) 34/93/44.)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คำว่าสติ (สติเจตสิก) ที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สรุปได้ว่า สติเป็นเจตสิกดวงหนึ่ง เรียกว่า สติเจตสิกเกิดร่วมปัญญาเจตสิก และเกิดร่วมกับจิตเป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น และดับลงพร้อมกับจิต มีอารมณ์ และวัตถุที่อาศัย สิ่งเดียวกันกับจิตที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเช่นกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550) ซึ่งปัญญาเจตสิกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีความจำเป็นต่อมวลมนุษยชาติ ทุกชีวิต และทุกสังคม ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถ้าหากผู้นำของแต่ละประเทศ หรือ ผู้นำชุมชน หัวหน้าครอบครัวทุกครอบครัวในชุมชน หากสนใจฝึกจนเข้าถึงตัวปัญญาโดยจริงสมมติ และโดยจริงสภาวะธรรม จะส่งผลทำให้สังคมโลกเกิดสันติสุขได้ยั่งยืน

พุทธศาสนิกชนควรศึกษากระบวนการพัฒนาทำให้เกิดปัญญา มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การรับรู้ (ผัสสเจตสิก) ทาง 6 ทวาร ได้แก่ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ทางใจได้ชัดเจน
- 2) การจดจำ (สัญญาเจตสิก) จากการที่ได้รับรู้ ทางทวาร 6
- 3) ความเห็น (ทิวฐิเจตสิก) สรุปพร้อมกับกัลยาณมิตรระดับปุณฺณ ที่หลากหลาย
- 4) การฟัง : สุตตามยปัญญา จากกัลยาณมิตรอริยบุคคลระดับโสดาบันขึ้นไป ที่หลากหลาย
- 5) การคิด : จินตามยปัญญา หรือ โยนิโสมนสิการ มี 10 วิธีคิดดังนี้
 - 1) วิธีคิดแบบ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เป็นต้น
 - 2) วิธีคิดแบบขั้น 5 แยกอุปกับนาม เป็นต้น
 - 3) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันตามพระไตรลักษณ์ เป็นต้น
 - 4) วิธีคิดแบบแก้ปัญหาแนวอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย เป็นต้น
 - 5) วิธีคิดแบบความจริง ความดี ความงาม ความพ้นทุกข์ เป็นต้น
 - 6) วิธีคิดแบบแยกส่วนดี ส่วนเสีย ข้อบกพร่อง เป็นต้น
 - 7) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม

คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง เพื่อประโยชน์สุขทั้งตนเอง และผู้อื่นและแบบไม่ได้มุ่งสนองต่อตัณหาต่ออวิชชา

คุณค่าเทียม หรือคุณค่าพอกอกุศล หมายถึง คุณค่าที่สนองต่อตัณหาต่ออวิชชา มุ่งเอา ตัณหาเป็นเครื่องตีค่า ตีราคา เป็นต้น

8) วิธีคิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม หมายถึง คิดแบบฝึกเพื่อเกิดปัญญาเจตสิก และเพื่อทำลาย อวิชชา ตัณหา โทสะ เป็นต้น

9) วิธีคิดแบบมีสติสัมปชัญญะอยู่กับปัจจุบันอารมณ์

10) วิธีคิดแบบวิเคราะหฺ์ แยกแยะความจริง ครอบงำ ทุกด้าน จำแนก เป็นต้น ส่งผลให้ร่างกายเป็นสุขได้เพียงชั่วคราว แม้จะแตกฉานพระไตรปิฎก อรรถกถาได้อย่างลึกซึ้งก็ตาม เปรียบเสมือนหนึ่ง ดังว่าได้พระคัมภีร์เปล่า ยังไม่สามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้จริง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่รู้จริงสภาวะธรรมล้วนๆ เกิดจากฝึกสติปัฏฐาน 4 เกิดปัญญาหรือญาณคือ รู้จริง โดยไม่ยึดติดอุปาทานรูปนามตนเองและผู้อื่นใดๆ ส่งผลเป็นสุขได้ยั่งยืน เป็นที่พึงได้จริง ดับความทุกข์ได้จริง และหลุดพ้นจากความเห็นผิดได้ในชีวิตประจำวันได้จริง การหลุดพ้น มี 4 ระดับ ได้แก่

- 1) ชั่วคราว คือ การหลุดพ้นด้วยจิตมหากุศล
- 2) เพียงข่มทับไว้ คือ การหลุดพ้นด้วยฌานสมาธิ
- 3) เบาบาง คือ การหลุดพ้นอริยบุคคลระดับสกทาคามี โลกเจตสิก โทสเจตสิกเบาบาง
- 4) เด็ดขาด คือ ไม่มีความทุกข์ ไม่มีกิเลสใดๆ มารบกวนทุกขณะจิต

ดังนั้นพุทธศาสนิกชน ควรศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่งเพราะปัญญาทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญมาก และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนำไปแก้ปัญหาวชิวัตประจำวันได้จริง และสามารถนำพาชีวิตหลุดพ้นทุกข์ การเกิด การตายได้จริง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีความจำเป็นต่อมวลมนุษยชาติ ทุกชีวิตและทุกสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1. ความหมายปัญญา : ปรมัตถธรรม, ปัญญา : บัญญัติธรรม

1.1 ความหมายปัญญา : ปรมัตถธรรม

ความจริงปรมัตถ์สัจจะ ไม่มีตัวอักษร ไม่มีเสียงอ่าน ไม่มีเสียงพูด ได้แก่ จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน ซึ่งมียุติจริงโดยสภาวะธรรมปรมัตถ์ล้วนๆ

คำว่า ปัญญาเจตสิก : ปรมัตถธรรม คือ “รู้จริงตรงกับสภาวะธรรมล้วนๆ เป็นสังขารชั้นธตวาทหนึ่ง เป็นนามชั้นธปัญญาเป็นเจตสิกดวงหนึ่งเกิดร่วมกับสติเจตสิก และเจตสิกดวงอื่นๆ

คำว่า สติเจตสิก หมายถึง ระลึกได้ ในอารมณ์ 6 คือ รูป กลิ่น รส สัมผัส เย็นร้อน อ่อนแข็ง ลมเบา ลมแรง เป็นสภาวะธรรมปรมัตถ์ล้วนๆไม่มีชื่อใดๆ ไม่มีบุคคล อัตตา ตัวตน เรา เขา มีเพียงแต่สภาวะธรรมปรากฏปรมัตถ์ล้วนๆ ที่มีอาการเกิด และอาการดับพร้อมกับจิต ที่มีอารมณ์ และวัตถุเดียวกันกับจิตซึ่งเป็นลักษณะขวนจิตดวงเดียวกัน และเกิดร่วมกับจิตลักษณะเป็นสหชาติปัจจัย และสัมปยุตปัจจัย เป็นต้น (พระมหาสมบุรณ์ ฉนทโรจโน, 2543)

1.2 ปัญญา : บัญญัติธรรม (ความจริงสมมติสัจจะ มีตัวอักษร มีเสียงอ่าน เสียงพูด)

บัญญัติธรรม หมายถึง การตั้งชื่อ หรือ สิ่งที่ยกบัญญัติขึ้น สมมติขึ้น คือไม่มีสภาวะธรรมใดๆ ไม่มีสภาวะธรรมเป็นปรมัตถ์อย่างแท้จริงใดๆ เป็นเพียงแต่ชื่อเรียกสมมติเท่านั้น ซึ่งมีหลักการตั้งชื่อ ตามรูปร่าง ลักษณะต่างๆ หรือ วัตถุต่างๆ เพื่อใช้ในการสื่อสารเพื่อให้ชาวโลกเข้าใจตรงกัน เช่น คำว่า คนจะชี้ส่วนใด ส่วนหนึ่งของร่างกายว่า เป็นคนไม่ได้ ต้องกล่าวโดยภาพรวมทั้งร่างกาย เป็นการตั้งชื่อสมมติขึ้นมาเรียกว่า คน อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ คำว่า แก้ว จะชี้ส่วนใด ส่วนหนึ่งของแก้วว่า แก้วไม่ได้เช่นกัน เป็นการเพียงการสมมติขึ้นมาโดยกล่าวเป็นภาพรวม (ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540)

บัญญัติธรรม มี 2 ประเภท ได้แก่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1) อรรถบัญญัติคือ การได้ตั้งชื่อเรียกสัตว์ บุคคล ตัวตนเรา เขา แต่ยังไม่ออกเสียง หมายถึง เป็นการสมมติขึ้นมา กำหนดชื่อ หรือการตั้งชื่อขึ้นมา ตั้งแต่โลกเกิดมาใหม่ๆ จนถึงยุคปัจจุบัน หลักการตั้งชื่อเรียกตามรูปร่างสัณฐาน หรือ ลักษณะอาการของสิ่งนั้นๆ เช่น ภูเขา ต้นไม้ บ้าน เรือน การเดิน การวิ่ง การโบกมือ การก้มมือ การเขียน ตัวหนังสือ เป็นสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้รู้ความหมาย ไม่ต้องออกเสียงใดๆ โลกที่เราอาศัยอยู่นี้เกิดมาตอนแรก ระยะแรกไม่มีการตั้งชื่อ ยังไม่มีชื่อเรียกขาน การเรียกขานชื่อต่างๆ นั้นมีนักปราชญ์บางกลุ่ม หรือบางท่าน ยุคอดีตและปัจจุบัน ได้ร่วมมือกัน ตั้งชื่อบุคคล วัตถุ สิ่งของต่างๆ ขึ้นมาทีหลัง ดังมีรายละเอียด ดังนี้

อรรถบัญญัติ คือ การตั้งชื่อ ยังไม่ออกเสียงใดๆ มีทั้งหมด 17 กลุ่มชื่อ ได้แก่

1. ชื่อพื้นดิน ชื่อภูเขา ชื่อต้นไม้ ชื่อแม่น้ำ
2. ชื่อบ้าน ชื่อรถ ชื่อสิ่งของต่างๆ
3. ชื่อบุคคล ผู้ชาย ชื่อผู้หญิง ชื่อบุรุษ ชื่อสตรี
4. ชื่อทิศต่างๆ ทิศเหนือ ทิศใต้
5. ชื่อเวลา เช่น เวลาเช้า เวลาบ่าย เวลาเย็น
6. ชื่อฤดู ร้อน ฤดูหนาว
7. ชื่อเดือนต่างๆ เช่น มกราคม ธันวาคม
8. ชื่อปีต่างๆ ปีมะโรง ปีมะเส็ง
9. ชื่อวันต่างๆ เช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์
10. ชื่อถ้า อุโมงค์ บ่อน้ำ
11. ชื่อกลิ่นต่างๆ เฟงดิน น้ำ ลม ไฟ
12. ชื่อนิमितต่างๆ
13. ชื่อนัตถิภาวะบัญญัติ ต่างๆ
14. ชื่อลมหายใจเข้าออก
15. ชื่ออสุภบัญญัติต่างๆ
16. ชื่อการเปรียบเทียบ ที่หนึ่ง ที่สอง

17. ชื่อปรมาตมธรรม 4 ได้แก่ การตั้งชื่อว่า จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน เป็นเพียงชื่อสมมุติสภาวะธรรม ปรมาตม คำว่าปรมาตมธรรม 4 นั้น ครั้งแรกเดิมทีนั้น ยังไม่มีชื่อ เช่นคำว่า จิต เจตสิก แต่มาภายหลังมีนักปราชญ์ได้ตั้งชื่อสมมุติว่า จิต เจตสิก รูปอารมณ์พระนิพพาน เป็นต้น

หมายเหตุ

1) ประเภท 1-16 เป็นการตั้งชื่อไม่มีปรมาตม ตัวอย่าง เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ประเทศไทย เกิดมาครั้งแรก ยังไม่มีการตั้งชื่อ ยังมีชื่อเรียกสื่อสารให้ชาวโลกเข้าใจตรงกัน

2) ประเภท 17 เป็นการตั้งชื่อที่มีชื่อปรมาตม (จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน)

3) ปรมาตมธรรมปรากฏบัญญัติหาย,บัญญัติปรากฏปรมาตมหาย บุคคลปกติจะแยกไม่ออก

จริงสมมติกับจริงปรมาตมโดยสภาวะธรรม

2) สัททบัญญัติ คือ การออกเสียง หรือ การอ่าน การพูด หมายถึง การออกเสียงตาม อรรถบัญญัติ ได้แก่ การออกเสียงชื่อต่างๆ เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อสิ่งของ เสียงที่อ่านมาจากตัวหนังสือ เป็นเสียงตามเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น

สัททบัญญัติ คือ การออกเสียงตามชื่อบัญญัติ จริงสมมติขึ้นมา มี 6 กลุ่มชื่อการออกเสียง ได้แก่

1) ออกเสียงที่มีชื่อปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) เช่น คำว่า จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน เป็นต้น

2) ออกเสียงที่ไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) เช่น คำว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น

3) ออกเสียงมีชื่อปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) กับ ออกเสียงไม่มีปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่า รูปหล่อ รูปสวย อธิบายว่า รูป คือชื่อปรมาตม, สวยหล่อ ชื่อไม่มีปรมาตม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- 4) ออกเสียงไม่มีชื่อปรมัตต์ (อวิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียง มีชื่อ ปรมัตต์ (วิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่า เธอมีทุกข์ (ทุกข์เวทนา) เธอมีสุข (สุขเวทนา) เธอเป็นชื่อสมมติขึ้นมา เป็นต้น
- 5) ออกเสียงมีชื่อ ปรมัตต์ (วิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียง มีชื่อปรมัตต์ (วิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่า จักขุ วิญญูณ เป็นต้น
- 6) ออกเสียงไม่มีชื่อปรมัตต์ (อวิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียง ไม่มีชื่อปรมัตต์ (อวิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่า ราชปุตุโต โอรัสของพระราชา เป็นต้น (พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2546)

2. องค์ธรรมอุปการะต่อภาวนาмайปัญญาทำให้เกิดปัญญา หรือเกิดญาณ 16

ปัญญาที่เกิดจากการศึกษา การฟัง การอ่าน การคิด เรียกว่า ปัญญา ส่วนคำว่า ญาณ คือ ปัญญาเกิดจากการฝึกสติปัฏฐาน 4 ได้ชื่อว่า ญาณ 16 ซึ่งมีองค์ธรรมอุปการะต่อการปฏิบัติ มีดังนี้

1. กำหนดสติระลึกรู้ ให้ได้ปัจจุบันได้ต่อเนื่อง เห็นพระไตรลักษณ์
2. ปรับอินทรีย์ 5 พละ 5 ให้เสมอกัน เช่น
ศรัทธา เสมอ ปัญญา
ศรัทธายิ่ง ปัญญาหย่อน เกิดโลกเจตสิก
ปัญญายิ่ง ศรัทธาหย่อน เกิดความสงสัย
วิริยะ เสมอ สมาธิ
วิริยะยิ่ง สมาธิหย่อน ฟุ้งซ่าน
สมาธิยิ่ง วิริยะหย่อน ง่วงนอน
สติ เป็นผู้ควบคุม ยิ่งมากยิ่งขึ้น

3. องค์ธรรมอุปสรรคต่อการปฏิบัติ ปัญญาหรือ ญาณ 16

ผู้ปฏิบัติต้องตัดความกังวล ปลีโพธิ 10 ข้อ (The Ten Hindrances) รุ้ทันสภาวะธรรม สิ่งหลอกลวง อย่าหลงยึดติด 10 วิปัสสนูปกิเลสเกิดในอุทกัปปยญาณ และอกุศลเจตสิก 14 หรือ อกุศล 9 ข้อ เช่น อนุสัย กิเลส นิรวณสังโยชน์ เป็นต้น

4. ขั้นตอนการปฏิบัติเจริญสติปัฏฐาน 4

สำหรับผู้ปฏิบัติใหม่ อันตรายมากช่วงปัญญา (ญาณ) ที่ 6-8 เกิดขึ้น หากฝึกด้วยตนเอง อาจหลงผิด อวิชชา ยึดติดนิमित อาจเป็นบ้า อาจเกิดความเบื่อหน่าย ฆ่าตัวตาย ต้องมีอาจารย์เป็นผู้สอบอารมณ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด มีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้ ดังนี้

1. การกราบ ต้อนสติไว้ที่มีมือ การเดินต้อนสติไว้ที่เท้า การนั่งต้อนสติไว้ที่หน้าท้อง และตามจุดต่างๆ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตอนนั่งกำหนด พองหนอ หายใจเข้า ยุบหนอ หายใจออก นั่งหนอ หายใจเข้า เอาจิตไปไว้ที่รูปร่าง ถูกหนอ หายใจออก เอาจิตไปจู้จุดนั้น ขนาดโตเท่ากับเหรียญสิบบาท

2. การปฏิบัติที่ถูกต้องย่อมได้ผลดี กำหนดให้ได้ปัจจุบัน กำหนดให้ต่อเนื่องกันในขณะที่ปฏิบัติ

3. การปฏิบัติช่วงอธิฐานจิต รวม 5 ญาณมีพลังมาก (ญาณ 12-16) จะเกิดขึ้น รวดเร็ว ติดต่อกันไม่ขาดสาย อุปมา เร็วยิ่งกว่าสายฟ้าแลบ เมื่อมรรคญาณเกิดขึ้นแล้ว เป็นอันว่า รู้แจ้ง 4 อริยสัจพร้อมกัน มีค่าอุปมา การจุดดวงประทีป หรือดวงไฟเทียนไข น้ำมัน-เทียนไข ก็แห้งไป ไฟดวงไฟ-ไส้เทียนก็ไหม้ไป แสงสว่างเกิดขึ้น ความมืดก็หายไป พร้อมกันในคราวเดียวกัน

4. ตารางอธิบายการฝึกสติปัฏฐาน 4 ได้ต่อเนื่อง ยึดรูปนามเป็นอารมณ์ มีดังนี้

ลำดับญาณ ระยะการเดิน นั่งกำหนด จุดที่กำหนดถูก เวลาเพิ่มมาก

ลำดับญาณ	ระยะการเดิน	นั่งกำหนด	จุดที่กำหนดถูก	เวลาเพิ่มมาก
1. รู้แยกรูป นาม	ระยะที่ 1 ขวย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ	พองหนอคือ รูป ยุบหนอคือ รูป จิต รู้ คือ นาม เจตสิก รู้ คือนาม	-	10 นาที เวทนา จิต ธรรม นอน
2. รูปเกิดก่อน นามเกิดก่อน	ระยะที่ 2 ยกหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ	-	20 นาที รูป เสียง อิริยาบถ ย่อย
3. รูปนาม เกิดดับเป็นไตร ลักษณ์	ระยะที่ 2 ยกหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	-	30 นาที กลิ่น รส เย็นร้อน อ่อนแข็ง สัมเบา สมแรง รู้ทางใจ เช่นชื่อ
4. รูปนามเกิดดับ	ระยะที่ 3 ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	-	1 ชั่วโมง
5. รูปนาม เฉพาะดับ 1-5 เน้นรู้จัก รูปนามเป็นไตร ลักษณ์ชัดเจน	ระยะที่ 4 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	ถูกหนอ สะโพก ขวา ซ้าย	1 ชั่วโมง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. รูปนาม ภัยอันตราย น่ากลัว	ระยะที่ 4 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	กั้นย้อย ขวา ซ้าย ขาพับ ขวา-ซ้าย (ด้านนอก)	1 ชั่วโมง
7. ญาณ เห็นทุกข์ เห็นโทษ รูปนาม	ระยะที่ 4 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	ตาตุ่ม ขวา ซ้าย (ด้านนอก)	1 ชั่วโมง
8. เกิดความเบื่อ หน่าย 6-8 อันตราย	ระยะที่ 4 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	หลังเท้า ขวา ซ้าย	1 ชั่วโมง
9. อยากพ้นความ เบื่อหน่าย	ระยะที่ 4 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	เข่า ขวา ซ้าย	1 ชั่วโมง
10. หาทางหลุดพ้น ความเบื่อหน่าย	ระยะที่ 5 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	หน้าขา ขวาซ้าย โคลน ขวาขวาซ้าย	1 ชั่วโมง
11. วางเฉยรูปนาม 9-11 ได้พบแล้ว คือฝึกสติต่อเนื่อง	ระยะที่ 6 ยกสั้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ	พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ	ไขว้หน้า ไขว้หลัง	1 ชั่วโมง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

	ลงหนอ			
	ถูกหนอ			
	กตหนอ			

5. ปัญญาหรือญาณ 16 (ปัญญาเกิดหยั่งรู้ปัญญา) เกิดขึ้นตามลำดับ ดังนี้

ญาณที่ 1 อธิบายตามตารางได้ ดังนี้

1.1 ตาราง รู้แยกรูปรูปนามตามปรมัตถธรรม 4 (จริงโดยสภาวะธรรม) และบัญญัติธรรม (จริงโดยสมมุติ)

รูป	นาม	นาม	นาม
รูป 28	จิต 89/121	เจตสิก 52	อารมณ์พระนิพพาน

รูปนาม นาม นาม รูป 28 จิต 89/121 เจตสิก 52 อารมณ์พระนิพพาน

1.2 ตาราง รู้แยกรูปรูปนาม ตามขั้น 5 (ขั้น 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ใน นอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต อดีต ปัจจุบัน อนาคต)

รูป	เวทนา	สัญญา	สังขาร	วิญญาณ
1 ขั้น	1 ขั้น	1 ขั้น	1 ขั้น	1ขั้น
ขั้นมี 11 ชื่อ ไกล	ขั้น 11 ชื่อ	ขั้น 11 ชื่อ	ขั้น 11 ชื่อ	ขั้น 11 ชื่อ
ใกล้ ใน นอก	ไกล ใกล้ ใน นอก	ไกล ใกล้ ใน นอก	ไกล ใกล้ ใน นอก	ไกล ใกล้ ใน นอก
หยาบ ละเอียด	หยาบ ละเอียด	หยาบ ละเอียด	หยาบ ละเอียด	หยาบ ละเอียด
เลว ประณีต อดีต	เลว ประณีต อดีต	เลว ประณีต อดีต	เลว ประณีต อดีต	เลว ประณีต อดีต
ปัจจุบัน อนาคต	ปัจจุบัน อนาคต	ปัจจุบัน อนาคต	ปัจจุบัน อนาคต	ปัจจุบัน อนาคต

1.3 ตารางรู้แยกรูปรูปนามตามทางการแพทย์ ร่างกายกับจิตใจ

รูป คือ ร่างกาย	นาม คือ จิตใจ
ร่างกาย	จิตใจ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1.4 ตารางรู้แยกอุปนาม ตามอายตนะภายในภายนอก

ตา คือ รูป	หู คือ รูป	จมูก คือ รูป	ลิ้น คือ รูป	กาย คือ รูป	ใจ คือ นาม (จิต เจตสิก)
ประสาทตา กระทบรูปสวย ไม่สวย	ประสาทหู กระทบเสียง ทุกข์ สุข เฉย	ประสาทลิ้น กระทบรส หวาน เค็ม	ประสาทจมูก กระทบกลิ่น หอมเหม็น	ประสาทกาย กระทบแข็ง อ่อนเย็นร้อน ลม เปา-แรง	หัวใจ รู้ทางใจ เป็นนาม

ญาณที่ 2

ญาณที่ 2 นี้ บางครั้ง รูปเกิดก่อนนาม บางครั้งนามเกิดก่อนรูป ตรงข้ามกัน บางครั้ง คือ นามเกิดก่อนรูป รูปเกิดทีหลังนาม

ญาณที่ 3

รูปนามเป็นพระไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้ ยกตัวอย่าง ชั้นที่ 5 (สภาวะธรรม) พิจารณาแสดงเป็นตารางเป็นพระไตรลักษณ์ ได้ดังนี้

1.5 ตาราง ชั้นที่ 5 (สภาวะธรรม) พิจารณาเป็นพระไตรลักษณ์

รูป (สภาวะธรรม)	เวทนา (สภาวะธรรม)	สัญญา (สภาวะธรรม)	สังขาร (สภาวะธรรม)	วิญญาณ (สภาวะธรรม)
ชั้นที่มี 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ในนอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีตอดีต ปัจจุบัน อนาคต	ชั้นที่มี 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ใน นอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต อดีต ปัจจุบัน อนาคต	ชั้นที่มี 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ใน นอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต อดีต ปัจจุบัน อนาคต	ชั้นที่มี 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ใน นอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต อดีต ปัจจุบัน อนาคต	ชั้นที่มี 11 ชื่อ ไกล ใกล้ ใน นอก หยาบ ละเอียด เลว ประณีต อดีต ปัจจุบัน อนาคต
อนิจจัง	อนิจจัง	อนิจจัง	อนิจจัง	อนิจจัง
ทุกขัง	ทุกขัง	ทุกขัง	ทุกขัง	ทุกขัง
อนัตตา	อนัตตา	อนัตตา	อนัตตา	อนัตตา
บัญญัติธรรม คืออัตตบัญญัติ สัพพบัญญัติ พิจารณาเห็นไตร ลักษณ์ไม่ได้	บัญญัติธรรม คืออัตตบัญญัติ สัพพบัญญัติ พิจารณาเห็นไตร ลักษณ์ไม่ได้	บัญญัติธรรม คืออัตตบัญญัติ สัพพบัญญัติ พิจารณาเห็นไตร ลักษณ์ไม่ได้	บัญญัติธรรม คืออัตตบัญญัติ สัพพบัญญัติ พิจารณาเห็นไตร ลักษณ์ไม่ได้	บัญญัติธรรม คืออัตตบัญญัติ สัพพบัญญัติ พิจารณาเห็นไตร ลักษณ์ไม่ได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สิ่งปิดบัง พระไตรลักษณ์ 3 ลักษณะสภาวะธรรมมีดังนี้

1.ความสืบทอดของรูปนาม (สันตติ-อาการเกิดสืบทอด)	2.การปิดบัง ความทุกข์ (เปลี่ยนอิริยาบถ)	3.กลุ่มก้อนปิดบังอนัตตา (กลุ่มก้อนปิดบังรูปนาม)
อาการสืบทอด ติดต่อกัน เช่น อาการพอง เห็นทางใจ เป็น 3 ระยะ คือ ต้นพอง กลางพอง สุดพอง	อิริยาบถเปลี่ยน เช่น การยืนเดิน เปลี่ยนเป็นการนั่งนอน จะไม่เกิด ความทุกข์ ไม่เห็นทางใจ หรือ ปิดบังความทุกข์	กลุ่มก้อนปิดบังอนัตตา เช่น รูปกับนาม รวมกัน หรือ ชั้น 5 รวมกัน ไม่ได้แยกเป็นรูปนาม
อาการสืบทอด ติดต่อกัน เช่น อาการยุบ เห็นทางใจ เป็น 3 ระยะ คือ ต้นยุบ กลางยุบ สุดยุบ	อิริยาบถเปลี่ยนอาการ เช่น อาการเดินจงกรม เปลี่ยนสลับ เป็นนั่งสมาธิ จะไม่เกิดอาการ ความทุกข์เป็นต้น	กลุ่มก้อน ปิดบังอนัตตา เช่น ร่างกาย กับ จิตใจรวมกัน หรือ ชั้น 5 ไม่ได้แยกเป็นจิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน

ญาณที่ 4

ญาณเห็นความเกิดและความดับของรูปนาม หรือชั้น 5 ทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมดับไป ตามกฎอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จึงได้ชื่อว่า ญาณที่ 4 ซึ่งเป็น ญาณเห็นความเกิด และ ความดับของรูปนาม ญาณนี้ จะมีวิปัสสนูปกิเลส 10 ย่อมเกิดขึ้น แก่ผู้ปฏิบัติที่ถูกต้อง และเริ่มต้นเห็นครั้งแรก จะทำให้เข้าใจผิด คิดว่าตนได้บรรลุธรรมแล้ว เป็นอุปสรรค ขัดขวางต่อการปฏิบัติไม่ก้าวหน้าต่อไป และจะไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ปฏิบัติดี และอริยบุคคลผู้รู้แจ้ง หรือเคยผ่านมาแล้ว

คำว่า วิปัสสนูปกิเลส 10 ได้แก่ 1) โอภาส แสงสว่าง 2) ปีติ ความอิ่มอกอิ่มใจ 3) จิต เจตสิก สงบ 4) สุขสบาย 5) ศรัทธา 6) ความเพียร 7) สติความระลึกได้แก่กล้า 8) ญาณคือ ความรู้ 9) อุเบกขาความวางเฉย 10) นิกันติ ความใคร่

ส่วน ญาณที่ 5 -16 ขออธิบายโดยย่อดังนี้

ญาณที่ 5 ญาณรู้เฉพาะรูปนามดับ

ญาณที่ 6 ญาณรู้รูปนามเป็นสิ่งที่น่ากลัว

ญาณที่ 7 ญาณรู้โทษรูปนาม

ญาณที่ 8 ญาณรู้ความเบื่อหน่ายรูปนาม

ญาณที่ 9 ญาณรู้อยากหลุดพ้นรูปนาม

ญาณที่ 10 ญาณรู้ทางหลุดพ้นรูปนาม

ญาณที่ 11 ญาณวางเฉยรูปนาม

ญาณที่ 12 ญาณทบทวน

ญาณที่ 13 เริ่มเปลี่ยนชีวิตปุถุชนเป็นอริบุคคล มณีพพานเป็นอารมณ์ ทั้งรูปนาม

ญาณที่ 14 มรรคญาณ คือญาณตัดกิเลสขาด มณีพพานเป็นอารมณ์ เป็นอริบุคคล

ญาณที่ 15 ผลญาณ มณีพพานเป็นอารมณ์

ญาณที่ 16 ญาณรู้ประเมินผลแยกอกุศลธรรมที่ละได้แล้ว ที่ยังเหลือเป็นอารมณ์

สามารถจัดปัญญาหรือญาณ 16 ออกเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม ตามสภาวะธรรม ดังนี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- 1) ญาณ1-5 คือ เห็นรูปนามเป็นไตรลักษณ์
- 2) ญาณ 6-8 คือ เห็นรูปนามอันตราย นำกลัวเป็นทุกข์เป็นโทษเบื่อหน่ายรูปนาม
- 3) ญาณ 9-11 คือ อายากหลุดพ้นรูปนาม ตั้งใจฝึกสติ วางเฉยต่อรูปนาม
- 4) ญาณ 12-16 คือ กำจัดรูปนามถึงขั้นเด็ดขาด คือ มรรคญาณ เป็นต้น (พระอาจารย์ทอง ศิริมงคล, 2552)

6. สรุป

ปัญญาเป็นสภาวะธรรมฝ่ายกุศลธรรมซึ่งเป็นเจตสิกดวงหนึ่งที่เกิดขึ้นในดวงจิตของตนเอง ทำหน้าที่รอบรู้ทุกสิ่งตรงกับความเป็นจริง ทั้งจริงสมมุติสัจจะ (ปัญญาติธรรม เช่น จริตสมมติโดยมีการตั้งชื่อเรียกต่างๆ มีการออกเสียงตามชื่อเรียกนั้นๆ) และความจริงปรมาตมสัจจะ (ปรมาตมธรรม เช่น ปัญญาเป็นจริงโดยสภาวะธรรมล้วนๆ ไม่มีชื่อเรียกใดๆ ไม่มีการออกเสียงใดๆ)

7. องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาทำให้เกิดปัญญา มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ (ผัสสเจตสิก) ทางทวาร 6 ทางตา เป็นต้น
2. การจดจำ (สัญญาเจตสิก) จากการที่ได้รับรู้ ทางทวาร 6
3. ความเห็น (วิญญูเจตสิก) ร่วมกับกัลยาณมิตรระดับปุถุชน ที่หลากหลาย
4. ฟังธรรมจากกัลยาณมิตรระดับอริยบุคคลขึ้นไป(สุตมยปัญญาหรือปรโตโฆสะ)
5. การคิดวิเคราะห์ (โยนิโสมนสิการ หรือจินตามยปัญญา) จากการที่ได้ฟังมา
6. ภาวนามยปัญญา คือ การฝึกสติปัฏฐาน 4 จนทำให้เกิดญาณ 16 ตามลำดับญาณ ซึ่งเป็นการพัฒนาปัญญา

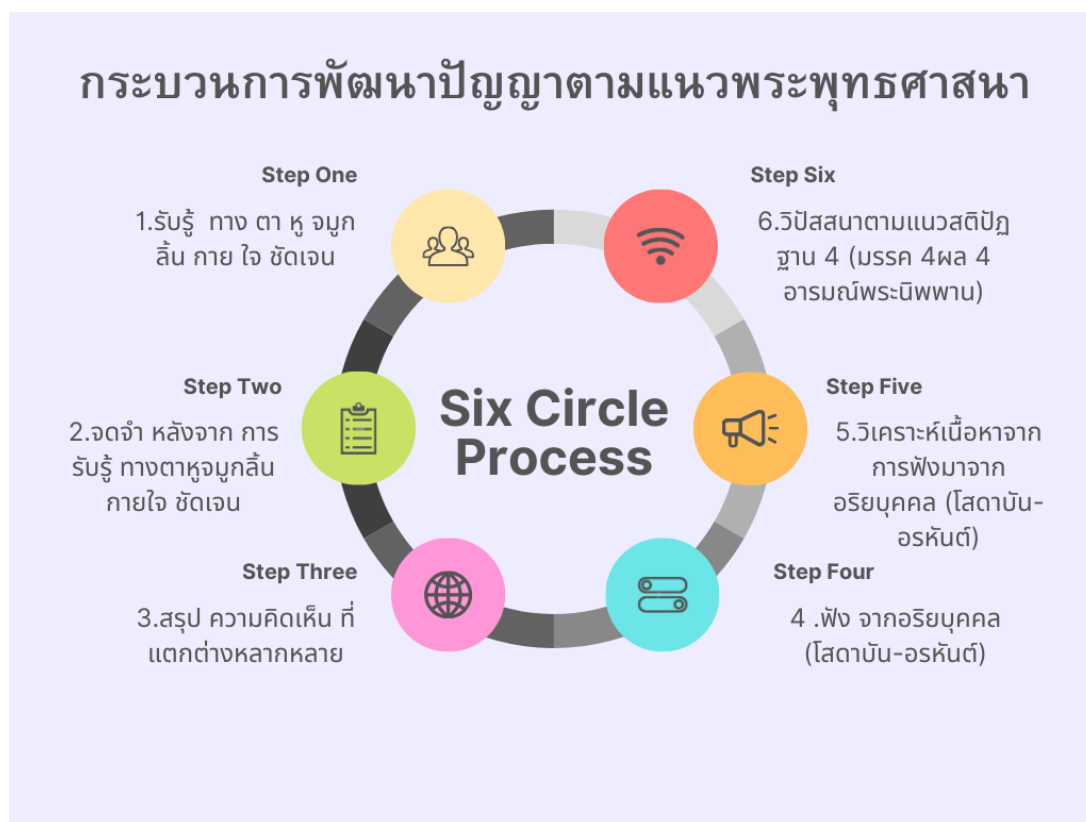
ระดับญาณ จนสามารถแยกญาณโลกียะ (ญาณ1-13,16) กับญาณโลกุตระได้ (ญาณ 14-15)

สรุปเป็นแผนภูมิรูปภาพ (พระอาจารย์ทอง ศิริมงคล, 2552) ได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). คู่มือการศึกษาหลักสูตรจุฬารัตนธรรมิกะโท. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ ฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2550). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ ฯ: จันทรเพ็ญ.
- พระพรหมโมลี. (2552). ส่องสภาวะธรรม. กรุงเทพฯ ฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์.
- พระมหาสมบุญ ฌนทโรจโน. (2543). ปรมัตถ์เบื้องต้น. เชียงใหม่: วัดโสมนาราม.
- พระอาจารย์ทอง ศิริมงคล. (2552). ธรรมจากหลวงปู่ 11. เชียงใหม่: ช้างเผือก.
- พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2546). ปรมัตถ์โชติกะ ปฏิจจสมุปปาทาทีปนี หลักสูตรมัชฌิมอภิธรรมิกะโท. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ฯ: บริษัท วี. อินเตอร์ พรินท์จำกัด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาพุทธศาสนาในยุค AI: ในการเสริมสร้างความเสมอภาค

ทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม

Buddhist Education in the AI Era: Fostering Equitable

Access to Knowledge and Ethics

สมเจตน์ มีตาบุญ ปัญญา กันภัย พระบุญทัน นรินโท

Somjet Methaboon Panya Kanpai PhraBunthan Narintho

วิทยาลัยสงฆ์พยุหะเมือง เพชรบูรณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Pho Khun Pha Muang Phetchabun Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Somjet.met@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต การเข้าถึงข้อมูล องค์ความรู้ และการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว AI นำมาซึ่งโอกาสมหาศาลในการขยายขอบเขตการเรียนรู้ แต่ก็อาจสร้างช่องว่างใหม่ๆ ด้าน ความเสมอภาคในการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม ได้เช่นกัน บทความนี้มุ่งสำรวจบทบาทของการศึกษาพุทธศาสนาในการเผชิญหน้ากับความท้าทายและคว้าโอกาสจากยุค AI เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคดังกล่าว โดยเน้นย้ำว่าพุทธศาสนาเป็นคลังปัญญาที่สามารถเป็นรากฐานในการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ได้อย่างมีคุณธรรม นำไปสู่สังคมที่เท่าเทียมและสันติสุข บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายของ AI ที่มีต่อการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรมในการศึกษาพุทธศาสนา โดยจะสำรวจว่า AI ช่วยขยายการเข้าถึงหลักธรรมและคัมภีร์ได้อย่างไร ขณะเดียวกันก็พิจารณาถึงความท้าทายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี หรือการขาดบริบททางปรัชญาในการนำเสนอเนื้อหา 2) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้พุทธธรรมและภูมิปัญญาในการพัฒนาเครื่องมือ AI เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยจะนำเสนอแนวคิดในการบูรณาการหลักพุทธจริยธรรมเข้ากับการออกแบบและพัฒนาแพลตฟอร์มการศึกษา AI เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน และ 3) เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา (เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสังคมเสมอภาคในยุค AI โดยจะเน้นย้ำถึงศักยภาพและความสำคัญของสถาบันเหล่านี้ในการเป็นศูนย์กลางการวิจัย พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ที่ผสมผสานระหว่างพุทธปัญญาและเทคโนโลยี AI เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมความเท่าเทียมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, การศึกษาพุทธศาสนา, ความเสมอภาคทางการศึกษา, ปัญญาประดิษฐ์ (AI), จริยธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

In an era where Artificial Intelligence (AI) plays a pivotal role across all facets of life, access to information, knowledge, and education is rapidly transforming. While AI presents immense opportunities to expand the scope of learning, it also risks creating new disparities in equitable access to knowledge and ethics. This article explores the role of Buddhist education in confronting these challenges and seizing opportunities presented by the AI era to foster such equality. It emphasizes that Buddhism, as a repository of wisdom, can serve as a foundation for developing and applying AI technology ethically, leading to a more equitable and peaceful society. The article has three main objectives: 1) To analyze the opportunities and challenges of AI concerning access to knowledge and ethics in Buddhist education. This section will explore how AI can expand access to Buddhist teachings and scriptures while also considering potential challenges such as technological inequality or the lack of philosophical context in content delivery. 2) To propose guidelines for applying Buddhist principles and wisdom in developing AI tools to enhance educational equity. This will present concepts for integrating Buddhist ethics into the design and development of AI educational platforms, ensuring they become accessible learning tools for everyone. And 3) To highlight the role of Buddhist educational institutions (e.g., Mahachulalongkornrajavidyalaya University) as leaders in driving change towards an equitable society in the AI era. This objective will underscore the potential and significance of these institutions as centers for research, development, and dissemination of knowledge that blends Buddhist wisdom with AI technology to create truly equitable educational innovations.

Keywords: Buddhist Innovation, Buddhist Education, Educational Equity, Artificial Intelligence (AI), Ethics

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Atip Ketusiri และคณะ, 2568, หน้า 44–51) (AI) ได้ถือกำเนิดและพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด จนกลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสังคมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สุขภาพ การสื่อสาร หรือแม้แต่การศึกษา AI ได้นำเสนอโอกาสใหม่ๆ ในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ อันมหาศาล โดยหลายข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดของ AI กลับมีคำถามสำคัญที่เกิดขึ้น นั่นคือ AI จะสร้าง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ช่องว่างใหม่ๆ ด้าน ความเสมอภาคในการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม ในสังคมหรือไม่ และเราจะมั่นใจได้อย่างไรว่าประโยชน์จาก AI จะถูกกระจายไปสู่ทุกคนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

ในบริบทนี้ การศึกษาพุทธศาสนาซึ่งมีรากฐานอันยาวนานในด้านปรัชญาและจริยธรรม จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นรากฐานสำหรับสังคมยุค AI พุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงแค่ชุดของหลักคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นคลังแห่งปัญญาที่สามารถขึ้นนำการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์และมีคุณธรรม โดยเน้นย้ำถึงหลักการแห่งความเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ บทความนี้จึงมุ่งสำรวจว่า การศึกษาพุทธศาสนาจะสามารถบูรณาการเข้ากับยุค AI ได้อย่างไร เพื่อเป็นพลังสำคัญในการส่งเสริม ความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม และนำพาสังคมไปสู่ความสันติสุขและความเท่าเทียมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่สถาบันการศึกษาพุทธศาสนาอย่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้

ในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเข้าถึงองค์ความรู้และการศึกษา บทความนี้สำรวจทั้งโอกาสและความท้าทายที่ AI นำมาสู่ความเสมอภาคและจริยธรรม โดยเน้นบทบาทของการศึกษาพุทธศาสนาในการประยุกต์ใช้พุทธปัญญาเพื่อพัฒนา AI อย่างมีคุณธรรม นำไปสู่สังคมที่เท่าเทียมและสันติสุข

1. โอกาสและความท้าทายของ AI ที่มีต่อการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรมในการศึกษาพุทธศาสนา (วันเฉลิม ไชยวงศ์ และคณะ, 2568, หน้า 624-637)

การมาถึงของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ด้วยเทคโนโลยี AI ทำให้เกิดโอกาสมากมายในการขยายขอบเขตการเรียนรู้และการเผยแพร่หลักธรรมคำสอน อาทิ:

1) การเข้าถึงที่ไร้พรมแดน: แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถนำเสนอคำภีร์ไบเบิล ตำราทางพุทธศาสนา และงานวิชาการที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลกมาไว้บนหน้าจอของผู้เรียนได้ง่ายดาย AI ยังช่วยในการแปลภาษาอัตโนมัติ ทำให้ผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงเนื้อหาภาษาบาลี สันสกฤต หรือภาษาอื่นๆ ได้สะดวกขึ้น

2) การเรียนรู้ที่ปรับตามบุคคล: AI สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ ความสนใจ และระดับความเข้าใจของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อแนะนำเนื้อหา หลักสูตร หรือแม้กระทั่งรูปแบบการสอนที่เหมาะสม ทำให้การศึกษาพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้ตรงจุดมากขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่างกัน

3) การสร้างแหล่งข้อมูลเชิงโต้ตอบ: แชนบอทที่ถูกฝึกฝนด้วยฐานข้อมูลพุทธธรรมสามารถตอบคำถามเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักธรรม หรือเป็นเครื่องมือช่วยในการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าถึงคำอธิบายและแนวคิดทางพุทธศาสนาได้ทันทีอย่างไรก็ตาม ท่ามกลางโอกาสเหล่านี้ AI ก็มาพร้อมกับความท้าทายที่สำคัญ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคในการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาพุทธศาสนา:

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี: แม้ AI จะเปิดประตูสู่โลกแห่งความรู้ แต่หากผู้คนขาดแคลนการเข้าถึงอุปกรณ์ เทคโนโลยี หรืออินเทอร์เน็ตที่จำเป็น ก็จะทำให้เกิดช่องว่างทางดิจิทัลที่กว้างขึ้น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยอาจถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

5) ความถูกต้องและบริบทของข้อมูล: AI เรียนรู้จากข้อมูลที่ถูกป้อนเข้าไป หากข้อมูลเหล่านั้นมีอคติ ไม่สมบูรณ์ หรือขาดบริบททางวัฒนธรรมและปรัชญาที่ถูกต้อง อาจทำให้การตีความหลักธรรมทางพุทธศาสนาคลาดเคลื่อน หรือบิดเบือนไปจากเจตนารมณ์ดั้งเดิมได้

6) การลดทอนความลึกซึ้งของปัญญา: การพึ่งพา AI ในการค้นหาข้อมูลอย่างเดียว อาจทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการคิดวิเคราะห์ ตีความ และปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าถึง "ปัญญา" ในพุทธศาสนา การศึกษาพุทธศาสนาไม่ใช่แค่การท่องจำข้อมูล แต่คือการหยั่งถึงความจริงผ่านการปฏิบัติ

7) จริยธรรมในการพัฒนา AI: การพัฒนา AI ที่ปราศจากกรอบจริยธรรมที่เข้มแข็ง อาจนำไปสู่ปัญหา เช่น การละเมิดความเป็นส่วนตัว การสร้างเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการบริโภคนิยม หรือแม้กระทั่งการพัฒนา AI ที่มีอคติทางเชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศ ซึ่งขัดแย้งกับหลักความเสมอภาคในพุทธศาสนา

2. แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธธรรมและภูมิปัญญาในการพัฒนาเครื่องมือ AI เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (พระพรหมคุณ อติทโป (คำอ่อนศรี) และคณะ, 2568, หน้า 595-609)

เพื่อเผชิญกับความท้าทายและใช้ประโยชน์จาก AI อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาพุทธศาสนาจะต้องบูรณาการหลักธรรมและภูมิปัญญาของตนเข้ากับการพัฒนาเครื่องมือ AI โดยมุ่งเน้นการสร้าง "พุทธนวัตกรรม" ที่ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างแท้จริง แนวทางที่สำคัญได้แก่:

1) การออกแบบ AI ด้วยหลักพรหมวิหาร 4: การพัฒนา AI ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข), กรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์), มุทิตา (ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี), และอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) AI ควรถูกออกแบบมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความทุกข์ทางสังคม เช่น ความไม่รู้หรือความเหลื่อมล้ำ

2) AI เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงที่เท่าเทียม: พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้พุทธศาสนาแบบเปิด (Open Educational Resources - OER) ที่ขับเคลื่อนด้วย AI ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และรองรับผู้ใช้งานที่หลากหลาย รวมถึงผู้พิการทางสายตาหรือการได้ยิน การใช้ AI ในการสร้างสื่อการสอนหลายรูปแบบ เช่น เสียง วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล

3) การพัฒนา AI ที่ส่งเสริมปัญญาและวิจรรณญาณ: แทนที่จะให้ AI เพียงแค่ป้อนข้อมูล ควรพัฒนา AI ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และเชื่อมโยงหลักธรรมกับการดำเนินชีวิตจริงได้ เช่น AI ที่นำเสนอสถานการณ์จำลองทางจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจตามหลักพุทธธรรม หรือ AI ที่ช่วยในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4) AI ในการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม: ใช้ AI เป็นเครื่องมือในการสร้างบทเรียนเชิงโต้ตอบที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เช่น เกมจำลองสถานการณ์ทางจริยธรรมที่ผู้เล่นต้องประยุกต์ใช้หลักศีล 5 หรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ในการแก้ไขปัญหา การใช้ AI ในการสร้างแบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการทำสมาธิและการเจริญสติ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง

5) การฝึกฝน AI ด้วยข้อมูลที่หลากหลายและเป็นกลาง: เพื่อให้แน่ใจว่า AI จะไม่สร้างอคติหรือบิดเบือนหลักธรรม ควรมีการกำกับดูแลและตรวจสอบกระบวนการฝึกฝน AI อย่างเข้มงวด โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ หลากหลาย และได้รับการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางพุทธศาสนา

3. บทบาทของสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา (พระครูพิมลธรรมภาณ มานพ ปาละพันธ์ และคณะ, 2568, หน้า 87-96)

ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อสังคมเสมอภาคในยุค AI สถาบันการศึกษาพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ซึ่งเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และปราชญ์ทางพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความเสมอภาคในยุค AI บทบาทดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติ:

1) การวิจัยและพัฒนาพุทธนวัตกรรม AI: มจร ควรเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและพัฒนา AI ที่ผสมรวมพุทธปัญญาเข้าไปในการออกแบบและการทำงานอย่างแท้จริง เช่น การวิจัยและพัฒนา AI ที่ช่วยในการแปลคัมภีร์พุทธศาสนาโบราณอย่างแม่นยำ การสร้างฐานข้อมูลพุทธธรรมที่ครอบคลุม และการพัฒนาเครื่องมือ AI เพื่อการเผยแผ่และการปฏิบัติธรรม

2) การบูรณาการ AI เข้ากับการเรียนการสอน: มจร ควรนำ AI มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพุทธศาสนาให้ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ AI ในการจัดคอร์สเรียนออนไลน์ การสร้างเนื้อหาการเรียนรู้แบบโต้ตอบ หรือการใช้ AI ในการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียน

3) การผลิตบุคลากรที่มีความรู้ทั้งพุทธธรรมและ AI: มจร สามารถเปิดหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้ด้านพุทธศาสนาเข้ากับวิทยาการคอมพิวเตอร์และ AI เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความเข้าใจทั้งสองศาสตร์ สามารถนำพุทธปัญญาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเทคโนโลยี และเป็นผู้นำทางจริยธรรมในอุตสาหกรรม AI

4) การเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ความรู้และสร้างความตระหนัก: มจร มีบทบาทในการจัดสัมมนา เวิร์คช็อป และเผยแพร่ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ AI ในพุทธศาสนา เพื่อสร้างความตระหนักรู้แก่สาธารณชนเกี่ยวกับศักยภาพของ AI ในการสร้างสังคมที่เสมอภาคและมีคุณธรรม รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับความท้าทายทางจริยธรรมที่อาจเกิดขึ้น

5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ: มจร ควรสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย และบริษัทเทคโนโลยีทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนาพุทธนวัตกรรม AI ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. สรุป

การมาถึงของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้สร้างทั้ง โอกาสและความท้าทาย อย่างมหาศาลต่อการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรมในการศึกษาพุทธศาสนา แม้ AI จะช่วยขยายขอบเขตการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนและแหล่งเรียนรู้ได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น แต่ก็มีความเสี่ยงที่จะสร้างความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การบิดเบือนข้อมูล หรือลดทอนความลึกซึ้งของปัญญาหากปราศจากแนวทางที่เหมาะสม

บทความนี้ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ พุทธธรรมและภูมิปัญญา ในการพัฒนาเครื่องมือ AI เพื่อเสริมสร้าง ความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเน้นการออกแบบ AI ที่มีพื้นฐานจากหลักพรหมวิหาร 4 มุ่งเน้นการเข้าถึงที่เท่าเทียม ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และปลูกฝังคุณธรรม ควบคู่ไปกับการฝึกฝน AI ด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและหลากหลาย เพื่อให้ AI เป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกสูงสุดแก่ทุกคนอย่างเป็นธรรม

สุดท้าย บทความได้เน้นย้ำถึง บทบาทสำคัญของสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้ สถาบันเหล่านี้ควรเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและพัฒนาพุทธนวัตกรรม AI บูรณาการ AI เข้ากับการเรียนการสอน ผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้ทั้งพุทธธรรม และ AI เป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ความรู้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อนำพุทธปัญญาและเทคโนโลยี AI มาเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างสังคมที่สันติสุขและเสมอภาคอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

5. องค์ความรู้ใหม่

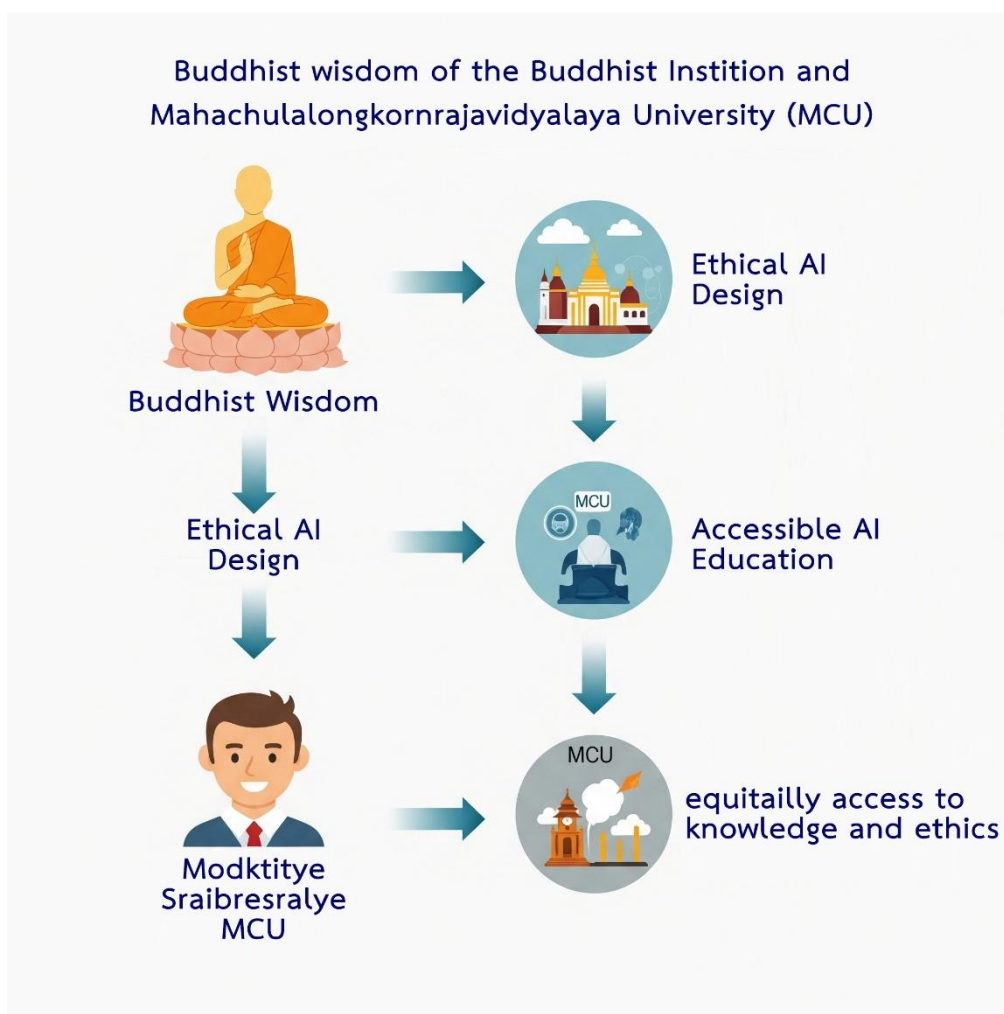
แนวคิด "พุทธนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในยุค AI" เสนอ กระบวนทัศน์แบบเส้นตรง ที่เชื่อมโยง พุทธปัญญา เข้ากับการ ออกแบบ AI เชิงจริยธรรม เพื่อสร้าง แพลตฟอร์มการศึกษา AI ที่เข้าถึงได้และเป็นธรรม ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่ ความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม ในสังคม โดยเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของสถาบันพุทธศาสนาในการขับเคลื่อนและกำกับดูแลกระบวนการนี้

ม.จ.ร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คำอธิบายรูปแบบโมเดล:

โมเดล "พุทธนวัตกรรมเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในยุค AI" เป็นกระบวนการที่ค้นแบบ เส้นตรง (Linear) ที่แสดงให้เห็นว่าการนำ พุทธปัญญา มาเป็นรากฐานสำคัญในการ ออกแบบ AI เชิงจริยธรรม จะนำไปสู่การสร้างสรรค์แพลตฟอร์มการศึกษา AI ที่เข้าถึงได้และเป็นธรรม ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิด ความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม ในสังคม โดยมีบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาเป็นผู้ขับเคลื่อนและกำกับดูแล

1. พุทธปัญญา (Buddhist Wisdom): คือรากฐานและแหล่งกำเนิดของโมเดลนี้ หมายถึงหลักธรรมคำสอนและภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4, อริยมรรคมีองค์ 8, การเจริญสติปัญญา และหลักการแห่งความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นดวงประทีปชี้้นำการพัฒนาเทคโนโลยี

2. การออกแบบ AI เชิงจริยธรรม (Ethical AI Design): เป็นขั้นตอนที่นำพุทธปัญญามาประยุกต์ใช้ในการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวคิดสำหรับการสร้าง AI โดยเน้นการพัฒนา AI ที่มีความโปร่งใส ยุติธรรม ไม่สร้างอคติ เคารพความเป็นส่วนตัว และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ AI เป็นเครื่องมือที่รับใช้มนุษย์อย่างแท้จริง

3. แพลตฟอร์มการศึกษา AI ที่เข้าถึงได้และเป็นธรรม (Accessible & Equitable AI Educational Platforms): คือผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการออกแบบ AI เชิงจริยธรรม หมายถึงการสร้างระบบหรือแพลตฟอร์มการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เรียนรู้ที่ใช้ AI เพื่อให้ทุกคน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม หรือความสามารถ ก็สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้พุทธศาสนาและจริยธรรมได้อย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ

4. ความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรม (Equitable Access to Knowledge & Ethics): คือเป้าหมายสูงสุดและผลสัมฤทธิ์ของโมเดลนี้ หมายถึงสถานะที่ผู้คนทุกกลุ่มในสังคมมีโอกาสและช่องทางที่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงและทำความเข้าใจองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง เพื่อสร้างสังคมที่สันติสุขและปราศจากความเหลื่อมล้ำในยุค AI

บทบาทของสถาบันพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย): สถาบันนี้ทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อน (Drive) การออกแบบ AI เชิงจริยธรรมไปสู่การสร้างแพลตฟอร์ม และยังทำหน้าที่ กำกับดูแล (Oversee) ให้แพลตฟอร์มเหล่านั้นนำไปสู่ความเสมอภาคทางการเข้าถึงองค์ความรู้และจริยธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Atip Ketusiri, ญัฐยา เกตุสิริ, ศุภชัย เส้นเกษ, และ วารุณี เรียนรู้. (2025). การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการวิจัยเพื่อสังคม, 1(1), 44–51. สืบค้น จาก <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/JRI/article/view/1735>
- พระครูพิมลธรรมภาณ มานพ ปาละพันธ์, วิโรจน์ คุ่มครอง, และ พระศรีวินยาภรณ์ สายรุ่งเรือง. (2568). แนวทางการศึกษาบทบาทด้านการประกาศพระพุทธศาสนาของพระอรหันต์ในพระไตรปิฎก. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7(1), 87–96. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/275518>
- พระบรมชนกชน อติพล (คำอ่อนศรี), พระคำแหง อุตโตโร (สีหาจักร์), และ สนุก สิงห์มาตร. (2568). การใช้ปัญญาประดิษฐ์สู่การวิจัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต: AI For All. เสถียรวิทย์ปริทัศน์, 5(2), 595–609. สืบค้น จาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/stw/article/view/1719>
- วันเฉลิม ไชยงค์, สมเดช นามเกต, และ พระครูจิรธรรมธัช. (2568). พุทธศาสนากับการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(2), 629–631. สืบค้นจาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/article/view/2209/1665>

วิเคราะห์ไตรสิกขา: การส่งเสริมสันติภาพเพื่อความสันติสุขในชุมชน

Trisikkha and the Creation of a Peaceful Multicultural Society

พระอธิการทวิชศาสตร์ ฐานชโย พระสงกรานต์ เขมจาโร

พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหาสุวรรณ สุวนโณ

พระรัตนพล ญาณิสโร

Phra Athikan Thawitsat Thanachayo Phra Songkran Khema charo

PhrakruSudhisarabandhit PhramahaSuwan Sawanno

Phra Rattanaphon Yanissaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail: aza0885188288@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งวิเคราะห์ “ไตรสิกขา” อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสันติภาพที่ยั่งยืนในระดับชุมชน โดยเน้นการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตและกิจกรรมของชุมชนเพื่อสร้างความสันติสุขร่วมกัน การศึกษาเน้นการสังเคราะห์แนวคิดจากพระไตรปิฎกและงานวิชาการร่วมสมัย พร้อมทั้งวิเคราะห์กรณีตัวอย่างของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการความขัดแย้งและฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าไตรสิกขามีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมสันติภาพ กล่าวคือ ศีล เป็นรากฐานของความไว้วางใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ, สมาธิ ช่วยพัฒนาจิตใจให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์และความขัดแย้ง และ ปัญญา ทำให้สามารถพิจารณาสถานการณ์ด้วยเหตุผล เข้าใจผู้อื่น และหาทางออกที่สร้างสรรค์และไม่รุนแรง ดังนั้น การบูรณาการไตรสิกขาในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างสันติสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: ไตรสิกขา, การส่งเสริมสันติภาพ, สันติสุข, ชุมชน

Abstract

This article aims to analyze the "Threefold Training" (Sila, Samadhi, and Pañña), which are core principles in Buddhism, as a framework for promoting sustainable peace within communities. It emphasizes the practical application of these principles in daily life and community activities to cultivate shared peaceful coexistence. The study synthesizes Buddhist scriptures and contemporary academic perspectives, alongside examining case studies of communities that have successfully

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

applied the Threefold Training to manage conflict and restore communal harmony. The analysis reveals that the Threefold Training plays a significant role in peacebuilding: Sila (moral discipline) lays the foundation for trust and peaceful coexistence, Samadhi (concentration) fosters emotional stability and mindfulness in the face of conflict, and Pañña (wisdom) enables rational understanding, empathy, and nonviolent problem-solving. Therefore, integrating the Threefold Training into community development offers a meaningful approach toward achieving lasting and sustainable peace.

Keywords: Trisikkha, Peace Promotion, Peace, Community

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งและการขาดสันติภาพในหลายมิติ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่รวดเร็ว การแข่งขันในการดำรงชีวิต ความเครียดจากภาวะเศรษฐกิจ และการสูญเสียค่านิยมดั้งเดิมที่เคยเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่งผลให้เกิดปัญหาความรุนแรง การทะเลาะวิวาท การขาดความเชื่อมั่นต่อกัน และการแตกแยกในชุมชน ในขณะเดียวกัน สังคมไทยมีรากฐานทางพุทธศาสนาที่แน่นแฟ้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สอนให้มนุษย์พัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์ หลักการเหล่านี้มีศักยภาพในการเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมและส่งเสริมสันติภาพ อย่างไรก็ตาม การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติภาพในชุมชนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยังมีข้อจำกัดอยู่มากมาย ทั้งนี้ในการสร้างสันติภาพในชุมชนหัวใจสำคัญคือการพัฒนามนุษย์ ทั้งทางกาย ทางจิตใจ และด้านสติปัญญา กล่าวคือจะต้องเริ่มที่การพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาสังคมแบบยั่งยืน คือ สันติภาพ ดังนั้น การพัฒนาคนที่มีคุณภาพ จึงต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้มนุษย์มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์เพื่อออกไปสู่สังคมได้อย่างมีความสุข (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, 2560)

ในอดีตกาล พระพุทธเจ้าถือเป็นนักปฏิรูปเพื่อการพัฒนาคน เพราะหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระองค์ได้ส่งพระสาวกจำนวน 60 รูป ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก แสดงให้เห็นว่า “ศาสนาพุทธเกิดมาเพื่อพัฒนาคน” เพราะการตรัสรู้ของพระองค์ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 เป็นการจัดการความทุกข์ให้กับมนุษย์ พระองค์ใช้กระบวนการของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติปัญญา ด้วยการฝึกสติที่อยู่กับตนเองผ่านการ “วิปัสสนากรรมฐาน” โดยเริ่มต้นจากศีล พัฒนาไปสู่ปัญญา ถือว่าเป็นการพัฒนาคนตามหลักของพระพุทธศาสนา (พระราชปรีดีทิพย์, 2561) อย่างไรก็ตามการจะนำกระบวนการทางพุทธมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคน จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการฝึกอบรมตามแนวทางของตะวันตก มาใช้ในการพัฒนาคนเพื่อส่งเสริม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

องค์กรให้ขับเคลื่อนอย่างมีศักยภาพและยั่งยืน สำหรับทางพุทธศาสนา การฝึกพัฒนาตนเอง เรียกว่า ไตรสิกขาเป็น การพัฒนาชีวิต 3 ด้าน คือ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) ด้วยเหตุนี้ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงต้องช่วยกันสร้างเงื่อนไข ช่วยกันสร้างเหตุปัจจัยแห่งหลักธรรมเพื่อสร้าง สันติภาพ การมีกัลยาณมิตร การใช้ชีวิตอย่างสมดุล ทำให้เกิดสันติภาพในชีวิต (พระมหาจุฬารัตน์ วชิรเมธี, 2558) แต่ สันติภาพที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องก็คือ สันติภาพภายใน (อัมมัตติกสันติภาพ หรือ Inner peace) ดังพระพุทธพจน์ว่า “นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ แปลว่า ไม่มีสุขใด ยิ่งไปกว่าสันติสุข” ความสุขที่เกิดจากสันติภาพภายใน คือ พระนิพพาน เป็น ยอดแห่งความสุข นิพพานเป็นภาวะแห่งความสงบ ความสุขอันใดยิ่งกว่าความสงบอันเกิดจากนิพพานไม่มี “ผู้บรรลุนิ พพานเป็นผู้มีสันติภาพถาวร (Perpetual peace) สันติภาพถาวรเกิดจากภาวะปลอดสงคราม トラバไตจิตยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงย่อมเป็นเชื้อแห่งความขัดแย้งเป็นเชื้อแห่งสงคราม (สนิท ศรีสำแดง, 2544) จึงควรมาสราง สันติภาพ โดยเริ่มจากภายในใจตนเอง

ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012) จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือ “สังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมี ความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็น สังคมสันติสุข โดยวางยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนามาตบตาของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรม “ชุมชน” นับว่า เป็นสถาบันทางสังคมที่เป็นพื้นฐาน สำคัญรองมาจากสถาบันครอบครัว การสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชน จึงเป็นเครื่องมือป้องกันและแก้ปัญหาการ ทุจริตคอร์รัปชันที่เป็นปัญหาในระดับประเทศให้หมดไป ดังคำกล่าวของมหาตมาคานธี (Mahatma Gandhi, 1985) ที่ว่า หมู่บ้านหรือชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคม เพราะฉะนั้น การศึกษาเรื่องนี้จึงมี ความสำคัญในหลายประการ ประการแรก เป็นการฟื้นฟูและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาพุทธศาสนาในการแก้ไข ปัญหาสังคมร่วมสมัย ประการที่สอง เป็นการศึกษานวทางการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทชุมชนไทย ซึ่ง จะเป็นประโยชน์ต่อผู้นำชุมชน นักพัฒนาชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและดำเนินงานส่งเสริม สันติภาพ ประการที่สาม การศึกษานี้จะช่วยเชื่อมโยงระหว่างหลักการทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง โดยวิเคราะห์ว่า หลักศีลสามารถสร้างพื้นฐานความประพฤติดี หลักสมาธิสามารถพัฒนาจิตใจให้สงบและมีสติ และหลักปัญญาสามารถ สร้างความเข้าใจอันถูกต้องต่อปัญหาและแนวทางแก้ไขได้อย่างไร ประการสุดท้าย การศึกษานี้จะเป็นการสร้างองค์ ความรู้ใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบและกระบวนการส่งเสริมสันติภาพในชุมชนที่เหมาะสมกับบริบท สังคมไทย

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของไตรสิกขาในการ ส่งเสริมสันติภาพชุมชน เพราะสันติภาพเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในระดับชุมชนซึ่ง เป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมไทย การศึกษานวทางการส่งเสริมสันติภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทการจัดการ ชุมชนร่วมสมัย ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มีศักยภาพ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการส่งเสริมสันติภาพในชุมชนโดยศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวทางการจัดการความขัดแย้งและการสร้างสรรค์สันติภาพในระดับชุมชน การวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสังคมและการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

1. ไตรสิกขา: หลักการส่งเสริมสันติภาพ

ไตรสิกขาเป็นหลักการปฏิบัติธรรมที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาตนเองและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการส่งเสริมสันติภาพ

หลวงพ่อบุญทาส ได้ให้ความหมายของสันติภาพว่า สันติภาพ หมายถึง การมีมิตรภาพสูงสุดต่อกันเริ่มต้นจากมนุษย์ในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลแล้วจึงค่อยๆ ขยายออกไปเป็นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์อื่นๆ ซึ่งมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ด้วยกัน ท่านพุทธทาสได้กล่าวถึงผลที่เกิดตามมาว่าทำให้มีมิตรภาพสูงสุดคือ ความเป็นเพื่อนระหว่างกันโดยถือหลักความจริงตามธรรมชาติว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนกันเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ซึ่งจะทำให้ไม่มีการเบียดเบียนกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2531: 86) จะเห็นได้ว่าปัจจุบันคนในชุมชนจะไม่ค่อยตระหนักถึงเรื่องสันติภาพมากนัก ทำให้มีปัญหามากมาย ส่งผลกระทบต่อความสงบสุข จำเป็นต้องมีการ ส่งเสริมสันติภาพในชุมชน ทั้งระดับบุคคล ชุมชนและสังคม การส่งเสริมสันติภาพต้องอาศัยหลักการและกระบวนการที่เป็นระบบ โดยมีการบูรณาการแนวคิดจากไตรสิกขาเข้ากับแนวทางการจัดการชุมชนสมัยใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีความเป็นอยู่แบบชุมชนที่เคยเข้มแข็งจางหายไปจากสังคมไทย ในขณะที่นโยบายภาครัฐก็มุ่งเน้นความเจริญของประเทศด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การขยายเขตชุมชนเมืองและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด เหล่านี้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศที่ไม่สามารถนำพาประเทศไทย คนไทยเข้าถึงการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ที่ทรัพยากรในโลกเริ่มมีจำกัด และนับวันยิ่งขาดแคลนมากยิ่งขึ้นช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยที่กว้างขึ้น ความไม่สมดุลของการแบ่งสรรทรัพยากร ล้วนแล้วแต่จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่ยุ้งยากต่อการจัดการ และมีโอกาสที่จะนำไปสู่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย (Panyapong, et al., 2012) ดังนั้นผู้เขียนจะชี้ให้เห็นถึงการส่งเสริมสันติภาพโดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นตัวขับเคลื่อน 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 คือ ศีล เป็นรากฐานของสันติภาพ กล่าวคือ ศีลเป็นการควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม การปฏิบัติศีลสร้างพื้นฐานของความไว้วางใจและความปลอดภัยในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนยึดมั่นในหลักศีลธรรม เช่น การไม่ทำร้ายผู้อื่น การพูดจริง การไม่ลักขโมย จะเกิดบรรยากาศของความมั่นคงและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ศีลจึงเป็นเครื่องมือป้องกันความขัดแย้งก่อนที่จะเกิดขึ้น

ประการที่ 2 สมาธิ การจัดการอารมณ์และความคิด สมาธิช่วยพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความคิด ทำให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ความขัดแย้งด้วยความสงบและมีสติ การมีสมาธิทำให้บุคคลสามารถฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ และตอบสนองด้วยความใจเย็น แทนที่จะปฏิกิริยาด้วยอารมณ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประการที่ 3 ปัญญา คือ การเข้าใจความจริงและการแก้ไขปัญหา ปัญญาช่วยให้เห็นสาเหตุแท้จริงของปัญหาและความขัดแย้ง รวมทั้งสามารถหาทางออกที่เหมาะสมและยั่งยืน การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาชุมชนจะไม่เพียงแต่แก้ไขอาการเท่านั้น แต่จะเข้าไปถึงรากเหง้าของปัญหา ทำให้การแก้ไขมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จากเหตุผลที่กล่าวมาเห็นได้ว่า ไตรสิกขาเป็นแนวทางการพัฒนาทั้งภายในตนและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเชื่อมโยงโดยตรงกับการส่งเสริมสันติภาพในชุมชน ศีลสร้างพื้นฐานแห่งความไว้วางใจและความปลอดภัย สมาชิกช่วยควบคุมอารมณ์และเปิดใจรับฟังผู้อื่นด้วยสติ ส่วนปัญญานำไปสู่การเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งและหาทางแก้ไขอย่างยั่งยืน เมื่อบูรณาการทั้งสามเข้าด้วยกัน จะก่อให้เกิดมิตรภาพและลดความรุนแรง สร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนและสันติสุขได้อย่างแท้จริง

2. สันติภาพ: การจัดการชุมชนเพื่อสันติสุข

การจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพต้องมีสันติภาพเป็นรากฐาน เนื่องจากสันติภาพไม่ใช่เพียงการไม่มีความขัดแย้ง แต่รวมถึงสภาวะของความเข้าใจ ความร่วมมือ และการพัฒนาร่วมกัน

ชุมชนสันติสุขเป็นสังคมที่สื่อถึงคำว่า “สันติ” ซึ่งแปลว่า ความสงบ ความสงบสุข ตรงกับพระไตรปิฎกที่ว่า “นตถิ สันติปริ สุขิ ฯ สุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (ขุ.ธ. (บาลี) 25/202/52) เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงบระงับของกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่บุคคลหรือกลุ่ม ไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้าย ด้วยอำนาจของทิฐิ หรือการยึดมั่นถือมั่น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557: 466) นอกจากนั้น ยังหมายถึงสันติสุขภาวะที่ไม่มี ความขัดแย้ง ดังตัวอย่างนักวิชาการที่ให้คณานิยามของคำว่าสันติสุขไว้ว่า “สันติสุขจะมีขึ้นไม่ได้ตราบเท่าที่คนเรายังอยากและกระหายที่จะเอาชนะและปราบปรามเพื่อนบ้านของเราอยู่ ฉะนั้น สันติภาพที่แท้จริงจะมีขึ้นได้ก็แต่เฉพาะในบรรยากาศแห่งความเมตตา มิตรภาพ ปราศจากความกลัว ความระแวง และอันตราย” (Walpola Sri Rahula, 2540: 160-165) สันติสุขหรือสันติภาพย่อมเป็นเอกภาพและความสอดคล้องประสาน กลมเกลียว ความเสรีภาพ และความยุติธรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคม และสันติที่แท้จริง จะเป็นพื้นฐานของสันติเชิงสังคมก็คือ สันติภายใน (PhraMedhi Dhammaporn (Prayoon Mererk), 1994: 19) สันติสุขเป็นองค์รวมเรื่องสันติภาพที่ต้องกล่าวไว้สมบูรณ์ในภาวะ ที่สงบ ราบรื่น ผู้คนดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2530: 23) เป็นสภาพสังคมอันเป็นอุดมคติซึ่งมนุษย์ไม่ทำความรุนแรงต่อตนเองต่อเพื่อนมนุษย์ต่อสิ่งมีชีวิตและต่อธรรมชาติแวดล้อม สันติสุขหรือสันติภาพจึงเป็นทั้งเป้าหมาย (Goal) ตัวบ่งชี้ปัญหา (Indicator) และกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง (Process) ดังนั้นเพื่อความชัดเจนในการจัดการชุมชนให้เกิดสันติสุขผู้เขียนจะได้อธิบายในมิติต่างๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดแนวทางสร้างสันติภาพและสันติสุขได้ ดังนี้

1. มิติของสันติภาพในชุมชน

สันติภาพในชุมชนมีหลายมิติ ได้แก่ สันติภาพภายในจิตใจของแต่ละบุคคล สันติภาพในครอบครัว สันติภาพระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และสันติภาพระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมสันติภาพจึงต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงของมิติต่างๆ เหล่านี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. ความท้าทายในการจัดการชุมชน

ปัญหาหลักในการจัดการชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ การแข่งขันในการใช้ทรัพยากร ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความเชื่อ และการขาดกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาเหล่านี้สามารถนำไปสู่ความขัดแย้งและการสลายตัวของชุมชนได้

3. บทบาทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพ โดยต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม และสามารถสร้างความเชื่อมั่นจากสมาชิกชุมชน การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการเป็นผู้นำจะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและประสิทธิภาพในการบริหารงาน

ดังนั้นการจัดการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพควรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสันติภาพ ซึ่งไม่ใช่แค่การไม่มีความขัดแย้ง แต่รวมถึงความเข้าใจ ความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สันติภาพในชุมชนมีหลายมิติ ทั้งภายในตน ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีและมีธรรมาภิบาล การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับการจัดการชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความยั่งยืน สันติสุขจึงเป็นทั้งเป้าหมาย กระบวนการ และตัวบ่งชี้ของความเป็นชุมชนที่เจริญงอกงามร่วมกัน

3. วิธีเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

การเสริมสร้างชุมชนสันติสุข ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจ อันดี การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธี และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จะช่วยสร้างความเข้มแข็งและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระเวสสิโกได้กล่าวถึงหลักการของความอยู่เย็นเป็นสุข หรือสันติสุขว่า คือ ดุลยธรรม ซึ่งหมายถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วยดุลยภาพของกาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม หรืออาจเรียกว่า เกิดความเป็นธรรมทางสังคม มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยอาศัยหนทางที่เรียกว่ามรรค 12 แห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ได้แก่ 1) การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสัจธรรม 2) จิตวิวัฒนาการพัฒนาจิตให้กว้าง ไม่เห็นแก่ตัว 3) ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น 4) การเปลี่ยนจากเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นเศรษฐกิจดุลยนิยม (ไม่รวมศูนย์) 5) การศึกษา 6) ศาสนา 7) สุขภาพ 8) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน 9) การสื่อสาร 10) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 11) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ 12) กฎหมาย

ภายใต้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมอยู่เย็นเป็นสุข อันประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข และการส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการโดยมีพื้นฐานอยู่บนการมีส่วนร่วม การพัฒนาเครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างผู้นำเพื่ออนาคต (พระเวสสิโก, 2554) สังคมจะเกิดสันติสุขได้ด้วยกระบวนการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม แต่กระนั้นก็ตามการสร้างสันติภาพมีหลากหลายวิธีและหลายระดับตั้งแต่ระดับบุคคลจน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ไปถึงระดับโลก สำหรับในระดับประเทศหากสามารถบริหารจัดการดำเนินงานด้านการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในประเทศอย่างเกิดผลเป็นระบบและมีแนวทางที่ชัดเจน การสร้างแนวร่วมให้เป็นเครือข่ายนักสร้างสันติภาพจำเป็นต้องมองสังคมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ความสามัคคีความเสียสละความเข้าใจ ความร่วมมือต่าง ๆ นั้น มันมีปัญหาและอุปสรรคที่เป็นช่องว่างอยู่ ณ จุดใด ส่วนหนึ่งที่ยังเป็นช่องว่างของการสร้างสันติภาพ ก็คือ ความแตกต่างด้านโอกาสทางการศึกษาในระบบ สังคมกำลังกำหนดให้การศึกษาในระบบตามขั้นตอนต่างๆ ที่มีมานานหลายสิบปีเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับและยกย่องซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีเพราะสังคมจะอยู่ดีมีระเบียบนั้นก็ต้องมีหลักการและระเบียบการของการปฏิบัติเพื่อจะนำไปใช้บริหารจัดการได้อย่างยาวนานของผู้ปฏิบัติในรุ่นต่อไป แต่มีคนในสังคมของนานาประเทศ มิได้ใส่ใจในการศึกษาในระบบ แต่กลับทุ่มเทศึกษาเรียนรู้ตามวิถีธรรมชาติโดยอาศัยการประกอบอาชีพ การสร้างอาชีพ หรือการทำงานเพื่อสังคม ซึ่งเริ่มต้นจากกิจกรรมเล็กๆ ไปสู่กิจกรรมที่ใหญ่ขึ้นจนกลายเป็นองค์กรทางพัฒนาช่วยเหลือสังคม และองค์กรทางภาคธุรกิจ ซึ่งก่อให้เกิดงานเกิดอาชีพ และขยายผลในวิธีการปฏิบัติไปสู่สังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันแสวงหาแนวทางในการสร้างสันติภาพให้แก่โลก (ศุภณัฐ ดอนจันทร์, ออนไลน์)

จากที่กล่าวมาพอสรุปว่า การเสริมสร้างชุมชนสันติสุขต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจ การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หลักคุณธรรมของประเวศ วะสี ซึ่งให้เห็นถึงความสมดุลของชีวิตทั้งด้านกาย จิต สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้มรรค 12 เป็นแนวทางพัฒนาอย่างบูรณาการ การสร้างสันติภาพต้องอาศัยกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งการศึกษา การพัฒนาอาชีพ และการมีส่วนร่วมในสังคม ช่องว่างของสันติภาพมักเกิดจากความไม่เท่าเทียมด้านโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากร ความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกภาคส่วนจึงเป็นหัวใจของการสร้างสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

4. วิเคราะห์ไตรสิกขากับการส่งเสริมสันติภาพในชุมชน

หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและส่งเสริมสันติภาพในชุมชน โดยการฝึกฝนตนเองให้มีศีลธรรม มีสมาธิ และมีปัญญา จะนำไปสู่การสร้างความสุขและความเข้าใจอันดีในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่างๆ เช่น การพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า สังคมก็จะน่าอยู่ สมาชิกในสังคมก็มีความสุขแต่การที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายคน หลายกลุ่ม ก็ย่อมมีการขัดแย้งกันบ้าง คงไม่มีใครสามารถสร้างสังคมที่ปราศจากความขัดแย้งได้โดยสิ้นเชิง แม้เพียงคนๆ เดียวก็อาจมีความขัดแย้งในตนเองได้ เพราะมนุษย์ย่อมมีความขัดแย้งกันเป็นธรรมดาอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชนซึ่งมีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่สิ่งที่สนองความต้องการนั้นมีอยู่จำกัด ความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมมิใช่เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไปเพราะบางครั้งความขัดแย้งก็เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความหลากหลายในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ได้ หากแต่ถ้าเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว มีวิธีการต่างๆ แก้ปัญหาหรือดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้นๆ ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (โคทม อารียา, 2548: 18) ในการการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสันติภาพชุมชนสามารถทำได้ในหลายรูปแบบและระดับ ดังนี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การประยุกต์ใช้ศิลปในชุมชน คือเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามหลักศีลธรรมพื้นฐาน เช่น การจัดทำข้อตกลงชุมชนที่เน้นความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การสร้างกลไกการตรวจสอบและการให้รางวัลสำหรับพฤติกรรมที่ดี และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมค่านิยมทางศีลธรรม

การพัฒนาสมาธิในชุมชน คือการจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสมาธิและการควบคุมอารมณ์ เช่น การจัดชั้นเรียนสมาธิ การฝึกการหายใจ การทำกิจกรรมร่วมกันที่ต้องใช้ความอดทนและความร่วมมือ และการสร้างพื้นที่สงบในชุมชนสำหรับการพักผ่อนและการใคร่ครวญ

การส่งเสริมปัญญาในชุมชน คือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การจัดเวทีประชาคม การอบรมและสัมมนา การศึกษาดูงาน และการสร้างกลุ่มเรียนรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและการหาทางออกร่วมกัน

กลไกการแก้ไขความขัดแย้ง การสร้างระบบการไกล่เกลี่ยที่อาศัยหลักไตรสิกขา โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีศีลธรรม มีสมาธิในการฟังและพูด และใช้ปัญญาในการหาทางออกที่เหมาะสม การจัดทำกระบวนการแก้ไขปัญหที่เน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์มากกว่าการลงโทษ

การติดตามและประเมินผล การสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่วัดได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น การสำรวจความพึงพอใจของสมาชิกชุมชน การวัดระดับความขัดแย้ง การประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชน และการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนโดยรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในการจัดการชุมชน การจัดทำคู่มือและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับชุมชนประเภทต่างๆ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชนที่มีประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการพัฒนา

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนายังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจึงไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย แต่ยังเป็นการลงทุนเพื่อสร้างสังคมที่มีสันติภาพและยั่งยืนในอนาคตไตรสิกขาหรือการศึกษาอบรมสามประการในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสันติภาพได้ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยมีการวิเคราะห์ในมิติต่างๆ ดังนี้

ตารางวิเคราะห์ไตรสิกขากับการส่งเสริมสันติภาพในชุมชน

หมวดหมู่	หลักการ/แนวทาง	การประยุกต์ใช้ในชุมชน	ผลที่คาดหวัง
แนวคิดพื้นฐาน			
ไตรสิกขา	ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางพัฒนาดตนเองและส่งเสริมสันติภาพ	การฝึกฝนตนเองให้มีศีลธรรม มีสมาธิ และมีปัญญา	ความสงบสุขและความเข้าใจอันดีในสังคม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความขัดแย้ง	เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มี ความต้องการไม่จำกัด แต่ ทรัพยากรจำกัด	การจัดการความขัดแย้ง อย่างสร้างสรรค์	การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
-------------	--	---	--------------------------

การประยุกต์ใช้ศิลปะในชุมชน

ข้อตกลง ชุมชน	หลักศีลธรรมพื้นฐาน: ความ ซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม	- จัดทำข้อตกลงที่เน้นความ รับผิดชอบต่อส่วนรวม - สร้างกลไกตรวจสอบและ ให้รางวัลพฤติกรรมดี	พฤติกรรมที่เป็นไปตาม ศีลธรรม
กิจกรรม ส่งเสริม	ปลูกฝังค่านิยมทางศีลธรรม	จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมค่านิยม ทางศีลธรรม	ชุมชนที่มีวินัยและ จริยธรรม

การพัฒนาสมาธิในชุมชน

กิจกรรมฝึก สมาธิ	การพัฒนาสมาธิและการ ควบคุมอารมณ์	- จัดชั้นเรียนสมาธิ - ฝึกการหายใจ กิจกรรมที่ต้องใช้ความ อดทนและความร่วมมือ	สมาธิมีจิตใจสงบ ควบคุมอารมณ์ได้
พื้นที่สงบ	การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการพัฒนาสมาธิ	สร้างพื้นที่สงบสำหรับการ พักผ่อนและใคร่ครวญ	บรรยากาศชุมชนที่เอื้อต่อ การพัฒนาจิตใจ

การส่งเสริมปัญญาในชุมชน

การเรียนรู้	การส่งเสริมการเรียนรู้และ แลกเปลี่ยนความรู้	- จัดเวทีประชาคม - การอบรมและสัมมนา การศึกษาดูงาน	ความสามารถในการ วิเคราะห์ปัญหา
กลุ่มเรียนรู้	การพัฒนาปัญญาผ่านการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	สร้างกลุ่มเรียนรู้ต่างๆ	การหาทางออกร่วมกัน โดยใช้สติปัญญา

กลไกการแก้ไขความขัดแย้ง

ระบบไกล่ เกลี่ย	การใช้หลักไตรสิกขาในการ ไกล่เกลี่ย	- ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีศีลธรรม - มีสมาธิในการฟังและพูด ใช้ปัญญาหาทางออกที่ เหมาะสม	ความขัดแย้งได้รับการ แก้ไขอย่างสันติ
กระบวนการ ฟื้นฟู	เน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ มากกว่าการลงโทษ	จัดทำกระบวนการแก้ไข ปัญหาเชิงบูรณาการ	ความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง และยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การติดตามและประเมินผล

ระบบประเมิน	การวัดผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ	- สำนวความพึงพอใจของสมาชิกชุมชน - วัดระดับความขัดแย้ง ประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชน	ข้อมูลเพื่อปรับปรุงและพัฒนา
ผลกระทบ	การวิเคราะห์ผลต่อการพัฒนาชุมชน	วิเคราะห์ผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนโดยรวม	การพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การสนับสนุน	หน่วยงานควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา	- สนับสนุนการวิจัยแนวทางประยุกต์ใช้ไตรสิกขา - จัดทำคู่มือและเครื่องมือ	แนวทางที่เป็นมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ
เครือข่าย	การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้	สร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนที่มีประสบการณ์	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนา

บทสรุป

ศักยภาพ	ไตรสิกขามีศักยภาพสูงในการส่งเสริมสันติภาพชุมชนที่ยั่งยืน	การบูรณาการศีล สมาธิ และปัญญาเข้ากับการจัดการชุมชนสมัยใหม่	กรอบแนวคิดครอบคลุมสำหรับการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง
ปัจจัยความสำเร็จ	ความเข้าใจที่ถูกต้อง การปรับประยุกต์ และการมีส่วนร่วม	- ความเข้าใจในหลักธรรม - การปรับให้เหมาะกับบริบทชุมชน - การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง	ชุมชนไทยที่มีความหลากหลายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
ทิศทางอนาคต	การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสม	ศึกษาตัวอย่างรูปธรรมและพัฒนาเครื่องมือ	การนำไปใช้ในชุมชนไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคม

ผลจากการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่มีศักยภาพสูงในการส่งเสริมสันติภาพชุมชนที่ยั่งยืน โดยการบูรณาการศีล สมาธิ และปัญญาเข้ากับแนวทางการจัดการชุมชนสมัยใหม่ สามารถสร้างกรอบแนวคิดที่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ครอบคลุมสำหรับการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้ง รวมทั้งการสร้างสรรค์สันติภาพในระยะยาว ความสำเร็จของการประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในชุมชนต้องอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรม การปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากสมาชิกชุมชนทุกระดับ การวิจัยและพัฒนาในอนาคตควรเน้นการศึกษาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมและการพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในชุมชนไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคม

5. สรุป

ในสังคมไทยปัจจุบันที่เผชิญกับความขัดแย้งหลากหลายมิติ หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์และส่งเสริมสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน ศีลช่วยสร้างวินัยและความไว้วางใจ สมาธิช่วยควบคุมอารมณ์และพัฒนาสติ ส่วนปัญญานำไปสู่การเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งและหาทางแก้ไขที่เหมาะสม เมื่อบูรณาการทั้งสามประการเข้ากับการจัดการชุมชน จะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความเข้าใจ การร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สันติภาพจึงไม่ใช่แค่การไม่มีความขัดแย้ง แต่คือกระบวนการสร้างความสมดุลทั้งภายในและภายนอก การประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในระดับชุมชนจึงเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการสร้างสังคมไทยที่มั่นคงและยั่งยืน

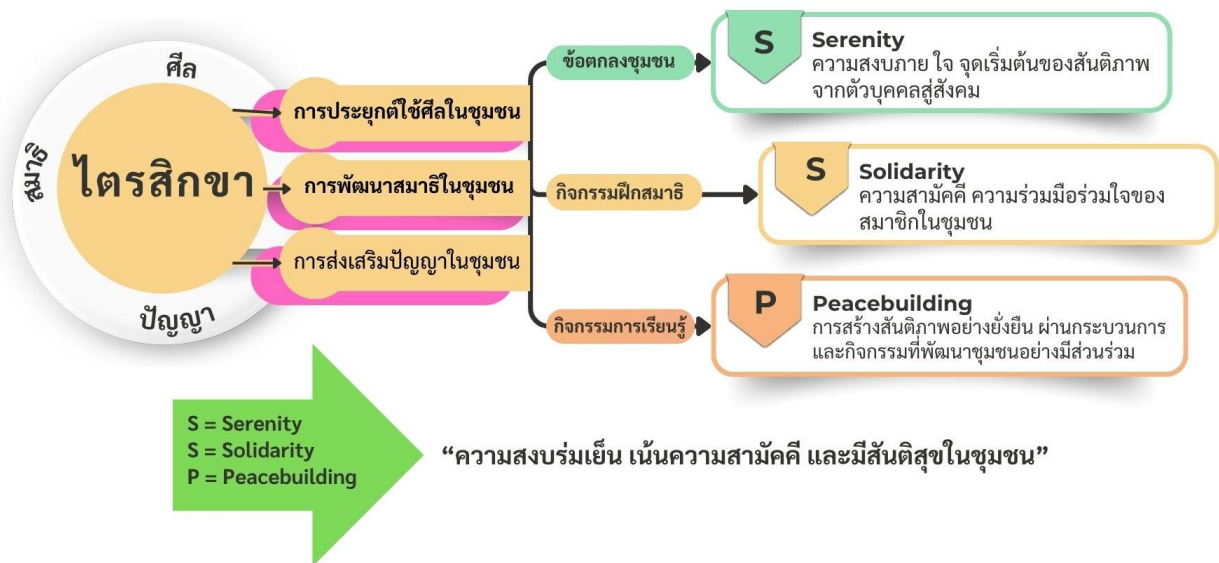
จากการศึกษาพบว่า ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสันติภาพในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศีลเป็นรากฐานในการสร้างความไว้วางใจ สมาธิช่วยให้สามารถควบคุมอารมณ์และแก้ปัญหาอย่างมีสติ ส่วนปัญญานำไปสู่ความเข้าใจอันถูกต้องและการหาทางออกร่วมกันอย่างยั่งยืน การบูรณาการไตรสิกขากับกระบวนการจัดการชุมชนร่วมสมัยจะช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงและสงบสุข นอกจากนี้การมีผู้นำชุมชนที่ยึดหลักธรรม และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนสันติสุขอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนในระยะยาว

6. องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ไตรสิกขา: การส่งเสริมสันติภาพเพื่อความสันติสุขในชุมชน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 1

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 1 แผนภาพองค์ความรู้ใหม่: SSP. “ความสงบร่มเย็น เน้นความสามัคคี และมีสันติสุขในชุมชน”

จากแผนภาพที่ 1

สามารถอธิบายองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

1. ศีลธรรมและวินัยเป็นรากฐานของสันติสุขในชุมชน การส่งเสริมพฤติกรรมที่ตั้งอยู่บนศีลธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานของความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาจิตใจและสมาธิช่วยเสริมสร้างสันติภาพจากภายใน การฝึกสมาธิและการควบคุมอารมณ์ เช่น การหายใจเข้าออกอย่างมีสติ และการสร้างพื้นที่สงบในชุมชน ช่วยให้สมาชิกรู้สึกผ่อนคลาย และลดความรุนแรงในสถานการณ์ความขัดแย้ง

3. ปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสันติ การจัดเวทีประชาคม การอบรม การศึกษาดูงาน และการสร้างกลุ่มเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการหาทางออกร่วมกันในประเด็นปัญหาของชุมชน

4. การพัฒนาจิตใจและสติปัญญาเป็นเงื่อนไขสำคัญของสันติสุขสภาพแวดล้อมที่สงบ ปลอดภัย และเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ฝึกฝนตนเอง จะสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพภายในและภายนอก จะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2544). เศรษฐกิจพอเพียง บนรากฐานวัฒนธรรมชาวพุทธ. กรุงเทพฯ ฯ: ภัคธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพฯ ฯ: มูลนิธิธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2530). “สันติภาพโดยสันติภาพ”. ใน สื่อสันติภาพ สันติภาพในสื่อ. กาญจนนา แก้วเทพ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาอุทัย วชิรเมธี. (2558). พุทธสันติวิธี: พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ. เชียงราย: ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปรีดีทิพย์. (2561). พระพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์. งานวิสาขบูชานานาชาติครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนิท ศรีสำแดง. (2544). พระพุทธศาสนากระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทัศน์ ประทุมแก้ว. (2560). การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ: โอเพิร์น แอนด์ เทคโนโลยี.
- ศุภณัฐ ดอนจันทร์. การสร้างสันติภาพที่มีหลากหลายวิธี. มหาวิทยาลัยสันติภาพโลก. สืบค้น 16 มิถุนายน 2568 . จาก : http://www.pubkk.blogspot.com/2013/03/blog-post_2.html.
- Gandhi, M. (1985) The Answer to the Village, Rossana Kositrakul. (2nded). Bangkok: Komolkeemthong Foundation.
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2012). Summary of National Economics and Social Development Plan. Vol.11 (2012-2016). 8-9.
- PhraMedhi Dhammaporn (Prayoon Mererk). Buddhist Morality. (Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, 1994).
- Walpola Sri Rahula. What The Buddha Taught. (2540). แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากวัดสู่ชุมชน: หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
และส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม
From Temple to Community: Buddhist Principles for
Reducing Inequality and Promoting Social Justice

จารุวรรณ กะตะโท เชษฐพิสิฐ เลิศสหพันธ์
พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี
พระอภินันท์ ปภสสโร

Charuwan Katato Chetphasit Lertsahaphan
PhrakruSudhisarabandhit Phramahakitti Kittimedhi
Phra Aphinan Phabhassaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
Corresponding Author E-mail: ck22987@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอแนวทางการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยขยายบทบาทของพุทธศาสนาจากสถาบันทางจิตวิญญาณสู่การเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคม หลักธรรมสำคัญที่นำมาประยุกต์ ได้แก่ หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการสร้างจิตสำนึกการเอื้ออาทร หลักกรรมและผลแห่งการกระทำที่ส่งเสริมความรับผิดชอบสังคม หลักสังฆกรรมในการตัดสินใจร่วมกันอย่างเป็นธรรม และหลักทานที่ขยายจากการให้ทรัพย์สู่การแบ่งปันโอกาสและความรู้ การประยุกต์หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การสร้างรายได้ การรักษาพยาบาล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากภายใน และเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แนวทางนี้ไม่ได้ทำลายคุณค่าดั้งเดิมของพุทธศาสนา แต่เป็นการพัฒนาหลักธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ ความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความอดทนและความมุ่งมั่นในการสร้าง การเปลี่ยนแปลงระยะยาว การดำเนินการตามหลักการนี้จึงเป็นทั้งโอกาสและความรับผิดชอบของพุทธศาสนิกชนไทยในการสืบทอดและพัฒนาพุทธธรรมให้เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: วัด, แนวคิดพระพุทธศาสนา, ชุมชน, ความเหลื่อมล้ำ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This article proposes an approach to applying Buddhist teachings to concretely reduce social inequality by expanding Buddhism's role from a purely spiritual institution to a constructive force in social development. The key Buddhist principles applied include the Four Brahmaviharas (loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity) to cultivate altruistic consciousness; the principle of karma to promote social responsibility; Sangha decision-making processes for fair collective governance; and the concept of dana (giving) expanded from material charity to sharing opportunities and knowledge. The application of these principles will help increase access to education, income generation, healthcare, and participation in decision-making processes. It will strengthen communities from within and transform social attitudes toward mutual assistance and cooperation. This approach does not destroy Buddhism's traditional values but develops Buddhist teachings to align with modern society's needs. Success requires cooperation from all sectors of society, patience, and commitment to long-term change. Implementing this concept represents both an opportunity and responsibility for Thai Buddhists to preserve and develop Buddhist teachings for the genuine benefit of humanity.

Keywords: Wat, Buddhist Concept, Community, Inequality

บทนำ

พระศาสนาในปัจจุบันถ้ามองให้เลยพ้นความเจริญมั่งคั่งทางวัตถุ สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในวงการพุทธศาสนา คือความตกต่ำเสื่อมถอย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพระสงฆ์ที่ผิดพระธรรมวินัย บางส่วนก็เป็นผลมาจากความคลาดเคลื่อนจากความเข้าใจในหลักธรรมของประชาชน ความเปลี่ยนแปลงทางโลกทัศน์ดังกล่าวแม้สาเหตุสำคัญอาจมาจากปัจจัยภายในประเทศและอิทธิพลความทันสมัย รวมไปถึงแนวความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ที่อยู่เหนือจิตใจ จนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนที่น้อยลงไปทุกที คณะสงฆ์แห่งรัฐ การรวบอำนาจสู่ส่วนกลางของสถาบันสงฆ์เป็นเหตุให้วัดสูญเสียความสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง คณะสงฆ์ได้มีความสัมพันธ์กับรัฐจนกลายเป็นเสมือนเครื่องมือในการปกครองของรัฐ ต่อมาก็เป็นเครื่องมือให้แก่ลัทธิชาตินิยมในยุคสร้างชาติและรับมือกับภาวะสงคราม

ในปัจจุบันยังมีความเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยมพระสงฆ์ระดับปกครองรวมถึงเจ้าอาวาสที่เน้นงานปกครองและงานก่อสร้างถาวรวัตถุ มากกว่าการสั่งสอนสนับสนุนการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมของพระลูกวัด พุทธศาสนาในสังคมสมัยใหม่พุทธศาสนาที่บริสุทธิ์แต่เดิมที่มีอยู่แต่ในพระไตรปิฎกเมื่อส่งทอดสืบต่อกันมาตามระยะเวลา ย่อมถูกต่อเติมเสริมแต่งหรือปรับเปลี่ยนไปตามแนวความคิดในห้วงเวลาและสถานที่นั้นๆ สำหรับเมืองไทยที่ผ่านมา พุทธศาสนาแนวคิดที่มีอิทธิพลคือแบบเหตุผลนิยมที่ไหลบ่าในรูปแบบกระแสวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนาที่เห็น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ห่างจากสังคมเข้าสู่โลกยุคใหม่ ทำให้ความเปลี่ยนแปลงมีผลต่อพุทธศาสนา รวมไปถึงความอ่อนแอของคณะสงฆ์ไทย ส่วนหนึ่งก็มาจากความเปลี่ยนแปลงของพุทธศาสนาเอง ทำให้พุทธศาสนาในไทยขาดการบูรณาการไม่เป็นองค์รวม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้คนและเอื้อให้เกิดชีวิตที่ดีงามได้ ศาสนาใหม่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมมักมีผล ต่อพัฒนาการของศาสนา พุทธศาสนาภายใต้ฉาชาตินิยม โดยที่ชาตินิยมกลายเป็นศาสนาอย่างใหม่ ย่อมมี ผลกระทบต่อศาสนาดั้งเดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือศาสนาดั้งเดิมถูกลดความสำคัญโดยกฎหมายของชาติสำคัญกว่า ศีลธรรมหรือคำสอนทางศาสนา ศาสนาทำมกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาในสังคม เช่น ในอดีตเมื่อ คณะสงฆ์เน้นเฉพาะการแปลอรรถกถา พุทธศาสนิกชนจึงกลับไปศึกษากรรมฐานด้วยตนเองจากพระไตรปิฎก ความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเจริญและความเสื่อมของพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ความ ประพฤติและความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเข้าใจหลักธรรมทางพุทธศาสนา ปัจจัยภายในและ ปัจจัยภายนอกของพุทธศาสนา พุทธธรรมเพื่อนาคนคือการเอาหลักธรรมเป็นหลักโดยเฉพาะโลกุตระธรรม อันเป็นอุดม คติที่ช่วยให้ละวางความยึดมั่นและดับทุกข์สิ้นเชิง รวมถึงการนำโลกุตระธรรมกลับคืนมาให้ความหมายใน ชีวิตประจำวัน โดยเห็นคุณค่าของการไม่ยึดมั่น มีจิตที่สงบไม่หวั่นไหวกับความผันผวนของชีวิต รวมถึงฟื้นฟูมิติทาง สังคมของพุทธธรรม สร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพใหม่ในพุทธบริษัท ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันระหว่างสงฆ์กับคฤหัสถ์ โดย พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการทำให้เกิดดุลยภาพการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ร่วมกัน ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยถือว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม การนำธรรมะสู่ชุมชน สังคมไทยที่กำลังประสบกับความ เปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ คือสถานการณ์ที่พุทธศาสนาต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเสริมสร้าง สังคมให้เข้มแข็ง การเลื่อนจากมิติทางด้านจิตใจมาสู่มิติทางสังคมและการเมือง โดยเน้นบทบาททางสังคมที่พุทธ ศาสนาพึงให้ความสำคัญเพื่อทดแทนอำนาจของลัทธิบริโภคนิยม เส้นทางของพุทธศาสนาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ พุทธ ศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งอุปสรรค ข้อจำกัด และความหวัง และประมวลปัญหาสำคัญที่พุทธศาสนาต้องเผชิญใน ยุคโลกาภิวัตน์ (พระไพศาล วิสาโล, 2552)

ในยุคที่สังคมไทยและโลกกำลังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่รุนแรงขึ้น บทบาทของศาสนาในการสร้างความเป็นธรรมและสันติภาพจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาใหม่ พุทธ ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหลักของสังคมไทยมีศักยภาพอันยิ่งใหญ่ในการเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมสู่ความเสมอภาคและ ความยุติธรรม แต่การดำเนินการในอดีตที่ผ่านมามักจำกัดอยู่ในกรอบของการปฏิบัติศาสนกิจแบบดั้งเดิมภายในวัด

บทความนี้มุ่งเสนอหลักการของพระพุทธศาสนาที่ขยายบทบาทจากการเป็นสถาบันทางจิตวิญญาณเพียง อย่างเดียว สู่การเป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยการนำ หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและสร้างระบบสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น

1. ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยปัจจุบัน

สังคมไทยในปัจจุบันเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ ความแตกต่างทางรายได้ระหว่างคนรวย และคนจนมีช่วงกว้างมากขึ้น โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพยังคงมีข้อจำกัดสำหรับคนในชนบทและ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ครอบครัวยากจน ระบบสุขภาพยังไม่ครอบคลุมอย่างเท่าเทียม และการเข้าถึงความยุติธรรมทางกฎหมายยังมีความแตกต่างตามฐานะทางสังคม ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความทุกข์ให้กับผู้ที่เสียเปรียบเท่านั้น แต่ยังเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งทางสังคม การเมือง และสร้างความไม่มั่นคงในระยะยาว การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งสถาบันทางศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อจิตใจและค่านิยมของประชาชน

ในสังคมไทยผ่านการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อาทิ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีความขัดแย้ง ทฤษฎีทุนมนุษย์ แนวคิดความยุติธรรมทางสังคม และทฤษฎีทุนสังคม เพื่อนำเสนอกรอบการวิเคราะห์เชิงลึกในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม บทบาทของรัฐ ทุนมนุษย์ และทุนสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การศึกษา และการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ชนบทและเมืองใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมและการขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ การวิเคราะห์บทบาทของรัฐและการกระจายอำนาจยังชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างกลุ่มประชากรในแต่ละพื้นที่ (ฉัตรวัฒน์ ชัชฌานาภรณ์, 2567)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปัญหาที่มีรากลึกทางโครงสร้าง ครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะความแตกต่างทางรายได้ การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ระบบสุขภาพ และความยุติธรรมทางกฎหมายระหว่างกลุ่มประชากรต่างๆ การวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีความขัดแย้ง และทฤษฎีทุนมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม บทบาทของรัฐ และการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวไม่เพียงสร้างทุกข์ให้กับผู้เสียเปรียบ แต่ยังเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศในระยะยาว การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบ มีการกระจายอำนาจที่เหมาะสม และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งสถาบันทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและจิตใจของประชาชน เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและยั่งยืน

2. หลักความเสมอภาคในพระพุทธศาสนา รากฐานสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

หลักธรรมเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ในพระพุทธศาสนาปรากฏชัดเจนผ่านคำสอน "ทนต์ เสฏโฐ มนุสเสสุ" (ที.ปา.(ไทย) 11/228/231) ซึ่งแปลว่า "ผู้ที่ฝึกฝนตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์" และ "อัสภิวาจา" (คำกล่าวที่เป็นดุจพญาโค) (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) ที่เป็นการประกาศอย่างเด็ดขาดถึงอิสรภาพและศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน หลักการเหล่านี้ได้ปฏิวัติความคิดทางสังคมในสมัยพุทธกาลด้วยการท้าทายระบบบรรณะที่แบ่งแยกมนุษย์ตามกำเนิด โดยเน้นว่าความประเสริฐของมนุษย์ไม่ได้มาจากเลือดเนื้อเชื้อไขหรือตระกูล แต่มาจากการพัฒนาตนเอง การฝึกฝนจิตใจ และการกระทำที่ดีงาม ซึ่งทุกคนมีศักยภาพเท่าเทียมกันในการบรรลุถึงความประเสริฐนี้ คำสอนดังกล่าวเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมผ่านการปฏิรูปการศึกษาให้ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม การสร้างโอกาสในการทำงานตามความสามารถจริง การ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ขจัดอคติและการเลือกปฏิบัติ การกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่ยังคงให้ความสำคัญกับสถานะมากกว่าความสามารถ โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น หลักการนี้จะช่วยขจัดกำแพงทางสังคมที่กีดกันการเข้าถึงโอกาสต่างๆ และสร้างความเข้าใจว่าทุกคนมีศักยภาพเท่าเทียมกัน เพียงแต่ขาดโอกาสในการพัฒนาเท่านั้น

หลักการ "ทณโต เสฏฐิโน มนุสเสสุ" และ "อาสภิวาจา" ในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของแนวคิดความเสมอภาคที่ก้าวหน้าและมีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเน้นว่าความประเสริฐของมนุษย์ขึ้นอยู่กับการพัฒนาตนเองและการกระทำ ไม่ใช่กำเนิดหรือสถานะทางสังคม หลักการเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำผ่านการปฏิรูปการศึกษา การสร้างโอกาสที่เป็นธรรม และการขจัดอคติในสังคม ทำให้เกิดสังคมที่ทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่าอย่างแท้จริง

3. พระพุทธศาสนาเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม การพัฒนาบทบาทใหม่ของพระสงฆ์

พระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาบทบาทใหม่ของพระสงฆ์ให้มากกว่าผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย พระสงฆ์ควรได้รับการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องการพัฒนาชุมชน การจัดการทรัพยากร การศึกษา และการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรการศึกษาสงฆ์ที่ผสมผสานระหว่างพุทธธรรมกับความรู้สมัยใหม่เรื่องการพัฒนาสังคมจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้หมายความว่าพระสงฆ์จะต้องละทิ้งหน้าที่หลักในการสอนธรรม แต่เป็นการขยายความหมายของการสอนธรรมให้รวมถึงการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันและการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ข้อบกพร่องของในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๔ ภาค โดยภาคหนึ่ง กล่าวถึง จุดเปลี่ยนอดีต ภาคสอง กล่าวถึง จากปัจจุบันสู่นาคต ภาคสาม กล่าวถึง ทางออกจากวิกฤต และภาคสี่ กล่าวถึง พุทธศาสนากับสังคมไทยในบริบทใหม่ รวมถึงการพยากรณ์พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤตนอกจากนั้น แนวทางการทำนุบำรุงพุทธศาสนา นำมาใช้ในสังคมประเทศไทยโดยมีการบูรณาการอย่างเหมาะสม (Narissaro, Phramaha Wirunchit, 2566) มีดังนี้ 1) การปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาในวัด วัดในฐานะสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดของสังคมไทยมีศักยภาพสูงในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การปรับปรุงระบบการศึกษาในวัดให้ทันสมัยและครอบคลุมทั้งความรู้สมัยใหม่และพุทธธรรมจะช่วยให้เด็กและเยาวชนในชุมชนที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ การสร้างโรงเรียนพุทธในชุมชนที่เน้นการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และจริยธรรม ควบคู่ไปกับวิชาการพื้นฐาน จะช่วยสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม การให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจนผ่านกองทุนของวัดจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการทำงานและโครงสร้างองค์การทำงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเรียนรู้ และด้านการคิดอย่างเป็นระบบสามารถที่จะจูงใจ ชักนำ หรือชี้นำให้รวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ให้สำเร็จ (จิราภรณ์ ผันสว่าง, ๒๕๖๒) 2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพุทธ วัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยึดหลักพุทธธรรม โดยการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่เน้นความยั่งยืนและการแบ่งปัน การสร้างกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง การจัดตั้งธนาคารชุมชนที่ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับการประกอบอาชีพ และการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างตลาดชุมชนในบริเวณวัดที่เน้นการค้าขายที่เป็นธรรมและไม่เอาเปรียบจะช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน การจัดการฝึกอบรมอาชีพโดยใช้ความรู้และทักษะของคนในชุมชนมาถ่ายทอดให้กันจะช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากภายใน 3) การสร้างระบบสวัสดิการชุมชน วัดสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางของระบบสวัสดิการชุมชนที่ช่วยเหลือสมาชิกในยามเดือดร้อน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนสำหรับช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้สูงอายุ และครอบครัวที่ประสบปัญหาฉุกเฉิน การสร้างศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและเด็กเล็กในชุมชน และการจัดบริการสาธารณสุขพื้นฐานโดยความร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การสร้างโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ยากไร้โดยใช้แรงงานและทรัพยากรร่วมกันในชุมชน การจัดหาน้ำสะอาดและระบบสุขาภิบาลที่เหมาะสม รวมทั้งการสร้างความมั่นคงด้านอาหารผ่านการทำเกษตรร่วมกันจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ (พระศิระ จิตตสุโก. 2565)

4. โครงการวัดพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ

การสร้างโครงการวัดพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการที่รวมทุกมิติของการพัฒนาไว้ด้วยกัน เริ่มจากการสำรวจความต้องการของชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โครงการนี้ควรมีการแบ่งงานตามความสามารถและความสนใจของสมาชิกชุมชน การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนา และการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะช่วยให้โครงการมีความยั่งยืนและขยายผลได้มีดังต่อไปนี้ 1) การสร้างเครือข่ายวัดเพื่อความยุติธรรมทางสังคม การรวมตัวของวัดหลายแห่งในพื้นที่เดียวกันหรือที่มีปัญหาใกล้เคียงกันเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลง การแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างวัดจะช่วยให้การพัฒนามีความครอบคลุมมากขึ้น เครือข่ายนี้สามารถสร้างกองทุนขนาดใหญ่เพื่อดำเนินโครงการที่ต้องใช้เงินลงทุนมาก การจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ การจัดฝึกอบรมร่วมกันเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของพระสงฆ์และผู้นำชุมชน และการสร้างมาตรฐานการดำเนินงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการให้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อให้เกิดความเจริญในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (พระมหาไชยา ถาวรสพโท. 2566)

5. หลักธรรมพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

1) หลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เมตตา (Metta - Loving-kindness) เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ให้มีความสุข ในการประยุกต์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เมตตาจะช่วยสร้างจิตสำนึกที่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ต้องการให้ทุกคนในสังคมมีโอกาสและความสุขเท่าเทียมกัน ผู้ที่มีเมตตาจะไม่เพิกเฉยต่อความทุกข์ของผู้อื่น แต่จะแสวงหาวิธีการช่วยเหลือและสร้างโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้เข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

กรุณา (Karuna - Compassion) กรุณาคือความสงสารและต้องการช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ กรุณาจะผลักดันให้เกิดการกระทำเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่ใช่แค่การรู้สึกเศร้าใจ แต่เป็นการลงมือสร้างระบบสวัสดิการ โครงการช่วยเหลือ และการปฏิรูปโครงสร้างทางสังคมที่เป็นรากเหง้าของความไม่เป็นธรรม

มุทิตา (Mudita - Sympathetic Joy) มุทิตาคือความยินดีในความสุขของผู้อื่น หลักนี้จะช่วยขจัดความอิจฉาและการแข่งขันที่ไม่สร้างสรรค์ เมื่อคนในสังคมมีมุทิตา จะเกิดการสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ต้องการกดขี่หรือเอาเปรียบ และเต็มใจที่จะแบ่งปันโอกาสให้คนอื่น ๆ ได้ประสบความสำเร็จด้วย

อุเบกขา (Upekkha - Equanimity) อุเบกขาคือความวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงด้วยอคติ ในการประยุกต์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ อุเบกขาจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติตามสถานะทางสังคม เชื้อชาติ เพศ หรือความเชื่อ การตัดสินใจจะยึดหลักความเป็นธรรมเป็นหลัก

2) หลักกรรม (Karma - Law of Cause and Effect) หลักกรรมสอนว่าการกระทำใดๆ ย่อมมีผลตอบแทน ในบริบทของความรับผิดชอบทางสังคม หลักกรรมจะช่วยสร้างความเข้าใจว่าการกระทำของแต่ละบุคคลส่งผลต่อสังคมรวม ผู้ที่มีทรัพยากรมากจะเข้าใจว่าการแบ่งปันและสร้างโอกาสให้ผู้อื่นเป็นกรรมดีที่จะนำผลดีกลับมา ขณะที่การเอาเปรียบหรือการสะสมทรัพย์สินโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นจะก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาว หลักกรรมยังสอนถึงความรับผิดชอบส่วนรวม ที่ว่าทุกคนมีส่วนในการสร้างสังคมที่เป็นธรรม การเพิกเฉยต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำก็เป็นกรรมที่จะส่งผลต่อเสถียรภาพและความสุขของสังคมโดยรวม

3) หลักสังฆกรรม (Sangha Governance) สังฆกรรมเป็นระบบการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา ที่เน้นการปรึกษาหารือ การฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย และการตัดสินใจด้วยความเห็นพ้องต้องกัน หลักการนี้สามารถนำมาประยุกต์ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำโดย

- (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ: ให้ทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อชีวิตของตน
- (2) ความโปร่งใส: การตัดสินใจทุกขั้นตอนต้องชัดเจน ตรวจสอบได้ และเปิดเผยต่อสาธารณะ
- (3) ความเป็นธรรม: คำนึงถึงผลกระทบต่อทุกฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มที่เปราะบางที่สุด

4) หลักทาน (Dana - Giving) หลักทานในพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดเพียงการให้ทรัพย์สิน แต่รวมถึงการแบ่งปันสิ่งต่างๆ ที่มีคุณค่า ในการประยุกต์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ หลักทานขยายความหมายไปสู่

- ทานทรัพย์ (Material Giving) การแบ่งปันทรัพยากรทางกายภาพ เงิน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เพื่อช่วยเหลือผู้ขัดสน แต่ต้องกระทำอย่างมีระบบและยั่งยืน ไม่ใช่แค่การช่วยเหลือชั่วคราว
- (1) ทานวิทยา (Knowledge Sharing) การแบ่งปันความรู้ ทักษะ เทคโนโลยี และการศึกษา เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถพัฒนาตนเองและสร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน การถ่ายทอดองค์ความรู้จะช่วยให้คนจนสามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้
- (2) ทานโอกาส (Opportunity Sharing) การเปิดโอกาสในการทำงาน การลงทุน การเข้าถึงเครือข่าย และตลาด ผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลควรใช้ตำแหน่งของตนเพื่อสร้างโอกาสให้คนอื่น ๆ ไม่ใช่เพื่อรักษาผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม
- (3) ทานเวลาและแรงงาน (Time and Labor Sharing) การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน การอาสาสมัคร การใช้เวลาและความสามารถเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความเชื่อมโยงและการบูรณาการหลักธรรมทั้งสี่นี้มีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก พรหมวิหาร 4 สร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจในการช่วยเหลือ หลักกรรมให้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ หลักสังฆกรรมให้กระบวนการที่เป็นธรรม และหลักทานให้วิธีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับจิตใจของบุคคลและโครงสร้างทางสังคม ทำให้เกิดสังคมที่ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน มีการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และร่วมกันสร้างสรรค์อนาคตที่ดีกว่า

6. แนวทางและความคาดหวัง จากวัดสู่ชุมชน: หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม

1) ความต้านทานจากแนวคิดดั้งเดิม หนึ่งในอุปสรรคสำคัญคือความต้านทานจากกลุ่มคนที่ยึดมั่นในแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อว่าบทบาทของวัดและพระสงฆ์ควรจำกัดอยู่ในการปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การจัดเวทีสนทนา เปิดให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น การยกตัวอย่างจากพระพุทธรูปประวัติที่พระองค์ทรงช่วยเหลือประชาชนในเรื่องต่างๆ ไม่เพียงแต่การสอนธรรมเท่านั้น การแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกจากการดำเนินงานที่มีอยู่แล้ว และการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสตร์มาให้ความรู้เรื่องการตีความพุทธธรรมในยุคสมัยใหม่จะช่วยลดความต้านทานนี้ 2) ปัญหาการขาดทรัพยากรและความรู้วัดหลายแห่งโดยเฉพาะในชนบทมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความรู้ในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระสงฆ์และผู้นำชุมชนเรื่องการพัฒนาชุมชน การจัดหาเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และการสร้างระบบที่ปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ การสร้างแพลตฟอร์มแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างวัดที่ประสบความสำเร็จกับวัดที่เพิ่งเริ่มต้น การจัดทำคู่มือการดำเนินงานที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และการสร้างระบบติดตามและประเมินผลที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ การทำงานของวัดในด้านการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานราชการหลายแห่ง ซึ่งอาจมีความซับซ้อนในเรื่องกฎระเบียบและขั้นตอนการดำเนินงาน การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงระเบียบให้เหมาะสมกับการทำงานแบบมีส่วนร่วม และการสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดปัญหานี้ 3) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แนวคิดพระพุทธศาสนาตามแนวทางที่เสนอจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การสร้างรายได้ การรักษาพยาบาล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตของตนเอง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากภายในจะช่วยให้คนในชุมชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการแบ่งปันจะช่วยสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเอื้ออาทรมากขึ้น การมีส่วนร่วมของทุกคนในการพัฒนาจะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง 4) การเสริมสร้างสันติภาพและความสามัคคี การลดความเหลื่อมล้ำจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างสันติภาพในสังคม เมื่อทุกคนมีโอกาสที่เป็นธรรมในการพัฒนาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความรู้สึกอิจฉาริษยาและความไม่พอใจต่อระบบสังคมจะลดลง การสร้างกิจกรรมร่วมกันในชุมชนจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความเข้าใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมคุณค่าของการให้อภัยและความเมตตากรุณาตามหลักพุทธธรรมจะช่วยสร้างสังคมที่มีความอดทนและยอมรับในความแตกต่าง การแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยวิธีการสันติวิธีและการเจรจาจะกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน 5) การสร้างแบบอย่างสำหรับสังคมไทยและนานาชาติ ความสำเร็จของแนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจะเป็นแบบอย่างที่สำคัญสำหรับประเทศอื่นที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักหรือมีประชากรพุทธจำนวนมาก การแบ่งปันประสบการณ์และความรู้กับประเทศเหล่านี้จะช่วยขยายผลของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกไปยังภูมิภาคและโลก การสร้างการวิจัยและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการดำเนินงานจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อไป การเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้สนใจจากต่างประเทศมาศึกษาดูงานจะช่วยเผยแพร่แนวคิดและวิธีการนี้ไปสู่สากล

หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ ความต้านทานจากแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อว่าพระสงฆ์ควรจำกัดบทบาทในการปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น และปัญหาการขาดทรัพยากรและความรู้ของวัดในชนบท ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมการจัดเวทีสนทนาเปิด การฝึกอบรมพระสงฆ์ และการสร้างระบบสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

หลักการนี้คาดหวังว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ ผ่านการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การสร้างรายได้ การรักษาพยาบาล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะช่วยสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเอื้ออาทรมากขึ้น การลดความเหลื่อมล้ำจะนำไปสู่การลดความขัดแย้งและสร้างสันติภาพในสังคม เมื่อทุกคนมีโอกาสที่เป็นธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความรู้สึกอิจฉา ริษยาและความไม่พอใจต่อระบบสังคมจะลดลง

ความสำเร็จของแนวคิดนี้ในประเทศไทยจะเป็นแบบอย่างสำคัญสำหรับประเทศอื่นที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก การแบ่งปันประสบการณ์และความรู้กับประเทศเหล่านี้จะช่วยขยายผลของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกไปยังภูมิภาคและโลก ผ่านการวิจัย การจัดทำเอกสาร และการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาศึกษาดูงาน เพื่อเผยแพร่แนวคิดและวิธีการนี้ไปสู่สากล

7. สรุป

หลักการพระพุทธศาสนาจากการเป็นสถาบันที่จำกัดบทบาทอยู่ในวัดสู่การเป็นพลังขับเคลื่อนการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในยุคปัจจุบัน การขยายบทบาทของวัดและพระสงฆ์ให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสวัสดิการชุมชนจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น

แนวทางที่เสนอในบทความนี้ไม่ได้เป็นการทำลายหรือละทิ้งคุณค่าดั้งเดิมของพุทธศาสนา แต่เป็นการพัฒนาและประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ การดำเนินการตามแนวทางนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ความอดทนและความมุ่งมั่นในการสร้างการเปลี่ยนแปลงระยะยาว และการเรียนรู้ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จของหลักการพระพุทธศาสนาจะไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพุทธศาสนาในการเป็นพลังสร้างสรรค์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เพื่อสังคมที่ดีกว่า การดำเนินการนี้จึงเป็นทั้งโอกาสและความรับผิดชอบของพุทธศาสนิกชนไทยในการสืบทอดและพัฒนาพุทธธรรมให้เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง

8. องค์ความรู้ใหม่และข้อเสนอแนะ

แผนภูมิภาพที่ 1 บทบาทเชิงรุกของพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

แผนภูมิภาพที่ 1 นี้แสดงถึง "บทบาทเชิงรุกของพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม" ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยขยายขอบเขตจากบทบาทดั้งเดิมของพุทธศาสนาในฐานะสถาบันทางจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียวไปสู่การเป็นพลังขับเคลื่อนที่สร้างสรรค์และเป็นรูปธรรมในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม

1. การขยายบทบาทของวัดและพระสงฆ์ แต่เดิมวัดและพระสงฆ์มีบทบาทหลักในการปฏิบัติศาสนกิจและให้คำสอนทางจิตวิญญาณ องค์ความรู้ใหม่นี้เสนอให้วัดกลายเป็น "ศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม" โดยที่พระสงฆ์ได้รับการอบรมเพิ่มเติมด้านการพัฒนาชุมชน การจัดการทรัพยากร การศึกษา และสาธารณสุขเพื่อเป็น "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" ที่มีประสิทธิภาพ บทบาทนี้ไม่ได้ละทิ้งหน้าที่หลักในการสอนธรรม แต่เป็นการขยายความหมายของการสอนธรรมให้รวมถึงการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันและการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. การประยุกต์หลักธรรมสู่การพัฒนาที่เป็นรูปธรรม บทความเน้นย้ำการนำหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนและสร้างระบบสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายมิติสำคัญ ดังนี้

1) การศึกษาในวัด (Buddhist Education) วัดสามารถเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยการปรับปรุงระบบการศึกษาในวัดให้ทันสมัย ครอบคลุมทั้งความรู้สมัยใหม่และพุทธธรรม รวมถึงการสร้างสำนักศาสนศึกษาที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ จริยธรรม และการให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจน

2) เศรษฐกิจชุมชนแบบพุทธ (Buddhist Community Economy) ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่เน้นความยั่งยืนและการแบ่งปัน เช่น การสร้างกลุ่มออมทรัพย์, การเกษตรอินทรีย์, ตลาดชุมชนที่เป็นธรรม และการฝึกอบรมอาชีพ

3) ระบบสวัสดิการชุมชน (Community Welfare System) พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางระบบสวัสดิการ โดยจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้สูงอายุ ครอบครัวฉุกเฉิน, ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและเด็กเล็ก, บริการสาธารณสุขพื้นฐาน, โครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ยากไร้, การจัดหาน้ำสะอาดและสุขาภิบาล, และความมั่นคงด้านอาหาร

4) การบูรณาการและการทำงานร่วมกัน (Integrated Collaboration) การดำเนินการตามแนวทางนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงการสร้างโครงการวัดพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการที่เริ่มจากการสำรวจความต้องการ การจัดทำแผนร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้ยังรวมถึง "การสร้างเครือข่ายวัดเพื่อความยุติธรรมทางสังคม" เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและแบ่งปันทรัพยากร การประสานงานกับหน่วยงานราชการก็เป็นสิ่งสำคัญเพื่อลดความซ้ำซ้อนและสร้างความร่วมมือ

3. ผลลัพธ์เชิงบวก (Positive Outcomes) การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้จะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในหลายมิติ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสันติภาพและความสามัคคี ลดความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่มีความอดทนและยอมรับความแตกต่าง ความสำเร็จในประเทศไทยจะเป็นแบบอย่างสำคัญสำหรับนานาชาติแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพุทธศาสนาในการเป็นพลังสร้างสรรค์เพื่อสังคมที่ดีกว่า

จะเห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงศาสนาแห่งการปฏิบัติส่วนบุคคลเท่านั้น แต่มีศักยภาพอันยิ่งใหญ่ในการเป็นกลไกเชิงสังคม (Social Mechanism) ที่สามารถปรับใช้หลักธรรมให้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยุติธรรมในบริบทสังคมสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์ "ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยความท้าทายและการปรับตัวสู่ความเท่าเทียม." วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1, (2567), 99-114.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: การศาสนา.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระมหาไชยา ถาวรสถิต, พระครูพิศาลสารบัณฑิตและ สมเดช นามเกต, "การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เชิง พุทธบูรณาการ: การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ." วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี 2566, ฉบับที่ 4 (2566), หน้า 301-318.

พระศิระ จิตตสุโก. "พลังบวรสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี." วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ปี 2 ฉบับที่ 3 (2565), หน้า 187-198.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ม.จ.ร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางพระพุทธศาสนาและกฎหมายไทย

Restorative justice process in buddhism and thal law

พระเจว็ดตะ โชติโก (ป๋องนุ) พระมหาโยธิน โยธิโก

อินตอง ซัยประโคน เนติพล ภูเมฆ

PhraJawatta Chotico Pongnoo Phramaha yothin yodhiko

Mr.intong saypakhom Mr.netipon phumek

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail: jawatta00pongnoo00@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางพระพุทธศาสนาและกฎหมายไทย ด้วยการนำหลักธรรมมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมได้แก่ ด้วยการนำหลักธรรมดังต่อไปนี้คือ หลักนิคคหกรรม เป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในพระวินัยของพระพุทธศาสนา คือ การลงโทษ หรือการดำเนินคดีแทน ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์กระทำแก่ภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิด อกคิ 4 หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย ความลำเอียง หรือ การกระทำที่ไม่เป็นธรรม อันเกิดจากสาเหตุ 4 ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง กุศลมูล 3 หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย รากเหง้า หรือบ่อเกิดแห่งกุศลกรรม สาราณียธรรม 6 ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน พรหมวิหาร 4 ธรรมที่เป็นที่อยู่ของจิตอันประเสริฐ 4 ประการ และผู้ทำหน้าที่ตุลาการต้องยึดพิทักษ์ธรรมเพื่อพิทักษ์โลก ซึ่งช่วยส่งเสริมให้สังคมไทยเกิดความสันติสุข ทำให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ด้วยการสร้างสถาบันทางสังคมไทยให้มีความรับผิดชอบ มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมสำหรับเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรม โดยการใช้ หลักอริยธรรมา 7 เป็นเครื่องมือสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้กฎหมายไทย ด้วยการให้มีการจัดเวทีไกล่เกลี่ย เพื่อการประสานส่งต่อกรณีพิพาท ให้สามารถจัดการความขัดแย้งได้ด้วยการเจรจาตนเอง การเจรจาไกล่เกลี่ยผ่านคนกลาง การไต่สวน การมีส่วนร่วม การใช้ อนุญาโตตุลาการ มีการใช้กระบวนการทางศาล การบังคับใช้หมาย การไกล่เกลี่ย การระงับข้อพิพาท ผู้กระทำความผิด ไม่ได้ถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือรับโทษทางอาญา อาจมีการเสียค่าปรับไหม ภาคทัณฑ์ แทนการจำคุก

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, พระพุทธศาสนา, กฎหมายไทย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This academic article is a study Restorative justice Process in Buddhism and Thal Law leading to practices to achieve justice by the principles of Niggahakamma saranee dharma 6 It is a promotion for Thai society to be peaceful that make everyone have access to the justice process by establishing social institutions in Thailand with responsible, effective and ethical principles serving as tools to promote justice that able to solve problems that arise by according to the principles of the 4 Noble Truths and the 7 Athikana Samatha. Restorative justice of Thailand administrative court in buddhism has Principles to promote justice including the five precepts, the six directions, and the Noble Eightfold Path. as for Thailand administrative court has provided opportunities for the establishment of mediation forums For coordinating the referral of dispute To enable the resolution of conflicts through self-negotiation, Mediation, Investigation, participation, arbitration, court proceedings and Legislation By means of mediation and dispute resolution method The offender is not labeled as a criminal Or subjected to criminal penalties in any way But a fine must be paid.

Keywords: Restorative justiceProcess, Buddhism, Thal Law.

บทนำ

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายของประชาชนโดยการใช้สิทธิทางศาล เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ โดยข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลหรือฝ่ายตุลาการ ทั้งนี้เพื่อให้องค์การศาลเป็นที่พึ่งในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อให้ทุกคนในโลกนี้ยอมรับสิทธิของความเป็นมนุษย์จะอยู่ ณ ที่แห่งใด ในโลกก็ต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นธรรมเพื่อโลกและสังคมที่น่าอยู่ ทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและมีการคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพมีชีวิตและร่างกาย การทรมาน การทารุณกรรม หรือบดทลงโทษโหดร้ายจะกระทำมิได้เว้นแต่จะอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย นั่นคือเจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติโดยอาศัยกฎหมาย เช่น การตรวจค้นก็ควรมีหมายค้น การจับกุมใครก็ต้องตรวจสอบและมีหมายจับเสียก่อน จะปฏิบัติเปรียบเสมือนผู้กระทำความผิดไม่ได้ การกล่าวหาในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าในการปฏิบัติจะปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดที่ศาลได้พิพากษาว่าผิดแล้วมิได้ (จรัส ดิษฐาภิรักษ์, (2549) หน้า 27)

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา เต็มไปด้วยหลักเกณฑ์แห่งการปฏิบัติที่เป็นความยุติธรรม แต่เนื่องจากว่าหลักความยุติธรรมทางโลกที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่ได้มีข้ออ้างอิงของการวินิจฉัยที่แน่นอน เพียงแต่หลักการที่อ้างถึงนั้นเป็นบทบัญญัติที่มนุษย์กำหนดขึ้นเองในสังคม เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่าที่สามารถจะทำได้ แต่หลักคำ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สอนหรือบทบัญญัติในพระพุทธศาสนามีข้ออ้างที่แน่นอน เพราะเป็นหลักของสังฆธรรมในทุกระดับของการวินิจฉัยที่อ้างถึงหลักธรรมชาติของแต่ละสิ่งแต่ละอย่าง ว่าเป็นความยุติธรรมที่แฝงอยู่ในหลักธรรมต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สำหรับในทางพุทธศาสนาสามารถแยกคำศัพท์ได้เป็น 2 คำ คือคำว่า สมานะหรือสมานแปลว่า เสมอกัน เท่ากัน ตรงกัน กับคำ ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพอใจคือความเป็นผู้ใคร่ เพื่อจะทำตามรูปศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) ได้กล่าวไว้โดยอธิบายหรือแปลตามตัวศัพท์ว่า สมานฉันท์ หมายถึง “ความมีฉันทะเสมอกัน” ดังนั้น คำว่า สมานฉันท์ จึงหมายถึงการที่บุคคลมีความต้องการจะทำตรงกันเพื่อจุดหมายร่วมกันโดยเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น คือ การลดใช้ความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิอำนาจ สิทธิและความสามัคคี ดังนั้น ผลลัพธ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546, หน้า 3) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งและสงครามนั้นเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ปัญหาก็คือ ขัดแย้งกันอย่างไร จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะสิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกันซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจะให้เกิดความขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้น ความแตกต่างจะทำให้เกิดความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หากจะแปรผลของความแตกต่างนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ทำให้เกิดแนวคิด และมุมมองใหม่ๆ อย่างไม่รู้กี่ตามท่านก็ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งนั้น ควรจะก่อรูปขึ้นมาจากเจตนาที่ดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงาม และความก้าวหน้า และความร่มเย็นของสังคม แนวคิดเช่นนี้ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งในเชิงบวกนั่นเอง

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการใดๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายให้กลับคืนความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยใช้วิธีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย สังคม ชุมชน และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษจำคุกหรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งอาจหมายรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles) (ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, หน้า 23.)

ราชบัณฑิตสถาน (2546, หน้า 911), ได้ให้คำจำกัดความ ‘ความยุติธรรม’ว่า “ความเที่ยงธรรม, ความชอบธรรม, ความชอบด้วยเหตุผล เช่นศาลยอมทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม”

สำหรับในทางพุทธศาสนาสามารถแยกคำศัพท์ได้เป็น 2 คำ คือคำว่า สมานะหรือสมานแปลว่า เสมอกัน เท่ากัน ตรงกัน กับคำ ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพอใจคือความเป็นผู้ใคร่ เพื่อจะทำตามรูปศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2551) ได้กล่าวไว้โดยอธิบายหรือแปลตามตัวศัพท์ว่า สมานฉันท์ หมายถึง “ความมีฉันทะเสมอกัน” ดังนั้น คำว่า สมานฉันท์ หลักพุทธธรรม คณะผู้เขียน นำมาจาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2551)ของ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) ดังต่อไปนี้ (ดิเรก ควรสมาคม, 2554 หน้า 30) จึงหมายถึงการที่บุคคล

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มีความต้องการจะทำตรงกันเพื่อจุดหมายร่วมกันโดยเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น คือ การลดใช้ความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิ อำนาจ สิทธิและความสามัคคี ดังนั้น ผลลัพธ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ความยุติธรรมในบริบทของไทยซึ่งมีสภาพแวดล้อมหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นความหมายของความยุติธรรม ในมุมมองด้านพุทธศาสตร์ นิติศาสตร์และอรรถศาสตร์ ก็ล้วนหมายถึงการยุติข้อขัดแย้งและการพิพาทโดยธรรม ซึ่งคำว่าธรรมในที่นี้ในเชิงลึกมักอ้างถึงธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงธรรมชาติอันเป็นมาตรการรองรับผ่านการเข้าใจ อย่างถูกต้องของความเป็นธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน

2. แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้านับเป็นพระธรรมชั้นธัมมีทั้งสิ้น 84,000 พระธรรมชั้นที่บรรจุไว้ในพระไตรปิฎกทั้ง 3 หมวด คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก แม้จะแตกต่างกันโดยเนื้อหา แต่ทั้งหมดนั้น สามารถรวมเข้าไว้เป็นหัวข้อเดียวได้คือ “มันเป็นเช่นนั้นเอง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อิทัปปัจจยตา” คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้มีอธิบายอย่างชัดเจนใน (พุทธทาสภิกขุ, อิทัปปัจจยตา, 2549 หน้า 3-14) เพราะคำอธิบายทั้งหลายที่มีไว้ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาฯ ต่างก็มุ่งที่จะให้ผู้รับเอาคำสอนได้รู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งที่ตนได้ปฏิสัมพัทธ์อยู่ว่าเป็นสมมติสัจจะ จึงมีการกำหนดว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่สิ่งทั้งหลายทั้งมวลนั้นก็มีการประกอบขึ้นด้วยธาตุทั้ง 4 และชั้นทั้ง 5 อันเป็นการเข้าใจด้วยการให้ความยุติธรรมแก่สิ่งที่ตนเข้าใจอย่างแท้จริงจึงจะก่อให้เกิดความไม่ยึดมั่นถือมั่น เพราะผู้ที่ได้ปฏิสัมพัทธ์กับสิ่งต่างๆ ในภาคปฏิบัตินั้น ไม่ได้ไปล่วงล้ำสิทธิและธรรมชาติของสิ่งต่างๆ แต่ปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติของมัน โดยความเป็นเหตุเป็นผลของธรรมชาติของสิ่งนั้นไม่ว่าจะอยู่ในมิติเชิงจุลภาค หรือมหัพภาค หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการมีความเข้าใจแบบพุทธธรรมที่มองไปที่ผลของการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์สุขต่อชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ทั้งสุขแบบโลกียะและโลกุตระ ซึ่งมีข้อจำกัดเพียงอย่างเดียวว่า หลักการหรือคำสอนใดก็ตามที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลในเรื่องความจริงเพื่อสนองความต้องการทางปัญญาโดยมิได้มุ่งหมายและแสดงแนวทางสำหรับการปฏิบัติในชีวิตจริง อันนั้นให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557 หน้า 1) ซึ่งความหมายของชื่อดังกล่าวก็บ่งบอกเป็นนัยถึงการรู้จริงแห่งธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นมฆฌเนนธรรมที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่แสดงหลักความจริงแบบสายกลาง และแสดงข้อปฏิบัติสายกลาง โดยปราศจากอคติแต่มุ่งเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขของหมู่ชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุศลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลายหรือทุกสิ่งทุกอย่าง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุศลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย อย่าไปทางเดียวกันสองรูป ... สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในดวงตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”(วิมहा. (ไทย) 4/32/40.)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เนื้อความที่ยกมาอ้างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในบริบทของพุทธบริษัทซึ่งมีองค์ประกอบของสมาชิกแห่งสังคมพรหมจรรย์ (คือพระศาสนา) อันได้แก่ องค์พระศาสดา ภิกษุ ภิกษุณีที่เป็นสาวกและสาวิกาที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ อีกทั้งยังมีอุบาสกอุบาสิการวมทั้งพรหมจารี พรหมจารีณีและฆราวาสผู้ครองเรือนที่มีความเชี่ยวชาญในการเข้าใจถึงแก่นคำสอนของพระพุทธองค์ (ที.ปา. (ไทย) 11/175/135-136.) นั่นก็ย่อมหมายถึงเป้าหมายของเนื้อหา คำสอนและการเผยแผ่คำสอนมุ่งที่จะชี้แนะให้บรรดามนุษย์รู้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และประสบความสุขที่คงแท้ถาวรซึ่งเป็นสภาพของนิพพาน โดยมีการประมวลเนื้อหาทั้งหมดอยู่ใน “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ที่แสดงออกให้เข้าใจทั้งในรูปแบบปฏิฐาน (เชิงบวก) ของการมีเหตุแล้วต้องมียุติและแบบนิเสธ (เชิงลบ) ของการไม่มีเหตุย่อมไม่มีผล อันเป็นการนำความเข้าใจให้ไปถึงสภาวะธรรมชาติของสิ่งต่างๆ รวมทั้งของมนุษย์โดยปราศจากอุปสรรคใดจะขวางกั้นได้ตามเหตุผลนี้ก็ย่อมมีคุณสมบัติอันเดียวกันกับเนื้อหาของวิชาการทางโลกที่มีกฎหมายซึ่งเป็นบทบัญญัติเชิงบังคับในลักษณะที่เป็นข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติเป็นองค์ประกอบหลักพร้อมกับแสดงผลของการดำเนินชีวิตตามกฎหมายเกณฑ์นั้น ประเด็นที่มีความแตกต่างกันก็จะมีแต่เพียงว่าหลักการทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มีการกำหนดบทลงโทษทางกายหรือเป็นการปรับโทษทางทรัพย์ตามอย่างบริบทของนิติศาสตร์ทางโลกียะมิติ แต่ใช้หลักการแห่งการเชื่อมโยงกันและกันระหว่างเหตุกับผลโดยตัดขาดกันไม่ได้ เพราะธรรมชาติแห่งกระแสของความเป็นไปแห่งวิญญูสงสารไม่ขึ้นกับวันเวลา (อกาลโก) มาเป็นข้อพิจารณา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เลือกตัดสินใจที่จะกระทำหรือละเว้นเพื่อที่จะเข้าถึงความยุติธรรมตามธรรมชาติในการปฏิบัติของผู้คนทั้งหลาย เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์และประสบความสุขอันยั่งยืน โดยเป็นการหยุดยั้งตนเองให้อยู่กับธรรมชาติหรือความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ โดยกระบวนการแห่งการไตร่ตรองถึงโลกุตระธรรมของความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในสังคมที่มนุษย์กำลังดำเนินชีวิตอยู่โดยทั่วไป และหากพิจารณาในมิติเฉพาะอย่างในกระบวนการของการทำตนให้เป็นผู้มีชีวิตพรหมจรรย์ตามวิถีชีวิตของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในสถานภาพของสมณะ (ผู้สงบ) สามารถสังเคราะห์เนื้อหาได้จากพระวินัยที่มีความแตกต่างกัน โดยวิธีปฏิบัติตามบริบทแห่งสถานภาพการดำเนินชีวิต (ช.จุ. (ไทย) 30/163/39.)

พระวินัยเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทในการควบคุมตนเองตามบริบทของสถานภาพชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้กรอบแห่งธรรมะในการดำรงอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีสันติและเป็นธรรม กระบวนการเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้นำเสนอแนวทางของความยุติธรรมที่ลึกซึ้ง สอดคล้องกับธรรมชาติ และยั่งยืนยิ่งกว่าระบบกฎหมายภายนอก เพราะมุ่งเปลี่ยนแปลงจิตใจมนุษย์ผ่านการพิจารณาอย่างมีปัญญา.

หลักธรรมที่ส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา

ผู้เขียนได้วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มิดังต่อไปนี้

หลักอคติ 4 ผู้ทำหน้าที่พิพากษาหรือตัดสินความใดๆ พึงมีใจปราศจากอคติ 4 พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), 2551 ได้แก่

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
2. โทษาคติ ลำเอียงเพราะชัง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง, พลาดผิดเพราะเขลา

4. ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว

กุศลมูล 3 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2551) ของ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) ผู้ทำหน้าที่พิพากษาหรือตัดสินคดีรวมถึงไกลเกลี่ยพิงยึดหลักกุศลมูลเพราะเป็นรากเหง้าของกุศล, ต้นตอของความดี ดังนี้

1. อโลภะ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ กับโลภะ, ความคิดเผื่อแผ่, จาคะ

2. โทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ กับโทสะ, เมตตา

3. อโมหะ ความไม่หลง, ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ กับความหลง, ปัญญา

สารณียธรรม 6 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2551) ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ผู้ทำหน้าที่พิพากษาหรือตัดสินคดีรวมถึงไกลเกลี่ยพิงยึดหลักเพราะเป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน, ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี, หลักการอยู่ร่วมกัน ดังนี้

1. เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2. เมตตาวัจจกรรม ตั้งเมตตาวัจจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. เมตตาเมตตากรรม ตั้งเมตตาเมตตากรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4. สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภค

5. สีสัมมัญญตา มีศิลปวิสุทธิตีเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

6. ทิฐีสัมมัญญตา มีทิฐิตีดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

ธรรม 6 ประการนี้ มีคุณคือ เป็น สารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปิยกรรม ทำให้เป็นที่รักเป็น ครูกรรม ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อ ความสงเคราะห์ ความประสานกลมกลืนเพื่อความไม่วิวาทเพื่อ ความสามัคคีและเพื่อ เอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พรหมวิหาร 4 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (2551) ของ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) และผู้ทำหน้าที่พิพากษาหรือตัดสินคดีรวมถึงไกลเกลี่ยความขัดแย้งของคู่ความพิงยึดหลักพรหมวิหารธรรม 4 เพราะเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และทำด้วยความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตา ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. มุกิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตนผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษารัษฎธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีภรณ์ที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะให้เสียธรรม

3. หลักพระวินัยที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา

พระวินัย คืออายุของพระพุทธศาสนา หมายถึง เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ยืนนาน ดังที่พระมหากัสสปเถระ ประธานสงฆ์ในคราวปฐมสังคายนา กล่าวว่า “พระวินัยจัดว่าเป็นรากแก้วที่ช่วยสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา เมื่อพระวินัยดำรงอยู่ พระศาสนาก็ชื่อว่ายังดำรงอยู่ดังนั้น จึงขอสังคายนาพระวินัยก่อน” ผู้มีวินัยย่อมเป็นที่เคารพยำเกรงและก่อให้เกิดศรัทธาแก่คนทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธศาสนาย่อมดำรงมั่นสืบต่อไป แต่หากพระสงฆ์ไม่ประพฤติตามพระวินัย ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อฐานะความเป็นภิกษุของตนเองและหมู่คณะหรือพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีผลกระทบต่อบ้านด้วยในกรณีที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน เมื่อภิกษุไม่มีวินัย ก็จะมีความเดือดร้อนใจ (วิปปฏิสาร) การปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตและปัญญาของตนเองก็จะเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้เบื่อหน่ายและท้อแท้ จนถึงต้องลาสิกขาที่มี ทั้งชาวบ้านก็จะไม่เคารพศรัทธา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ได้กล่าวถึงความจำเป็นหรือความสำคัญของวินัย/กฎหมายในฐานะเป็นเครื่องจัดสรรให้เกิดโอกาสที่จะเป็นฐานของการพัฒนาสู่การสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นว่า “วินัยเป็นการจัดสรรโอกาส ทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้น ทำให้ทำอะไรก็ได้คล่อง ดำเนินชีวิตได้สะดวก ดำเนินกิจการได้สะดวก ถ้าความเคร่งครัดเข้มเขามากยิ่งขึ้น ในสังคมกว้างออกไป ถ้าชีวิตคนไม่ปลอดภัย สังคมไม่มีความเป็นระเบียบ มีโจร มีขโมย มีการทำร้ายกัน เราจะไปไหนเวลาไหน ก็ไม่สะดวก เพราะกลัวว่าถ้าไปเวลานี้หรือผ่านสถานที่จุดนั้นแล้ว อาจจะถูกทำร้ายได้ เมื่อคนไม่กล้าเดินทาง มีความหวาดระแวง กิจการงานของสังคมและการดำเนินชีวิตของบุคคลก็หมดความคล่องตัว ทำให้ขัดข้องไปหมด โดยนัยนี้ วินัยจึงช่วยจัดทำให้เกิดระเบียบใน ชีวิตและสังคมขึ้น ทำให้เกิดความคล่องตัว จะทำอะไรต่ออะไรก็ได้ผล ฉะนั้น การจัดวางวินัยจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายนี้อยู่เสมอ เช่น ต้องตรวจสอบว่า การจัดวางวินัยของเรามีความมุ่งหมายชัดเจนหรือไม่ ที่จะช่วยให้ชีวิตและกิจการงานเป็นไปได้อย่างดี เกิดมีโอกา และทำให้มั่นใจว่า เมื่อเราจัดระเบียบเรียบร้อยดีแล้ว โอกาสในการพัฒนาชีวิตจะเกิดขึ้น ความเป็นอยู่และกิจการต่างๆ จะเป็นไปด้วยความคล่องตัว นำไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ในการพัฒนามนุษย์ระยะยาว ถ้าไม่มีวินัยเป็นฐาน ก็จะทำให้เกิดความขัดข้อง วุ่นวายสับสน ฉะนั้นเราจึงจัดวางวินัยเพื่อความมุ่งหมายระยะยาวในการพัฒนามนุษย์ด้วย และด้วยเหตุนี้วินัยจึงเป็นเรื่องสำคัญในสังคมประชาธิปไตย เพราะ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประชาธิปไตยต้องการโอกาสเหล่านี้ ในการที่จะให้มนุษย์มาออกมาแสดงออก เพื่อนำเอาศักยภาพของตัวเองออกมา ร่วมในการสร้างสรรค์สังคมอย่างได้ผล” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), , หน้า, 41-42 วัตถุประสงค์ ในการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้า นั้น มี 10 ประการ ดังนี้

1. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
2. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
3. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
4. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลตั้งงาม
5. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
6. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
7. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ไม่เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม
10. เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย (วิ.มทา. (ไทย) 1/39/28 – 29)

เมื่อพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทแต่ละข้อ ที่มารวมกันเป็นวินัยนี้ พระองค์ตรัสแสดงวัตถุประสงค์ทุกครั้งว่า ที่ทรงบัญญัติสิกขาบทคือ ข้อฝึก หรือกฎแต่ละข้อนี้เพื่ออะไร ซึ่งได้แก่วัตถุประสงค์ 10 ประการ จัดได้เป็น 5 หมวด นิติศาสตร์แนวพุทธ, 2550, คือ

1. เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม
2. เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล
3. เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์
4. เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปในสังคมใหญ่ที่แวดล้อม
5. เพื่อประโยชน์แก่ตัวพระศาสนา

ทั้ง 5 หมวดนี้แยกย่อยเป็นหมวดละ 2 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม มีดังนี้ 1.1) “สังฆสุญญตายะ” เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความดีงามของสถาบันสงฆ์ทั้งหมดโดยส่วนรวม ที่จะมีระเบียบเรียบร้อย อยู่กันด้วยดี ด้วยการตั้งวินัยขึ้นมาบนฐานแห่งการยอมรับร่วมกัน ที่ว่า “ยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์” หมายความว่า พระพุทธเจ้าไม่ใช่วิธีบังคับขึ้นใจ แต่ทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อผลดีร่วมกัน และโดยความยอมรับร่วมกัน และ 1.2) “สังฆผาสุตายะ” เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ไม่ใช่เฉพาะแต่อยู่เรียบร้อยดี ต้องอยู่สบายด้วย และเป็นความสบายของส่วนรวม

2. เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล มีดังนี้ 2.1) เพื่อกำราบคนหน้าด้าน (ทุมมังกุ = ผู้เก้อยาก) และ 2.2) เพื่อความอยู่ผาสุกของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก, พุทธสันๆ ว่า เพื่อส่งเสริมคนที่ประพฤติดี และกำราบคนที่ประพฤติชั่ว หรือเพื่อปิดช่องคนร้าย -ให้โอกาสคนดี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์เอง คือคำนึงถึงผลดีและผลร้ายที่จะเกิดกับชีวิตของมนุษย์ เช่น เรื่องความดี ความชั่ว เป็นต้น โดยมุ่งที่จะสร้างสภาพแวดล้อมต่อชีวิตที่ดีงาม เพื่อปิดกั้นผลเสียที่จะเกิดในปัจจุบัน และเพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดในอนาคต

4. เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป คือ เพื่อผลดีแก่จิตใจของประชาชน ทำให้คนมีจิตใจผ่องใสด้วยอาศัยความดีงามของพระสงฆ์เป็นสื่อ มีดังนี้ 4.1) เพื่อความเลื่อมใสของประชาชนที่ยังไม่มีความเลื่อมใส และ 4.2) เพื่อความเลื่อมใสอื่นๆ ขึ้นไปของประชาชนที่มีความเลื่อมใสอยู่แล้ว สองข้อนี้มุ่งเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนเอง เพราะความสัมพันธระหว่างพระศาสนากับประชาชนมีจุดเริ่มต้นอยู่ที่ทำให้เขามีจิตใจที่สงบ แข่มชื่น สบาย ผ่องใส เกิดศรัทธา มีปกติและความสุข เป็นกุศลพื้นฐานที่จะนำไปสู่คุณความดีที่สูงยิ่งขึ้นไป

5. เพื่อประโยชน์แก่ตัวพระศาสนา มีดังนี้ 5.1) เพื่อให้สัทธรรม คือธรรมที่แท้ หรือหลักการที่แท้ของพระศาสนา ดำรงอยู่ได้มั่นคงยั่งยืน และ 5.2) เพื่ออนุเคราะห์วินัย คือ เพื่อช่วยคำจนให้ระเบียบแบบแผน และระบบการต่างๆ เกิดมีผลในการปฏิบัติตามหลักการอย่างหนักแน่นมั่นคง เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552, หน้า 56 - 57)

การบัญญัติพระวินัยในพระพุทธศาสนา มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษอย่างเข้มงวด แต่เน้นการส่งเสริมจิตสำนึกของภิกษุในการรู้ผิดและปรับปรุงตน เมื่อมีภิกษุกระทำความผิดทำให้เกิดความเสียหายและถูกสังคมตำหนิ พระพุทธเจ้าจะทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามรายละเอียด เมื่อภิกษุผู้นั้นยอมรับ พระองค์จะทรงแสดงโทษของการกระทำนั้นและบัญญัติสิกขาบทเพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการประพฤติ ในครั้งแรกของการกระทำผิด พระองค์ยังไม่ทรงลงโทษ แต่จะเริ่มมีการปรับอาบัติก็ต่อเมื่อมีผู้ละเมิดสิกขาบทที่ได้ตรัสบัญญัติไว้แล้ว ทั้งนี้ พระพุทธเจ้าจะทรงพิจารณาเจตนาและบริบทของเหตุการณ์ หากเห็นว่าข้อบัญญัติยังไม่ชัดเจนหรือหย่อนไป ก็จะมีการเพิ่มเติมให้รัดกุม (อนุบัญญัติ) และหากเห็นว่ารัดเกินไปจนเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติ ก็จะมีการผ่อนปรนให้เหมาะสม โดยมีเป้าหมายคือความพอดีในการรักษาพระวินัย ลักษณะเด่นของการบัญญัติสิกขาบทคือ การใช้หลักแห่งเมตตาและปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้แก้ไขตนเอง โทษจากอาบัตินั้นจะคงอยู่จนกว่าจะมีการแสดงอาบัติหรือออกจากอาบัติด้วยวิธีที่พระองค์กำหนด ซึ่งแตกต่างจากโทษของอกุศลกรรมที่ยังคงให้ผลแม้ผู้กระทำจะสำนึกผิดแล้วก็ตาม สะท้อนให้เห็นว่าพระวินัยมุ่งพัฒนาจิตใจและความรับผิดชอบของภิกษุ มากกว่าการควบคุมด้วยการลงโทษเพียงอย่างเดียว. ลำดับขั้นตอนการบัญญัติพระวินัยได้ ดังนี้

1. มีภิกษุทำความเสียหายอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นติเตียน

2. พระพุทธเจ้าทรงเรียกประชุมสงฆ์ ตรัสถามเรื่องนั้นๆ ท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ หลังจากที่ภิกษุนั้นยอมรับแล้ว พระองค์ก็จะทรงตรัสถึงโทษแห่งการประพฤติเช่นนั้น รวมทั้งโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก ประโยชน์แห่งความเป็นคนเลี้ยง่าย เป็นต้น ทรงแสดงธรรมีกถาให้เหมาะสมและคล้องกับเรื่องนั้น แล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบท (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/27 - 28.) (มูลสิกขาบท) ด้วยอาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ข้อ

3. ผู้ที่ประพฤติผิดครั้งแรก เรียกว่า "อาทิกัมมิกะ" พระองค์ทรงให้โอกาสก่อน ยังไม่ปรับเป็นอาบัติ หลังจากทรงบัญญัติสิกขาบทแล้วจึงปรับอาบัติแก่ผู้ละเมิดสิกขาบท เมื่อมีผู้ละเมิดสิกขาบทนั้นอีก พระองค์จะทรงพิจารณาถึง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เจตนา และองค์ประกอบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ถ้าทรงเห็นว่ายังหย่อนไป พระองค์ก็จะทรงบัญญัติเพิ่มเติมให้รัดกุมยิ่งขึ้น ถ้าทรงพิจารณาเห็นว่าตึงจนเกินไป สร้างความลำบากแก่ผู้รักษา พระองค์ก็จะทรงบัญญัติให้เพลาลง (วิมทา. (ไทย) 1/40 - 43/29 - 31) ทั้งนี้ เพื่อให้มีความเหมาะสมพอดีในการรักษา (อนุบัญญัติ) ไม่ให้มีความลำบากหรือความกดดันในการรักษา ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่แท้จริงของการรักษาพระวินัย

จากข้อความที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สิกขาบท คือการแสดงรายละเอียดของพระวินัย ทั้งในด้านข้อห้ามและข้ออนุญาต พร้อมบทกำกับสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม โดยแม้แต่ในกรณีของข้ออนุญาต หากไม่ปฏิบัติตามก็ยังมีบทลงโทษกำกับไว้ จุดประสงค์ของการมีบทลงโทษเช่นนี้ ไม่ใช่เพื่อการลงโทษอย่างเข้มงวด แต่เพื่อรักษาระเบียบของคณะสงฆ์ให้เป็นหมู่คณะที่งดงามด้วยวัตรปฏิบัติ มีความเป็นระบบ และน่าเลื่อมใส ซึ่งจะส่งผลดีต่อศรัทธาของญาติโยมผู้พบเห็น การปฏิบัติตามสิกขาบทจึงก่อประโยชน์ทั้งในระดับสังคมสงฆ์และระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ในระดับสงฆ์ทำให้เกิดความกลมเกลียวและมั่นคง น่าเคารพ และในระดับบุคคลก็ทำให้ภิกษุผู้ปฏิบัติรู้สึกสบายใจ ภาควุฒิใจ และเบาใจ ที่ได้กระทำการที่เหมาะสมตามพระพุทธบัญญัติ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทางจิตใจและส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางธรรมในระยะยาว

4. หลักธรรมที่ส่งเสริมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

สรุปคำบรรยายของพุทธทาสภิกขุ (ทีมา พุทธทาส อินทปัญโญ - ตุลาการตามอุดมคติแห่งพระพุทธศาสนา) ดังนี้

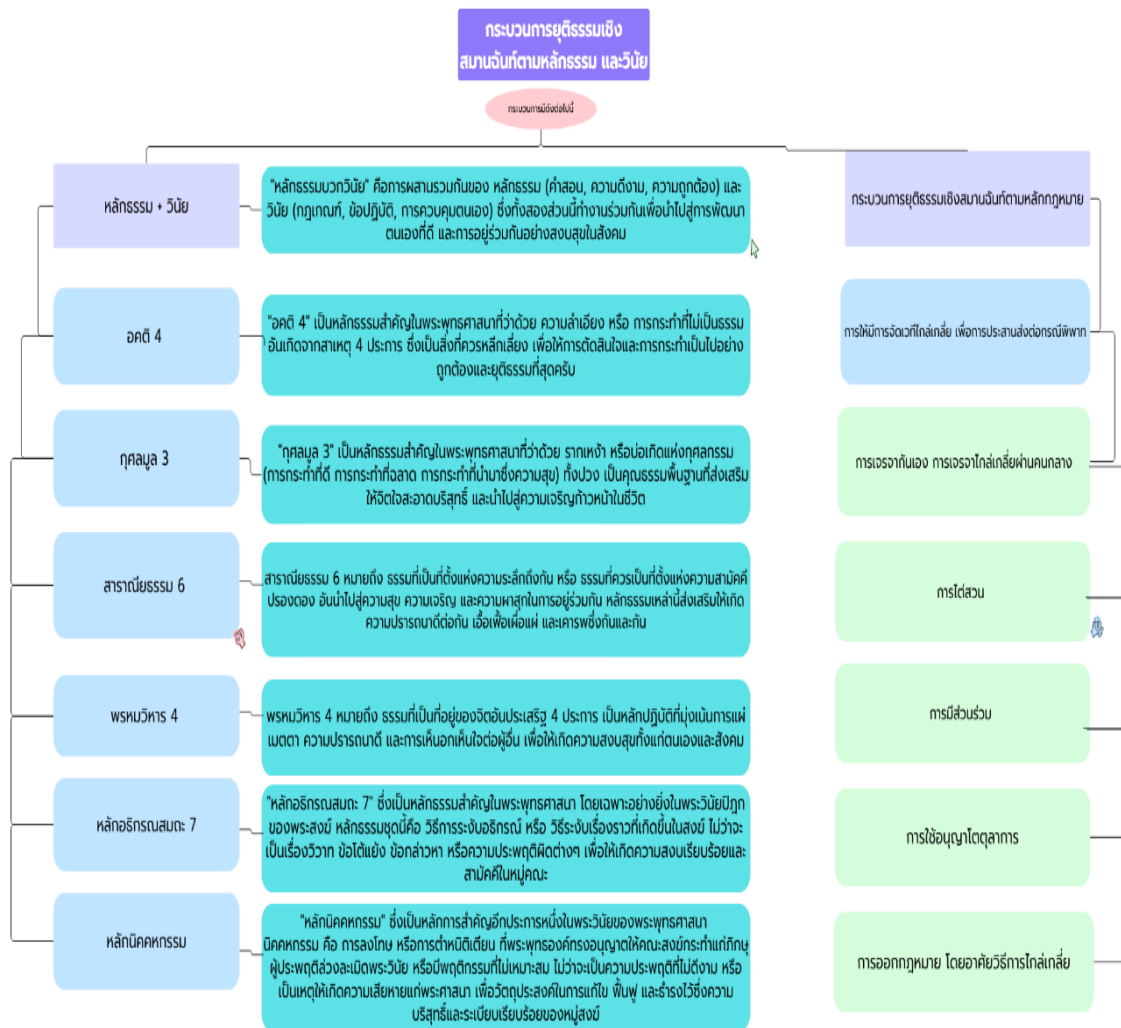
การทำหน้าที่ผู้พิพากษาที่ดีต้องมีหลักการดังนี้

1. ประพฤติธรรมประจำหน้าที่
2. ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ไม่ต่างพร้อยสำหรับอาชีพและหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
3. ตุลาการต้องมีอุดมคติสูงยกอุดมคติเป็นที่ตั้งแห่งการประกอบการณ์ไม่ยึดวัตถุามิสสินจ้างเงินทองเป็นหลัก ให้ยึดเพียงเป็นสิ่งที่ช่วยดำรงชีวิตตามหลักการบริโภคปัจจัย 4
4. ตุลาการมีหน้าที่อภิบาลรักษารักรักรของโลกลอยส่วนหนึ่ง การรักษาความยุติธรรมต้องยึดถืออุดมการณ์ที่สูงส่ง ธรรมหมายถึงความยุติธรรมไม่มีแบ่งเชื้อชาติ ศาสนา วัย เพศ รักษากฎหมายยึดถือให้ถูกคือธรรมรักษาของโลก เว้นจากความลำเอียง 4 ประการ (อคติ 4)
5. มีพรหมวิหารธรรม 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
6. ครอบครัวผู้พิพากษาควรยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมเป็นพ่อแม่เรือนที่ดีโดยเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตรหลาน
7. การคบหาสมาคมกับมิตร ผู้พิพากษาต้องมีกัลยาณมิตรจึงจะช่วยส่งเสริมหลักความยุติธรรมได้
8. ผู้พิพากษาให้ถือว่าทำหน้าที่พิทักษ์ความยุติธรรมของโลกจึงจะช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

5. องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพ แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากค้นคว้าสรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่

“หลักธรรมบวรวินัย” คือการผสมรวมกันของ หลักธรรม (คำสอน, ความดีงาม, ความถูกต้อง) และ วินัย (กฎเกณฑ์, ข้อปฏิบัติ, การควบคุมตนเอง) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ทำงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองที่ดี และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม,

“หลักนิคคหกรรม” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในพระวินัยของพระพุทธศาสนา นิคคหกรรม คือ การลงโทษ หรือการตำหนิตัวตน ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์กระทำแก่ภิกษุผู้ประพฤติกเลาะละเมิดพระวินัย หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นความประพฤติที่ไม่ดีงาม หรือเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไข ฟื้นฟู และธำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์และระเบียบเรียบร้อยของหมู่สงฆ์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

“อคติ 4” เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย ความลำเอียง หรือ การกระทำที่ไม่เป็นธรรม อันเกิดจากสาเหตุ 4 ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพื่อให้การตัดสินใจและการกระทำเป็นไปอย่างถูกต้องและยุติธรรมที่สุด,

“กุศลมูล 3” เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วย รากเหง้า หรือบ่อเกิดแห่งกุศลกรรม (การกระทำที่ดี การกระทำที่ฉลาด การกระทำที่นำมาซึ่งความสุข) ทั้งปวง เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์ และนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต

“สาราณียธรรม 6” หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน หรือ ธรรมที่ควรเป็นที่ตั้งแห่งความสามัคคีปรองดอง อันนำไปสู่ความสุข ความเจริญ และความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน หลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเคารพซึ่งกันและกัน

“พรหมวิหาร 4” หมายถึง ธรรมที่เป็นที่อยู่ของจิตอันประเสริฐ 4 ประการ เป็นหลักปฏิบัติที่มุ่งเน้นการแผ่เมตตา ความปรารถนาดี และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนเองและสังคม

“หลักอภิรณสมถะ 7” ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระวินัยปิฎกของพระสงฆ์ หลักธรรมชุดนี้คือ วิธีการระงับอภิรณ หรือ วิธีระงับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิวาท ข้อโต้แย้ง ข้อกล่าวหา หรือความประพฤติผิดต่างๆ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและสามัคคีในหมู่คณะ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามหลักกฎหมายไทย ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามหลักกฎหมาย, การให้มีการจัดเวทีไกล่เกลี่ย เพื่อการประสานส่งต่อกรณีพิพาท, การเจรจาไกล่เกลี่ยผ่านคนกลาง, การไต่สวน, การมีส่วนร่วม, การใช้อนุญาโตตุลาการ, การออกกฎหมาย โดยอาศัยวิธีการไกล่เกลี่ย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- จรัส ดิษฐาภิชัย. (2549). บนหนทางสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท และ ผ่องศรี เวสารัช (2553). กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงमानฉันท์ในศาล
ยุติธรรม: โครงการวิจัย: รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก ควรสมาคม. (2568). สมานฉันท์: ทบทวน ‘ความหมาย หลักการ ขั้นตอน ทางพุทธศาสนากับการระงับข้อ
พิพาทในกฎหมาย. Naresuan University Law Journal 4, 4(1), 25-48. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/view/98800>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). สลายความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ ฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2550). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายโอสภ โกสิน ฦ เมรุหลวง
หน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ ฯ. กรุงเทพฯ ฯ: มปป.
- _____. (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ ฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2557). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ ฯ: ผลิตัฒม์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2568). อินทปัญโญ – ตุลาการตามอุดมคติแห่งพระพุทธศาสนา: เรื่องที่ 22 ตอบคำถามเรื่อง
สมานฉันท์ [mp.3]. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=D3aWIAKivX8>
- _____. (2549). อิทัปปัจจยตา. กรุงเทพฯ ฯ: สุขภาพใจ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ ฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชัน.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัย

The Application of Buddhist Principles to Conflict Management in Contemporary Society

พระครูปริยัติจิรากร พระสมณินฺท์ สุธมฺโม

พระครูสุธีสารบัณฑิต พระประภคณฺ์ ธมฺมวโส

พระอภินันท์ ปภสฺสโร มหาภิรัตติ กิตติเมธี

PhraKhru Pariyat Jirakon PhraSomsin Sudhammo

PhrakruSudhisarabandhit PhrPrakrit Dhammavangso

PhraAphinan Phabhassaro PhramahaKitti Kittimedhi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail: prasomsin2515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัยและแนวทางการจัดการผ่านหลักพุทธธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการลดความขัดแย้งให้น้อยลงหรือหมดไป ความขัดแย้งในสังคมร่วมสมัยเกิดจากปัจจัยหลายประการที่เป็นเรื่องอ่อนไหวต่อบุคคลในสังคม การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงเหตุปัจจัยและแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม โดย "ความสามัคคี" ถือเป็นคุณธรรมสำคัญที่คนในสังคมพึงมีเพื่อการทำงานร่วมกันอย่างปกติสุข ในทางพุทธศาสนา ความสามัคคีเป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นรากฐานของความปรองดองกันของหมู่คณะ ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ คือ หลักสามัคคีธรรม 4 ที่เน้นการประนีประนอมยอมกัน ไม่ทะเลาะวิวาท การตกลงกันด้วยไมตรีจิต และการร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หลักสาราณียธรรม 6 ที่กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจและสามัคคีกันอย่างปรองดอง และหลักพรหมวิหาร 4 ที่ผู้บริหารควรนำมาใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เริ่มจากความรัก ความเข้าใจ ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและความทุกข์ และความปรารถนาดีต่อความสุขของผู้อื่น การบริหารความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เทคนิคการจัดการ และพยายามแก้ไขอย่างดีที่สุด เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาและสามารถบริหารความขัดแย้งในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ความขัดแย้งในสังคม, ความสามัคคี, หลักพุทธธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This academic article aims to identify appropriate approaches for minimizing or eliminating existing conflicts within organizations. It finds that understanding the root causes and contributing factors is essential, as conflicts are often sensitive issues within society. A comprehensive grasp of problem-solving methods is also necessary. "Unity" is considered a vital virtue that members of society should uphold to work together peacefully. In Buddhism, unity is regarded as a fundamental Dhamma principle that supports group harmony, as reflected in the Four Principles of Unity (Samaggidhamma), which emphasize compromise, non-contention, amicable agreement, and group solidarity. Additionally, the Six Principles of Cordial Living (Saraniyadhamma) promote coexistence through mutual love, understanding, and harmony. Leadership that integrates the Four Divine Abidings (Brahmavihara) loving-kindness, compassion, empathetic joy, and equanimity into management practices can foster supportive relationships with subordinates. Effective conflict management requires leaders to thoroughly understand the issues surrounding conflict, including techniques and strategies for resolution, and to address them conscientiously. This approach helps maintain employee morale, prevent potential problems, and enables effective conflict resolution within the organization and broader society.

Keywords: Management, Social Conflict, Unity, Buddhist Principles

บทนำ

ความขัดแย้ง (Conflict) ถือว่าเป็นพฤติกรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มมีความคิดเห็น การรับรู้ ความคาดหวังความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันไป เราจึงสามารถแยกประเภทของความขัดแย้งแบ่งเป็นได้หลายประเภทเช่น ความขัดแย้งของเอกบุคคลส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่โดยไม่รู้บทบาทหน้าที่แท้จริงว่าควรทำอะไรเช่น หัวหน้างาน ที่มีประสบการณ์ปัญหานี้เพราะผู้จัดการมักมองว่าหัวหน้างานเป็นคนงานแต่ฝ่ายลูกจ้างมองว่าหัวหน้างานเป็นฝ่ายหนึ่งของการจัดการ เป็นต้น ความขัดแย้งเป็นความไม่ลงรอย หรือความตรงกันข้ามอย่างรุนแรง อันเนื่องมาจากผลประโยชน์หรือแนวคิดที่สวนทางกันของผลประโยชน์ หรือความเชื่อที่ว่าความปรารถนาในแต่ละฝ่ายไม่สามารถบรรลุได้พร้อมกัน (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2550) ความสามัคคีเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในพุทธศาสนาใช้คำว่า สามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมยังเป็นความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542) เป็นการไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย สามารถยอมรับความคิดเห็นและความแตกต่างซึ่งกันและกันได้ เพื่อให้ลงรอยกัน เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นธรรมชาติของมนุษย์เนื่องจาก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มนุษย์มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล ผู้บริหารที่จะสามารถบริหารความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพนั้น ต้องทำความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสาเหตุที่เกิดความขัดแย้ง ระดับความขัดแย้ง และเข้าใจวิธีการหรือเทคนิคการจัดการกับความขัดแย้งนั้น

1. แนวคิดความขัดแย้ง

ความขัดแย้งถือเป็นเรื่องปกติของการอยู่ในสังคม โดยหลักการบริหารความขัดแย้งที่เหมาะสมเราอาจจะสามารถใช้ความขัดแย้งให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกัน โดยพิจารณาจากทฤษฎีการบริหารความขัดแย้งภายในองค์กรประกอบด้วย 1) แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี หากหลีกเลี่ยงได้ควรหลีกเลี่ยง ผู้บริหารจะต้องกำจัดความขัดแย้งขององค์กร โดยการออกกฎระเบียบกระบวนการที่เข้มงวด เพื่อที่จะทำให้ความขัดแย้งหมดไป 2) แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) จะสนับสนุนการยอมรับความขัดแย้ง และความขัดแย้งอาจจะมีประโยชน์ต่อภายในองค์กรได้บ้างในบางเวลา 3) แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) จะสนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่าองค์กรที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเยียบสงบ และมีความร่วมมือ หากไม่ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น จากความขัดแย้ง การให้ความร่วมมือแก่องค์กรจะกลายเป็นความเฉื่อยชา อยู่เฉย และไม่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการคิดค้นใหม่ๆ สาเหตุของความขัดแย้งและระดับความขัดแย้งส่วนใหญ่จะเกิดจาก เรื่องส่วนตัวในการทำงานที่มีเป้าหมายและวิธีการต่างกัน ซึ่งยังมีอีกหลายประการที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้ง

2. สาเหตุของความขัดแย้งในสังคม

ความขัดแย้งว่ามีสาเหตุมาจากความแตกต่างในเป้าหมาย ลำดับก่อนหลังของวิธีปฏิบัติงาน การจัดสรรทรัพยากร ความไม่เท่าเทียมกันของฐานะในองค์กร และความแตกต่างในเรื่องรับรู้เมื่อพิจารณาในแง่ของโครงสร้างขององค์กรแล้ว ความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากการขัดแย้งทางด้านสายงาน การขัดแย้งในเรื่องของกระบวนการหน้าที่ การขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารกับที่ปรึกษา และความขัดแย้งระหว่างองค์กรที่เป็นทางการกับองค์กรที่ไม่เป็นทางการ สาเหตุของความขัดแย้งยังมาจากข้อมูลและข้อเท็จจริงที่แต่ละคนได้รับเกิดความแตกต่างกัน ความแตกต่างในเป้าหมาย ค่านิยม ความเชื่อ ความคิดเห็นและความรู้แตกต่างกัน โครงสร้างขององค์กร การเปลี่ยนแปลง การติดต่อประสานงานที่เลว พฤติกรรมของกลุ่ม ความไม่พึงพอใจในบทบาทและฐานะที่ได้รับในความแตกต่างในการรับรู้ ความต้องการผลประโยชน์ แต่ไม่ได้รับการตอบสนองที่น่าพึงพอใจ และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ที่แต่ละฝ่ายพยายามจะให้ฝ่ายของตัวเองให้มากกว่า (อรุณ รักธรรม, 2525) กระบวนการของความขัดแย้ง สามารถแบ่งเป็นขั้นตอนประกอบด้วย สภาพก่อนเกิดความขัดแย้ง ที่อาจปราศจากความขัดแย้ง แต่จะนำไปสู่การขัดแย้ง ความขัดแย้งที่รับรู้ได้ เป็นการรับรู้ของฝ่ายต่างๆ ว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งที่รู้สึกได้ โดยอาจรู้สึกได้ว่า ถูกคุกคามเกลียดชัง กลัว หรือไม่ไว้วางใจ พฤติกรรมที่ปรากฏชัด เช่นความก้าวร้าว การแข่งขัน การโต้เถียงหรือการแก้ปัญหา (Alan C. Filley, 1975)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ระดับความขัดแย้งสามารถมองในระดับต่างๆ ประกอบด้วย ความขัดแย้งภายในตัวบุคคลความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งระหว่างบุคคลในกลุ่ม ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและความขัดแย้งในองค์กร (Don Hellriegel and John W. Slocum Jr., 2004) ยังสามารถแบ่งระดับความขัดแย้งออกเป็น 3 ระดับ 1) ความขัดแย้งของบุคคล 2) ความขัดแย้งในองค์กร เป็นความขัดแย้งในตัวบุคคลหรือกลุ่มภายในองค์กร และ 3) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร เป็นความขัดแย้งระหว่างองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ (James G. March and Herbert A. Simon, 1958) มีความคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งเราสามารถแบ่งความขัดแย้งนี้ได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ความขัดแย้งในระดับบุคคล ได้แก่ (1) ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล หรือเรียกได้ว่า “ความขัดแย้งในตัวเอง” (2) ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลมากกว่า 2 บุคคลขึ้นไป 2) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร แบ่งเป็น (1) ความขัดแย้งภายในองค์กร คือ คู่กรณีเป็นบุคคลหรือกลุ่มย่อยๆ ในองค์กร (2) ความขัดแย้งระหว่างองค์กร คือ คู่กรณีเป็นองค์กรกับองค์กรหรือกลุ่มกับกลุ่มอย่างไรก็ตามความขัดแย้งอาจนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร (ชัยเสกฐ์ พรหมศรี, 2550) ดังนี้ 1) ถ้าปล่อยความขัดแย้งไว้ ไม่เข้าความขัดแย้งก็จะจัดการตัวเอง ซึ่งผู้บริหารบางคนเชื่อว่าเวลาที่ผ่านไปความขัดแย้งก็จะค่อยๆ ลดลงและหายไป ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิด เพราะความขัดแย้งที่ไม่ได้รับการจัดการ จะยังมีอยู่และรอวันประทุยิ่งขึ้น เนื่องจากการสะสมความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจที่นับวันก็จะมีมากขึ้น 2) การเผชิญหน้ากับบุคคลหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง จึงมีบางคนที่กลัวการเผชิญหน้า แต่ในความเป็นจริงแล้วการเผชิญหน้าคือการสื่อสารให้มองเห็นทางออกและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา 3) ความขัดแย้งที่มีอยู่ในองค์กรเป็นสัญญาณของผู้บริหารที่ไร้ความสามารถ โดยแท้จริงแล้วไม่ได้หมายความว่าผู้บริหารไร้ความสามารถ ผู้บริหารสามารถจัดการอย่างสร้างสรรค์ให้ได้ 4) ความขัดแย้งเป็นสัญญาณของความไม่เอาใจใส่ต่อองค์กร ซึ่งอีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยและต้องการนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดแก่องค์กร แต่อาจมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน 5) ความโกรธเป็นสิ่งที่ไม่สร้างสรรค์และไม่ดีเสมอ ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว จะเป็นโอกาสให้ผู้บริหารสื่อสารกับอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เข้าใจถึงความคิดของเขา และนำไปสู่การแก้ปัญหาในที่สุดการมีความสามารถในการวิเคราะห์ความขัดแย้ง จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจความขัดแย้งได้ชัดเจนมากขึ้น และสามารถบริหารจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพกระบวนการวิเคราะห์ความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ความไม่เท่าเทียมกัน เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสาร ซึ่งกระบวนการรับรู้และเข้าใจ จากความไม่เท่าเทียมกัน จะมีผลกระทบต่อการรับรู้ความรู้สึกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ความรู้สึกลบจะนำไปสู่การลดความไว้วางใจที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง
2. ความรู้สึกทางลบจะนำไปสู่ความพึงพอใจ เกิดความไว้วางใจที่มีต่อกันและจะช่วยให้พัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม
3. เจตนา คือความต้องการในการตัดสินใจที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่าง เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น โดยที่ผู้บริหารต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ของอีกฝ่ายหนึ่งที่จะสื่อสารกันอย่างเหมาะสม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. พฤติกรรม เป็นความพยายามที่จะเปิดเผยว่าแต่ละฝ่ายต้องการอะไรอย่างใดบ้าง ซึ่งจะมีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน เช่น การทำทลายฝ่ายตรงกันข้าม การข่มขู่ยื่นคำขาด และความพยายามที่จะทำให้ฝ่ายตรงกันข้ามอย่างชัดเจน

5. ผลที่จะเกิดขึ้น หากความขัดแย้งยังอยู่ในระดับที่เหมาะสมก็จะมีประโยชน์ต่อองค์กร ในการพัฒนาและคิดค้นสิ่งใหม่ๆ และนำไปสู่การใช้เทคนิคในการจัดการอย่างเหมาะสม

3. แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง

ผู้บริหารจะต้องมีการบริหารความขัดแย้งที่เป็นกระบวนการและเทคนิควิธี ดังต่อไปนี้คือ การเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องกล้าเผชิญกับปัญหาและหาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ในการหาทางออก ทำความเข้าใจสถานภาพของแต่ละฝ่าย เช่น การหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง การศึกษาอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละฝ่าย โดยผู้บริหารต้องพยายามชี้ให้เห็นว่าถ้าแต่ละฝ่ายไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งก็จะไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้เลย การระบุปัญหา โดยที่แต่ละฝ่ายต้องสร้างความชัดเจนของปัญหาร่วมกัน ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักในการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์มาใช้เพื่อให้ทั้งสองฝ่าย ร่วมกันแก้ปัญหา ให้ความเคารพต่อตนเองและฝ่ายตรงกันข้าม ตลอดจนให้แต่ละฝ่ายรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน แสวงหาและประเมินทางเลือก โดยให้ทั้งสองฝ่ายหาแนวทางอย่างหลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา โดยจะต้องได้รับการยินยอมและพอใจกันทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับชัยชนะและสรุปแนวทางและนำทางเลือกที่เหมาะสมไปใช้โดยที่แต่ละฝ่ายทำสัญญาที่ระบุอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่จะได้รับ ที่ให้บุคคลอื่นรับรู้ในข้อตกลงนั้นๆ แล้วให้แต่ละฝ่ายนำข้อตกลงไปปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบว่าเป็นไปตามที่ได้ระบุไว้หรือไม่ ซึ่งอาจมีการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงทางเลือกและ ข้อตกลงเพื่อให้เป็นที่พึงพอใจกับทุกฝ่าย

4. แบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง

แบบพฤติกรรม ประกอบด้วย 1) ลักษณะแบบ “เต่า” (ถอนตัว, หดหัว) มีลักษณะหลักหนีความขัดแย้ง ยอมสละวัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้า ไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง 2) ลักษณะแบบ “ฉลาม” (บังคับ, ขอบใช้กำลัง) เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน 3) ลักษณะแบบ “ตุ๊กตาหมี” (สัมพันธ์ภาพราบรื่น) เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้ 4) ลักษณะแบบ “สุนัขจิ้งจอก” (ประนีประนอม, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า) คำนึงถึงเป้าหมาย ส่วนตนและสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอมพร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธ์ภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี 5) ลักษณะแบบ “นกฮูก” (เผชิญหน้ากัน, สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธ์ภาพ ต้องการบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เทคนิคการจัดการกับความขัดแย้งแบบ “Conflict” ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริหารโดยตรงสามารถสรุปสาระสำคัญดังนี้ 1) Control โดยที่ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของผู้บริหารเอง ที่ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่รุนแรง ซึ่งทำให้เกิดความเจ็บปวดกับผู้ที่บังคับบัญชาได้ 2) Optimist/Openness โดยผู้บริหารต้องมองโลกในแง่ดี และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะช่วยให้เขาลดความกังวลและความเครียดจากความไม่เท่าเทียมกัน 3) Negotiation การเจรจาต่อรอง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้บริหารควรยึดหลัก Win- Win Approach 4) Fairness เป็นความยุติธรรมของผู้บริหาร ที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารงานบุคคล ซึ่งต้องยึดหลักความเสมอภาคและความยุติธรรม โดยผู้บริหารจะต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่น 5) Love โดยผู้บริหารจะเป็นผู้ที่มีความรัก ความจริงใจและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ความรักถือว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่ทำให้สามารถมอบสิ่งที่ดีๆ ให้กับผู้อื่นรอบข้าง 6) Individual/Identity เป็นการเข้าใจและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเจรจาต่อรองนั้น ควรเคารพในความแตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน 7) Communication โดยผู้บริหารจะต้องเรียนรู้ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับผู้ที่มีมาจากพื้นฐานที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันอาจมีการใช้คนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยในการสื่อสาร ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของความขัดแย้งนั้นๆ 8) Togetherness เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องพยายามเตือนสติตนเองอยู่เสมอว่าต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจในการทำงานจากผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน จึงต้องให้ความสำคัญ ให้เกียรติและเคารพในคุณค่าของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

5. วิธีการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบการรับมือกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

วิธีการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบการรับมือกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนี้ 1) แบบร่วมมือร่วมใจ เป็นการแก้ไขความขัดแย้งที่ต้องให้ทั้งสองฝ่ายได้สื่อสารถึงปัญหาและ ความต้องการของตน ซึ่งมักจะใช้เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก และพร้อมที่จะให้ความเชื่อใจและกัน เช่น ความขัดแย้งของสามี ภรรยา เป็นต้น 2) แบบเอื้ออำนวย เป็นเทคนิคที่มักจะใช้เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งในสถานการณ์ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเกิดความพึงพอใจได้ทั้งสองฝ่าย หรือเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งที่มีความรู้สึกรุนแรงในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกเฉยๆ หรือเมื่อต่อสู้กันไปจนถึงที่สุด เมื่อไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเอาชนะกันได้เลย โดยไม่เน้นการรักษาผลประโยชน์แต่จะให้ความร่วมมือ 3) แบบบังคับ เป็นเทคนิคของการใช้อำนาจและความก้าวร้าวเพื่อให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ควรใช้เมื่อรู้ว่าการตัดสินใจนั้นถูกต้อง และต้องการความรวดเร็วในการตัดสินใจ 4) แบบหลีกเลี่ยงปัญหา เป็นวิธีการที่พยายามหลีกเลี่ยงปัญหา โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตนเองและผู้อื่น เช่น การถอนตัว การหลบเลี่ยงไม่พูดถึงความขัดแย้งดังกล่าว 5) แบบประนีประนอม เป็นการพบกันครึ่งทางระหว่างความต้องการทั้งสองฝ่ายมักจะใช้เมื่อไม่สามารถร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายได้จะเห็นได้ว่าการบริหารความขัดแย้งเป็นเรื่องภารกิจของผู้บริหารโดยตรง ที่จะต้องทำความเข้าใจและหาวิธีการเพื่อให้ความขัดแย้งได้รับการจัดการก่อนที่จะลุกลามใหญ่โตและสายเกินแก้ อย่างไรก็ตาม ยังมีวิธีการอื่นๆ ที่จะดำเนินการเพื่อให้ความขัดแย้งนั้นดั่งนั้นจึงต้องจัดการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเจรจาไกล่เกลี่ย การเจรจาต่อรองแบบสันติวิธีและสุนทรียสนทนา ซึ่งสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็ได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation)

การเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นกระบวนการที่บุคคลที่เป็นกลางเข้าไปช่วยบุคคลที่อยู่ในสภาวะความขัดแย้ง เพื่อการแก้ปัญหาที่ได้รับความพึงพอใจจากทุกฝ่าย โดยอยู่บนพื้นฐานของการแก้ปัญหาแบบชนะ-ชนะ ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ทั้งสองฝ่าย โดยไม่โอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคุณลักษณะของการนักไกล่เกลี่ยที่ดี (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2550) คือ แสดงความเป็นกลาง โดยไม่โอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สามารถจัดการสื่อสารกับบุคคลทั้งสองฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรับฟังเงื่อนไขของปัญหาเพื่อนำไปสู่การสร้างความปรองดองเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องแก่ทั้งสองฝ่ายและที่สำคัญคงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม ด้วยความสุ่มรอบคอบต่อสิ่งที่ได้ฟังจากทั้งสองฝ่าย ส่วนเรื่องในการเจรจาต่อรอง (Negotiation) คือกระบวนการที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อเสนอ-สนองในเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างมีประโยชน์ได้เสีย แล้วต่างฝ่ายต่างพยายามลดหย่อนผ่อนปรนเงื่อนไขข้อเรียกร้องระหว่างกัน เพื่อแสวงหาข้อยุติ ที่ทุกฝ่ายตกลงยอมรับกันได้ โดยไม่ใช้พลังกำลังรุนแรงเข้าบังคับกัน (สันหัตต ศะศิวนิช, 2551) ได้แก่ การเจรจาที่มีลักษณะเป็นการร่วมมือ (Win-Win) การเจรจาที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกัน (Win-lose) คือมุ่งที่จะให้ฝ่ายตนได้รับประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวอาจทำให้กลายเป็นศัตรูกัน ดังนั้นผู้เจรจาต้องมีคุณลักษณะและคุณสมบัติมีศิลปะในการพูดชักจูงใจจนวิธีการไกล่เกลี่ยแบบสันติวิธีที่เน้นเรื่องของสุนทรียสนทนา (Dialogue) ก็กำลังเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญมากขึ้น เพราะปัญหาความแตกแยกของคนในสังคมขณะนี้ มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้ปัญหาดังกล่าวลุกลามเรื้อรังก็คือ การไม่เคยได้พูดคุยและรับฟังกันและกันอย่างจริงจังเลย

7. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสุนทรียสนทนา

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสุนทรียสนทนาเป็นการสนทนาที่ต้องอาศัยการศิลปะแห่งการฟัง อันเป็นการฟังอย่างลึกซึ้ง ควบคู่กับการเปิดใจกว้างอย่างแท้จริง (วิศิษฐ์ วังวิญญู, 2552) หลักบางประการของสุนทรียสนทนาที่สมควรต้องมีในเรื่องการจะยอมรับกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน มีเหตุผลดังนี้คือ 1) เราเป็นมนุษย์ด้วยกัน 2) เราต้องการกันและกัน และ 3) เราไม่สามารถเห็นสิ่งต่างๆ ทั้งหมดได้ตามลำพัง ในเรื่องความพยายามที่จะดำรงความยาก ร้อยยากเห็นในกันและกัน โดยที่เราตระหนักว่าเราต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน จะช่วยให้เราเป็นผู้รับฟังที่ดียิ่งขึ้น เพราะอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ของการสนทนาที่ดีคือ เราสูญเสียสมรรถนะในการฟัง เรายิ่ง เกินเรามั่นใจเกิน เรา เครียดเกิน เราไม่มีเวลาพอที่จะฟัง ฯลฯ โดยทั่วไปเรามักจะรีบเร่งในการทำอะไรมากมาย เช่น รีบตัดสินใจโดยปราศจากการคิดใคร่ครวญ การสนทนาทำให้เรากลับมาค้นพบความสุขจากการได้คิดร่วมกัน เพราะเป็นวิถีทางธรรมชาติที่มนุษย์จะใช้ความคิดร่วมกัน จะเห็นได้ว่าประเด็นของสุนทรียสนทนาจะเน้นเรื่องการฟังอย่างมีคุณภาพนั่นเองลักษณะสำคัญคือ การปล่อยให้เสียงและความเป็นตัวตนทั้งหมดของผู้อื่นเข้ามาในตน ดังคำกล่าวที่ว่า “การรับฟังอย่างใส่ใจด้วยความปรารถนาดีนั้นสามารถเยียวยาใจและบำบัดความทุกข์ของผู้คนได้อย่างน่าอัศจรรย์ คนจำนวนไม่น้อยทุกข์ เพราะความอัดอั้นตันใจ โจมตีตนเองด้วยความรู้สึกผิด จมดิ่งอยู่ในความเศร้าโศกและวิตกกังวล หรือแผดเผาใจด้วยความคับแค้น อารมณ์เหล่านี้ฉุดเขาไปสู่ถ้ำที่มีทึบจนแทบจะหาทางออกไม่เจอ แต่เมื่อใดก็ตามที่มีใครสักคนฟังเขา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อย่างใส่ใจ ย่อมช่วยให้อารมณ์ที่อัดแน่นหมักหมมได้ระบายออกไป เปิดที่ว่างให้กับความรู้สึกใหม่สดเข้าไปแทนที่ เปรียบเสมือนลำแสงที่สาดส่องในถ้ำมืด ทำให้ชีวิตมีความหวังมากขึ้น”

8. หลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการความขัดแย้งในองค์กร

ความขัดแย้งในองค์กรหรือสังคมต่างๆ มีพื้นฐานมาจากการอยู่ร่วมกันในสังคมมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะการกระทบกระทั่งกันด้วยกาย วาจา ใจ และการเบียดเบียนกัน สังคมที่มีการเบียดเบียนกันสังคมนั้นย่อมหาความสุขไม่ได้ขาดเสถียรภาพในการอยู่ร่วมกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลขององค์กรหรือสังคม ปัญหาความขัดแย้งจะเกิดจากปัจจัย 2 ด้านด้วยกันคือปัจจัยภายในได้แก่ ความคิด อารมณ์ ความโกรธ ความเกลียด เป็นต้น และปัจจัยนอกได้แก่ปัญหาที่เกิดขึ้น รูปแบบโครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร เป็นต้น การบูรณาการแนวคิดทางพุทธธรรมกับการบริหารความขัดแย้งจึงเป็นการขจัดความขัดแย้งที่ยั่งยืน เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก กล่าวคือเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นก็ดำเนินการแก้ไขตามหลักการบริหารจัดการได้แก่ การหา รากเหง้าของปัญหาด้วยหลัก 5 Why กับ Preventive actionetc ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ควบคู่กับหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นปัจจัยภายในเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางปฏิบัติและทางจิตใจ ดังพระพุทธเจ้าได้วางหลักธรรมกับการบริหารจัดการความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันไว้ดังนี้

1. การมีสังคหวัตถุ 4 คือ มีเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) ประกอบด้วย (1) ทาน คือ การให้ปันสิ่งของๆ ตนต่อผู้อื่น การผูกใจคนต้องอาศัยการให้เป็นหลักพื้นฐาน การให้เป็นการแสดงออกถึงไมตรีจิตของผู้ให้ที่ผู้รับพอใจ (2) ปิยวาจา คือ การมีถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน น่ารัก ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะช่วยครองใจคนด้วยไมตรีจิต (3) อัตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นคนไม่ดูดาย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (4) สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ วางตนเหมาะสมไม่ถือตัว นอบน้อม

2. การมีผาสก วิหารธรรม คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างเป็นสุข คนเราไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในองค์กร หรือในสังคมก็ตาม จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ต้องตั้งมั่น (อัง.ปญจก 22/105/182-183) อยู่ในหลักธรรม 6 ประการ คือ (1) เมตตาภาวกรรม คือ มีเมตตาต่อกัน ทำอะไรด้วยกายที่ไม่ก่อความเดือดร้อน (2) เมตตาจริกรรม คือ จะพูดอะไรต้องมีเมตตาต่อกัน โดยสำนึกถึงความเสียหายของผู้อื่น ไม่พูดให้เกิดความเข้าใจผิด หรือแตกแยกความสามัคคี (3) เมตตาโมกกรรม คือ คิดอะไรต้องมีจิตเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความปรารถนาดี ไม่คิดร้าย คิดทำลาย ไม่คิดแค้นแค้น คิดแต่ในทางที่ดีเป็นกุศล (4) มีการแบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม ให้แก่ผู้อื่นที่สมควรให้ โดยไม่หวังไว้ใช้หรือบริโภคนแต่เพียงผู้เดียว (5) มีความประพฤติเสมอกัน คือ จะต้องมีศีลบริสุทธิเหมือนกัน ไม่รังเกียจผู้อื่นต้องเคารพในสิทธิอันเสมอภาคกัน (6) มีความคิดถูก คิดดีเหมือนกัน คือ มีความคิดเห็นที่ประเสริฐ เป็นความคิดที่เกื้อกูลไปสู่ความสุข ความเจริญ และพ้นทุกข์ ไม่วิวาทกับใครๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน

3. การมีสามัคคีธรรม คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดสุขในทางปฏิบัติสามัคคีธรรม(พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) ประกอบด้วย (1) ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานร่วมกันด้วยความเสียสละ (2) ความสามัคคี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทางใจ คือ มีความพร้อมใจกันที่จะทำกิจทุกอย่าง (3) ความสามัคคีทางความคิด คือ การช่วยกันคิดสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดแก่ส่วนรวม ไม่คิดเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

4. อริยสัจ 4 เป็นหลักการวิธีการแก้ปัญหาทางพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมการใช้ปัญญาแก้ทุกข์คือ อริยสัจ 4 ประการ(พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) มีดังนี้

- 1) ทุกข์ (Suffering)
- 2) สมุทัย (The cause of suffering)
- 3) นิโรธ (Cessation of suffering)

4) มรรค (The way leading to the cessation of suffering) ในพระพุทธศาสนาถือว่า การแก้ไขความทุกข์ได้เป็นจุดประสงค์อย่างสูงสุด ดังจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีอริยสัจ (ของจริงอย่างประเสริฐ) 4 ประการนั้น คือ ทฤษฎีแก้ความทุกข์โดยตรง แต่เป็นทฤษฎีแปลกว่าธรรมดาก็คือ ทฤษฎีธรรมดานั้นเป็นเรื่องคิดเอาหรือลองตั้งหลักขึ้นไว้ก่อนที่จะได้ผลจริงจริงหรือไม่ก็ค่อยพิสูจน์กันทีหลัง แต่ทฤษฎีอริยสัจของพระพุทธเจ้า มิใช่ความคิดฝันหรือคาดคะเนเอา หากเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ชีวิตของพระองค์เองเป็นเดิมพันในการค้นคว้าทดลองจนได้ผลแล้ว ได้พ้นทุกข์จริงแล้ว จึงประกาศทฤษฎีนี้ออกมา พร้อมทั้งทรง ชี้แจงว่าตราบใดที่ยังมิได้ทรงรู้แจ้งเห็นจริงหรือปฏิบัติได้ผลมาเองในเรื่องนี้แล้ว พระองค์ก็ไม่ปฏิญาณพระองค์ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้อนัตตธรรมสัมมาสัมโพธิญาณ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2533) เพราะฉะนั้น ในการพิจารณาเรื่องการแก้ความทุกข์ของพระพุทธศาสนา เราจึงพิจารณาได้โดยตรงจากเรื่องอริยสัจประการหนึ่ง กับการใช้หลักการในอริยสัจเป็นแนว แล้วใช้ปัญญาสอนใจตนให้หายทุกข์หายกลุ่มประการหนึ่ง

5. สारณียธรรม 6 ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน(พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) มี ประการ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ 1) เมตตากรรม ตั้งเมตตากรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพเคารพนับถือต่อกัน 2) เมตตาวัจกรรม ตั้งเมตตาวัจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตา มโนกรรม ตั้งเมตตา มโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส 4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใด มาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน (ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตโลกิ ก็ได้) 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิดีงามเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่ เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

6. พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็น แนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น(พระพรหมคุณาภรณ์, 2551) มีดังนี้ 1) เมตตา รู้สึกสงสารผู้อื่น เอ็นดูผู้อื่นอยู่เสมอ แม้ใครจะด่าจะว่า หรือใครจะทำร้าย ก็ยังนึกเอ็นดูสงสารในคนเหล่านั้น หากมีศัตรู ก็คิด

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กับศัตรูตั้งมนุษย์ที่น่าสงสารคนหนึ่งที่ยังเวียนว่ายตายเกิดหาที่สุดไม่ได้ 2) กรุณา ยื่นมือช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ ช่วยเหลือแม้กระทั่งศัตรู ช่วยแม้กระทั่งไม่ทำให้ศัตรูโกรธเรา ช่วยไม่ให้เขาผลอก่อกรรมกับเรา เขาต่ำมาก็ไม่ด่าตอบ เพื่อช่วยให้เขาไม่มีเวรกับเรา เห็นขอราน หรือคนที่เดือดร้อนก็ช่วยเหลือแบบไม่ต้องตระหนี่ พระพุทธองค์สอนให้ทำทานเพื่อลดความตระหนี่ในตัว และเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกัน เป็นการทำบุญซึ่งถือว่าเป็นอริยทรัพย์ตามติดไปภพหน้าได้ทุกภพ 3) มุทิตา ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมี ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น ใครจะได้ดีกว่าเราก็นินดีกับเขา เขาทำความดีเราก็นุโมทนา ไม่อิจฉาริษยา ไม่ปดันทาให้ร้าย ไม่หมั่นไส้หรือน้อยเนื้อต่ำใจใดๆ ส่วนใครด่าว่าเราก็นินดีในเสียงที่ด่าเข้ามา เสียงนินทาเราก็นินดีที่เราได้นินทาเราไป เพราะแสดงว่าเราได้เคยทำกรรมกับเขามาก่อน เราจึงต้องมาโดนด่าในวันนี้ ส่วนที่เราต้องยินดี นั่นก็เพราะว่าเราได้มีโอกาสได้ชดใช้กรรมแล้ว เป็นเรื่องน่ายินดีอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสชดใช้กรรมให้หมดไป ไม่เกิดการจองเวรกัน และได้บุญเพิ่มขึ้น อีกอย่าง คือ อภัยทาน นี่เป็นการทำให้เรายินดีน้อมรับแม้แต่คำด่าคำติฉินนินทา ยินดีที่ผู้อื่นดีกว่าเรา 4) อุเบกขา การวางเฉย ระลึกเสมอว่า ไม่มีอะไรเป็นตัวเป็นตนอย่างแท้จริง เขาก็มีสิทธิ์ที่จะเลวหรือดี เขาก็ยังเวียนว่ายตายเกิดเหมือนเรา เขาทำอะไรมา เราก็นิ่งเฉย อย่าไปเอามาเก็บจนปั่นป่วนใจ มีใจเป็นกลาง ใครมาพูดอะไรกระทบใจ ก็ทำใจเฉยๆ ไว้ เหมือนสายลมโชยที่พัดคลอบใบหู ไม่มีแก่นสารใดๆ ให้มาทำร้ายใจเราได้ ใครทำอะไรมาก็วางเฉย เพราะเชื่อในกรรมว่ากรรมจะจัดสรรผลกรรมได้ยุติธรรมที่สุด ความทุกข์ที่แท้จริงคือทุกข์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบสิ้นหลักแห่งพรหมวิหาร 4 ได้รับการพิสูจน์จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะผู้นำ หลากท่านแล้วว่า เป็นหลักธรรมที่จะนำผู้นำ ไปสู่ความสำเร็จสูงสุด ซึ่งหนังสือที่ผู้เชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำระดับโลกเขียนขึ้นหากอ่านดูแล้ว ไม่พ้นหลักแห่งพรหมวิหาร 4 เกี่ยวข้องด้วยทุกเล่ม ทุกคน หรือผู้นำบนโลกใบนี้ทุกคน ทุกชนชั้น ทุกศาสนาสามารถนำหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติได้อย่างเห็นผล ปัญหาความขัดแย้งส่วนบุคคลหรือภายในองค์กร ล้วนเกิดจากปัญหาที่เกิดจากแรงขับภายในจิตใจ เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง ดังนั้นการจะแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างแท้จริงอย่างยั่งยืนจะต้องบูรณาการแก้ปัญหาตามหลักการบริหารจัดการควบคู่กับหลักพุทธธรรม เป็นการแก้ปัญหาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกจึงจะสัมฤทธิ์ผล

9. สรุป

การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งในสังคม จำเป็นต้องตั้งอยู่บนความเข้าใจว่า "ทุกข์" คือภาวะพื้นฐานที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในชีวิตมนุษย์ ความขัดแย้งเป็นหนึ่งในรูปแบบของทุกข์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอทั้งในระดับบุคคลและสังคม แม้เราจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ทั้งหมด แต่ก็ไม่ใช่ที่เราจะไม่มีหนทางในการคลี่คลายหรือเยียวยา พุทธศาสนาแบ่งประเภทของทุกข์ออกเป็นหลายลักษณะ บางอย่างอาจหลีกเลี่ยง เช่น ความแก่หรือความตาย แต่ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันในสังคม ยังสามารถคลี่คลายได้ด้วยกระบวนการที่เหมาะสม แนวคิดของพระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้ปล่อยปละละเลยต่อความขัดแย้ง แต่กลับเน้นถึงความสำคัญของการแก้ไขและส่งเสริมความปรองดอง การไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดความสงบสุขนั้นถือเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงยกย่องอย่างยิ่ง หลักฐานของความสำคัญเรื่องนี้ปรากฏชัดในพระวินัยของพระสงฆ์ ซึ่งมีระบบ "อธิกรณ์สมณะ" สำหรับระงับความขัดแย้งภายในหมู่สงฆ์ รวมถึงระบุคุณสมบัติของผู้ที่ควรทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน แนวทางพุทธศาสนาในการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

จัดการกับความขัดแย้ง คือการมองย้อนกลับไปถึงต้นตอหรือเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) เพื่อจัดการให้ตรงจุด ไม่ใช่เพียงแค่แก้ไขที่ปลายเหตุ

ปัจจุบันมีเครื่องมือและวิธีการหลากหลายในการจัดการความขัดแย้งในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพุทธศาสนา การนำแนวคิดพุทธธรรมมาผสมผสานกับวิธีการแบบตะวันตกจะช่วยเสริมให้การจัดการความขัดแย้งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะขณะที่แนวทางตะวันตกเน้นการแก้ไขที่ตัวปัญหาและกระบวนการ ขั้นตอนของพุทธศาสนากลับให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความรู้สึก และความยึดติดของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่มักถูกมองข้าม

จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยไม่ได้วัดกันแค่เพียงข้อตกลงที่เกิดขึ้น แต่ยังขึ้นอยู่กับระดับของความเข้าใจและการคลี่คลายอดีตที่แต่ละฝ่ายมีต่อกันด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง การไกล่เกลี่ยจะสัมฤทธิ์ผลจริงก็ต่อเมื่อสามารถเยียวยาทางอารมณ์ และทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกว่าได้ความยุติธรรมและเคารพซึ่งกันและกัน

การจัดการกับความขัดแย้งจึงไม่อาจใช้วิธีการเดียวกับทุกสถานการณ์ แต่ต้องเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทและบุคลิกของผู้เกี่ยวข้อง เป้าหมายสูงสุดคือการทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็น "ผู้ชนะ" ด้วยกันทั้งหมด ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในระยะยาวอย่างแท้จริง

10. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนารอบแนวคิด การบูรณาการแนวคิดหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีสมัยใหม่ต้องมีความเข้าใจถึงเหตุปัจจัยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อบุคคลในองค์กร รวมถึงความเข้าใจแนวทางในการแก้ไขปัญหา "ความสามัคคี" ถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญ การขัดเกลาทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา | วารสารพุทธจิตวิทยา การพัฒนาบทความควรเน้นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีการจัดการความขัดแย้งสมัยใหม่อย่างเป็นระบบการพัฒนาแบบจำลองการประยุกต์ใช้ รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา: วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการบริหารจัดการความขัดแย้งในองค์กร ควรมีการสร้างแบบจำลองที่สามารถปรับใช้ได้กับบริบทต่างๆ ทั้งระดับบุคคล องค์กร และสังคม

2. ข้อเสนอแนะด้านการขยายขอบเขตการศึกษา การเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน บทความควรเชื่อมโยงการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งเข้ากับ SDGs โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 (สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง) เพื่อให้เห็นความเกี่ยวข้องกับกรอบการพัฒนาระดับโลกการศึกษาในบริบทสังคมดิจิทัลในยุคที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นผ่านสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ บทความควรมีการวิเคราะห์การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ไซเบอร์

3. ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหาและโครงสร้าง การสร้างกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรมควรมีการนำเสนอกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรมจากสังคมไทยและสังคมโลก เช่น การแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน การจัดการข้อพิพาททางการเมือง หรือการแก้ไขปัญหาในครอบครัวการพัฒนาเครื่องมือประเมินผลเพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม เพื่อศึกษาหลักธรรมในการขัดเกลาสังคม เพื่อบูรณาการหลักธรรมในการขัดเกลาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา TU

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Digital Collections บทความควมมีการพัฒนาเครื่องมือวัดผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้ง

4. ข้อเสนอแนะด้านการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติกรฝึกอบรมและการศึกษาควมมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นระบบสำหรับผู้นำชุมชน นักจัดการองค์กร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งการสร้างเครือข่ายและชุมชนนักปฏิบัติควมมีข้อเสนอแนะในการสร้างเครือข่ายผู้สนใจและปฏิบัติกรจัดการความขัดแย้งตามแนวพุทธธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน

5. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยต่อยอด การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพควมมีการศึกษาวิจัยที่ใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อประเมินประสิทธิผลของการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมควมมีการศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งในสังคมที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่และการถ่ายทอดการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบควมมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล podcast และการจัดสัมมนา workshop การแปลและดัดแปลงเนื้อหาควมมีการดัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน เช่น เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ นักธุรกิจ และข้าราชการ

7. ข้อเสนอแนะด้านความยั่งยืนและการพัฒนาต่อเนื่องการติดตามและประเมินผลระยะยาวควมมีระบบการติดตามและประเมินผลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งในระยะยาว เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

11. องค์ความรู้ใหม่

1. หลักพุทธธรรมสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง

หลักธรรม	คำอธิบาย	การประยุกต์ใช้ในความขัดแย้ง
อริยสัจ 4	ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ ทางดับทุกข์	วิเคราะห์รากเหง้าของความขัดแย้ง หาสาเหตุแท้จริง และหาทางแก้ไขที่ยั่งยืน
อัตตสัมมาปณิธิ	การตั้งจิตอันชอบ	กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขความขัดแย้งด้วยจิตที่บริสุทธิ์
เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา	พรหมวิหาร 4	แสดงเมตตาธรรม เข้าใจความเจ็บปวด ยินดีกับความสำเร็จ วางใจเป็นกลาง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

วาจาสุจริต	การพูดจริง	สื่อสารด้วยความจริงใจ ไม่ บิดเบือนข้อเท็จจริง
กรรมนิยาม	กฎแห่งกรรม	เข้าใจผลที่ตามมาจากการ กระทำ รับผิดชอบต่อการ กระทำของตน

2. แนวทางการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย

ประเด็นความขัดแย้ง	หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง	วิธีการประยุกต์
ความขัดแย้งครอบครัว	เมตตา-กรุณา, ขันติ	ฝึกการฟังอย่างตั้งใจ เข้าใจมุมมอง ของกันและกัน อดทนต่อความ แตกต่าง
ปัญหาในที่ทำงาน	สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ	สื่อสารด้วยคำพูดที่สร้างสรรค์ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์
ความขัดแย้งทางการเมือง	อุเบกขา, ปัญญา	รักษาความเป็นกลาง ใช้ปัญญา วิเคราะห์อย่างเป็นธรรม
ปัญหาสิ่งแวดล้อม	อริยสัจ, กรรมนิยาม	ตระหนักถึงผลกระทบระยะยาว รับผิดชอบต่อผลกระทบ
ความเหลื่อมล้ำทางสังคม	ทาน, เมตตา	แบ่งปันทรัพยากร แสดงความ เอื้อเฟื้อต่อผู้ด้อยโอกาส

3. กระบวนการจัดการความขัดแย้งตามหลักพุทธธรรม

ขั้นตอน	หลักธรรม	การดำเนินการ
1. การรับรู้	สติ-สัมปชัญญะ	ตระหนักรู้ในความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง
2. การวิเคราะห์	วิปัสสนา, ปัญญา	ศึกษารากเหง้าของปัญหา เข้าใจ สาเหตุอย่างถ่องแท้
3. การพัฒนาจิตใจ	สมถกรรมฐาน	ฝึกสมาธิ พัฒนาจิตให้สงบ เพื่อ จัดการอารมณ์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. การสื่อสาร	สัมมาวาจา	พูดคุยด้วยความจริงใจ เคารพฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น
5. การหาทางออก	สัมมาทิฐิ	มองหาแนวทางแก้ไขที่เป็นธรรม และยั่งยืน
6. การปฏิบัติ	สัมมากัมมันตะ	ลงมือปฏิบัติด้วยการกระทำที่ถูกต้อง

4. เครื่องมือและเทคนิคเฉพาะ

เทคนิค	หลักการ	การใช้งาน
การฟังอย่างมีสติ	สติปัฏฐาน 4	ตั้งสติฟังโดยไม่มีอคติ ไม่รีบตัดสิน
การเจรจาแบบเมตตา	เมตตาภาวนา	เจรจาด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยความรัก
การสร้างฉันทมติ	สังฆกรรม	ใช้หลักการตัดสินใจแบบพุทธสังฆ์
การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ	มัชฌิมาปฏิปทา	หาทางสายกลางที่เหมาะสมกับทุก ฝ่าย
การให้อภัย	ขันติปารมี	ปล่อยวางความแค้น เปิดใจให้อภัย

5. ประโยชน์และผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ด้าน	ผลลัพธ์เชิงบวก	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
ระดับบุคคล	จิตใจสงบ ลดความเครียด เพิ่ม ความสุข	ระดับความเครียดลดลง การนอน หลับดีขึ้น
ระดับครอบครัว	ความสัมพันธ์อบอุ่น เข้าใจกัน มากขึ้น	จำนวนการทะเลาะเบาะแว้งลดลง
ระดับองค์กร	บรรยากาศการทำงานดี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น	ผลประกอบการดีขึ้น พนักงานมี ความสุข
ระดับสังคม	สันติภาพ ความเป็นธรรม การ พัฒนาที่ยั่งยืน	อัตราอาชญากรรมลดลง ความ เหลื่อมล้ำลดลง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. ข้อควรระวังและข้อจำกัด

ข้อควรระวัง	คำอธิบาย	วิธีแก้ไข
การตีความผิด	เข้าใจหลักธรรมไม่ถูกต้อง	ศึกษาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ปรึกษาผู้รู้
การใช้เป็นข้ออ้าง	อ้างหลักธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ	เน้นการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงทฤษฎี
ความแตกต่างทางวัฒนธรรม	คนต่างศาสนาอาจไม่เข้าใจ	ปรับภาษาให้เข้าใจง่าย เน้นสาระสำคัญ
การประยุกต์ใช้ผิด	ใช้ไม่เหมาะกับสถานการณ์	ศึกษาบริบทก่อนนำไปใช้

7. แนวทางการพัฒนาต่อยอด

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา
การอบรมเชิงปฏิบัติการ	สอนเทคนิคการจัดการความขัดแย้ง	2-3 วัน
การจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียง	ให้บริการแก้ไขข้อพิพาท	ถาวร
การวิจัยและพัฒนา	สร้างองค์ความรู้ใหม่	ต่อเนื่อง
การบูรณาการในหลักสูตร	สอนในสถาบันการศึกษา	ระยะยาว
การสร้างเครือข่าย	เชื่อมโยงผู้ปฏิบัติ	ต่อเนื่อง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). การจัดการความขัดแย้งในองค์กร. กรุงเทพฯ ฯ: ออฟเซ็ครี่เอชชั่น จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิศิษฐ์ วังวิญญู. (2552). สนทริยสนทนา. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัทสวนเงินมีมา จำกัด.
- สันทัต ศะศิวิณช. (2551). การเจรจาต่อรอง. กรุงเทพฯ ฯ: บั๊คส์เซ็นส์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2533). คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ ฯ: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อรุณ รักธรรม. (2525). ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ การบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- Filley, A. C. (1975) . Interpersonal Conflict Resolution. Glenview, Illinois: Scott,Foresman.
- Hellriegel, D. and Slocum, J. W. (2004). Organization Behavior. (10th ed.). Mason,Ohio: Thomson/South-Western.
- March, J. G. and Simon, H. A. (1958). Organizations. Urbana-Champaign's Academyfor Entrepreneurial Leadership Historical Research. Illinois: University of Illinois

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ความปลอดภัยไซเบอร์และการศึกษาเพื่อสันติภาพ Cybersecurity and Education for Peace

พระครูสุทธิปัญญภาส พระวัณณขรินทร์ อรุโณ

พระครูสุธีสารบัณฑิต พระครูอุดมธรรมวุฒิ พระอภิรักษ์ ปภัสสโร

Phrakhru Suthipunyophas Phrawatcharin Aruno

PhrakruSudhisarabandhit PhrakruUdomdhammawut Phra Aphinan Phabhassaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus.

Corresponding Author E-mail: lasano113@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความปลอดภัยไซเบอร์ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมยุคดิจิทัล โดยอ้างอิงจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 งานศึกษานี้วิเคราะห์ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความมั่นคงของประเทศ สังคม และสันติภาพ โดยชี้ให้เห็นว่าการศึกษาและการรู้ดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม เพื่อลดผลกระทบจากภัยคุกคามดังกล่าว รวมถึงเสนอแนวทาง CPDG (Cybersecurity – Peace Education – Digital Literacy – Global Ethics) เป็นนวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่ที่บูรณาการความรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ การศึกษาเพื่อสันติภาพ การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และจริยธรรมสากล เพื่อส่งเสริมพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ สร้างสังคมที่ปลอดภัย โปร่งใส และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ: ความปลอดภัยไซเบอร์, การศึกษาเพื่อสันติภาพ

Abstract

This article aims to study cybersecurity issues in the context of technological and social changes in the digital age, referring to the 20-year national strategy (2018–2037) that emphasizes the development of human capital to support global changes in the 21st century. This study analyzes various forms of cyber threats and their impacts on national security, society, and peace, indicating that education and digital literacy play an important role in raising awareness, critical thinking skills, and ethical use of technology to mitigate the impacts of such threats. In addition, the author proposes the CPDG (Cybersecurity – Peace Education – Digital Literacy – Global Ethics)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

approach, a new knowledge innovation that integrates cybersecurity knowledge, peace education, digital media literacy, and global ethics to promote quality digital citizens and create a safe, transparent, and peaceful society in the digital age sustainably.

Keywords: Cybersecurity, Education for Peace

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้กล่าวถึงการพัฒนาประเทศสู่ความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลก ในยุคศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาคนและสังคมที่ผ่านมามีต้องเผชิญกับความท้าทายจาก บริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมภายในและภายนอกประเทศที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการ เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบัน ทางสังคม และปัจเจกบุคคล ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นความเสี่ยงที่จะ ส่งผลให้ประชาชนอยู่ ร่วมกันยากลำบากมีความถี่ในการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหามากขึ้น ทั้งปัญหาในระดับ ครอบครัวปัญหาสังคมและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ขาดความไว้วางใจกัน กระแสวัฒนธรรม เสมือนจริงที่แพร่เข้ามาผ่านโลกโซเชียล ทำให้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคมมากขึ้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการ ตัดสินใจเลือกรับปรับใช้วัฒนธรรม ส่งผลให้ค่านิยมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมที่รับมา ยังขาดภูมิคุ้มกันที่ดี พอหรือขาดการใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรอง ทำให้ใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเสมือนในเชิงของการสร้างปัญหา มากกว่าสร้างสรรค์ทำให้ความสัมพันธ์กับสังคมรอบข้างลดน้อยลงเช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อนฝูง และ สังคม ภายนอกมีการสร้างพื้นที่ส่วนตัวในวัฒนธรรมเสมือนมากขึ้น นำไปสู่การขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับ บุคคลรอบข้าง เมื่อประสบปัญหาหรืออุปสรรคก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และหาทาง แก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบเดิมๆ ขาด ทักษะการแก้ปัญหาพร้อมกับผู้อื่น ขาดทักษะการคิด ทักษะดิจิทัล และแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง (สำนักงานสภา พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 เป็นกระแสสังคมที่ได้รับความสนใจในวงกว้างจากทุกภาคส่วน เนื่องจากเป็น การเปลี่ยนประเทศจากเศรษฐกิจเกษตรกรรมดั้งเดิมให้กลายเป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อน ด้วยนวัตกรรม ซึ่งรัฐบาลในยุค ปัจจุบันให้ความสำคัญและกำหนดเป็นนโยบายหลักในการปฏิรูป ประเทศ และมุ่งหวังในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยให้มีความทัดเทียมกับนานา ประเทศ มีการกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติในเรื่องของการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคนในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล การยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อเพื่อการ เรียนรู้ เป็นต้น มีการถ่ายทอดนโยบายลงสู่ส่วนราชการต่างๆ เพื่อดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “การรู้ดิจิทัล” แก่ ประชาชนและ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ สังคม, 2559)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ยุคดิจิทัลได้นำความก้าวหน้าที่ไม่เคยมีมาก่อน ปฏิวัติวิธีการสื่อสาร การทำงาน และการใช้ชีวิตของมนุษย์ จากการเพิ่มจำนวนของสมาร์ทโฟน และแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ไปจนถึง Internet of Things (IoT) และคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) โลกของเราเชื่อมโยงถึงกัน มากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา อย่างไรก็ตาม การเชื่อมต่อนี้ยังทำให้เราเผชิญกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ ก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างมากต่อบุคคล องค์กร และแม้แต่ประเทศชาติ ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ของเทคโนโลยีทำให้เกิดวิวัฒนาการของภัยคุกคามทางไซเบอร์ ทุกวันนี้ทั้งในระดับประเทศ และ ระดับโลกต้องเผชิญกับการโจมตีที่ซับซ้อนมากมาย ส่งผลให้ประเทศต่างๆ มีการพัฒนามาตรการ และบัญญัติกฎหมาย เพื่อรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์รวมถึงการสร้างร่วมมือในระดับ ระหว่างประเทศเพื่อร่วมกันวาง แนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน ให้คำแนะนำในการเฝ้าระวัง และต่อสู้ กับภัยคุกคามดังกล่าว สำหรับในระดับประเทศนั้น ประเทศต่างๆ มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับ อาชญากรรมไซเบอร์และความมั่นคงทางไซเบอร์กันออกมาเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงนโยบาย และแผนระดับชาติอีกด้วย แต่กฎหมาย มาตรการ และนโยบายด้านความมั่นคงไซเบอร์ เหล่านั้น ส่งผลกระทบโดยตรงกับสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) เสรีภาพ ในการแสดงออก (Freedom of Expression) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Right to Access to Information) เป็นต้น โดยผู้มีอำนาจกำหนดนโยบาย หรือผู้มีอำนาจตรากฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องโลกไซเบอร์ ตลอดจนระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศจากการกระทำในทาง ไม่พึงประสงค์มาตรการต่างๆ ที่ออกมาให้น้ำหนักไปในเรื่องความมั่นคง เป็นหลัก โดยใช้แนวทาง ความมั่นคงของรัฐเป็นศูนย์กลาง (National security-centric approach) จนทำให้ กฎเกณฑ์ใน เรื่องความมั่นคงทางไซเบอร์ในประเทศต่างๆ มีมากมาย และกว้างเกินไป ขาดความชัดเจน และ ปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุล หรือกลไกความรับผิดชอบต่อระบอบ (regime) อื่นๆ การเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากการบังคับใช้มาตรการต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งสามารถนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนได้

ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2562 และมีผลใช้ บังคับตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม 2562 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยภาคส่วนต่างๆ ในสังคมอย่างกว้างขวาง ด้วยความวิตกกังวลว่าจะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะ ความไม่ชัดเจนในการให้นิยามของคำสำคัญในบทบัญญัติต่างๆ รวมไปถึงการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวด้วยเหตุนี้ การศึกษาความปลอดภัยไซเบอร์และการศึกษาเพื่อสันติภาพ ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการสร้างสมดุลระหว่างความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์และสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในภูมิทัศน์ดิจิทัลในปัจจุบัน โดยการให้ความสำคัญกับการปกป้องทั้ง ความปลอดภัยในโลกไซเบอร์และสิทธิมนุษยชน ทำให้มั่นใจว่ามาตรการที่นำมาใช้นั้นมีสัดส่วน โปร่งใส และเคารพในความเป็นส่วนตัว การยอมรับแนวทางนี้ รัฐบาล และองค์กรต่างๆ สามารถ สร้างสมดุลที่เหมาะสมในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลในขณะที่ต่อสู้กับภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ท้ายที่สุดแล้ว การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในขอบเขตของความมั่นคงปลอดภัยในโลกไซ เบอร์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการเสริมสร้างความไว้วางใจ รักษาคุณค่าทางประชาธิปไตย และ ส่งเสริม สภาพแวดล้อมดิจิทัลที่ปลอดภัย และครอบคลุม ทำให้เห็นว่าความปลอดภัย และสิทธิมนุษยชน ไม่ได้ถูกแยกออกจากกัน แต่สามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1. ภัยคุกคามทางไซเบอร์และผลกระทบต่อสันติภาพ

รูปแบบของภัยคุกคามไซเบอร์ในปัจจุบัน

ภัยคุกคามทางไซเบอร์มีแนวโน้มพัฒนาอย่างซับซ้อนและรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในยุคสังคมดิจิทัลที่ผู้คนแสดงตัวตนผ่านโลกออนไลน์มากขึ้น วิถีชีวิตที่พึ่งพาระบบดิจิทัลหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้เปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานสู่การเชื่อมต่อผ่านเครือข่ายและอุปกรณ์อัจฉริยะ ซึ่งแม้จะอำนวยความสะดวก แต่ก็เปิดช่องให้ผู้ไม่หวังดีใช้เป็นเครื่องมือก่ออาชญากรรมไซเบอร์ เช่น การแฮ็ก การโจมตีระบบ และการหลอกลวงในรูปแบบต่างๆ (European union agency for cybersecurity, 2021) ด้วยรูปแบบการคุกคาม หลากหลาย ดังนี้

1. มัลแวร์ (Malware) ซอฟต์แวร์ที่ออกแบบมาเพื่อรบกวนหรือสร้างความเสียหายต่อระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่าย โดยมีหลากหลายประเภทและพฤติกรรมแตกต่างกันไป
2. แรนซัมแวร์ (Ransomware) การโจมตีที่ล็อกข้อมูลของผู้ใช้และเรียกค่าไถ่ ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นในช่วงปี 2019–2021 โดยเฉพาะหลังการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานแบบ Work from Home
3. ฟิชชิง (Phishing) การลวงผู้ใช้ผ่านอีเมลหรือข้อความให้เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เปรียบเสมือนการตกปลาโดยใช้ “เหยื่อล่อ” เพื่อดักจับข้อมูลสำคัญ
4. การปลอมแปลงเว็บไซต์ (Phishing Web) การสร้างเว็บไซต์ปลอมเลียนแบบเว็บไซต์จริงเพื่อหลอกผู้ใช้งานให้กรอกข้อมูล เช่น รหัสผ่าน หรือเลขบัตรเครดิต
5. คริปโตเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) สินทรัพย์ดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในการเข้ารหัส ปลอดภัยจากตัวกลางทางการเงิน เช่น Bitcoin แม้มีข้อดีด้านความเร็วและค่าธรรมเนียมต่ำ แต่ก็เปิดช่องให้เกิดอาชญากรรมไซเบอร์รูปแบบใหม่
6. คริปโตแจ็กกิ้ง (Cryptojacking) การแอบฝังโค้ดชุดเหรียญคริปโต เช่น JavaScript ลงในเว็บไซต์หรือเบราว์เซอร์ผู้ใช้ เพื่อแอบใช้ทรัพยากรของเครื่องโดยไม่รู้ตัว เป็นภัยเงียบที่ทำให้ระบบช้าลงและสูญเสียพลังงาน (ไลฟ์สไตล์, 2564)

ผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศและสังคม

ส่งผลเสียและอาจจะสร้างความเสียหายต่อ ปัจจัยทางด้านการรักษาความลับ (Confidentiality) การรักษาความครบถ้วน (Integrity) และสภาพพร้อมใช้งาน (Availability) ของระบบสารสนเทศหรือข้อมูลของทั้งปัจเจกบุคคล องค์กร หรือประเทศชาติซึ่งภัยคุกคามทางไซเบอร์มีแหล่งที่มาจากอาชญากรไซเบอร์และผู้ คุกคามที่มีรัฐหนุนหลังเป็นส่วนใหญ่ (Sailio et al., 2020) โดยประเภทของภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่สำคัญๆ ได้แก่ มัลแวร์ เรียกค่าไถ่ มัลแวร์ และภัยคุกคามที่เกี่ยวกับอีเมล เป็นต้น (ENISA, 2021)

ภัยคุกคามไซเบอร์สามารถก่อให้เกิดความไม่สงบและทำลายสันติภาพได้

ภัยคุกคามไซเบอร์สามารถก่อให้เกิดความไม่สงบและทำลายสันติภาพได้ในหลายมิติ ดังนี้

การโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม หรือระบบสื่อสาร หากถูกโจมตีอาจทำให้เกิดความโกลาหล วุ่นวาย และขาดความเชื่อมั่นในรัฐ ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงและความสงบของสังคม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การเผยแพร่ข้อมูลเท็จและปลุกปั่น (Fake News/Disinformation) การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จ ปลุกกระดุม สร้างความเกลียดชัง หรือบิดเบือนข้อเท็จจริงทางการเมือง ศาสนา เชื้อชาติ ส่งผลให้เกิดความแตกแยก ความขัดแย้ง และการแบ่งฝ่ายในสังคม

การแทรกแซงการเมืองและการเลือกตั้ง มีกรณีที่มีการแฮ็กข้อมูลหรือใช้แคมเปญไซเบอร์มีอิทธิพลต่อผลการเลือกตั้งในหลายประเทศ ซึ่งบ่อนทำลายหลักประชาธิปไตยและความไว้วางใจของประชาชน

การก่ออาชญากรรมไซเบอร์ในระดับชาติหรือข้ามชาติเช่น การเรียกค่าไถ่ข้อมูล (ransomware) หรือการขโมยข้อมูลสำคัญขององค์กรรัฐ-เอกชน ซึ่งกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคง รวมถึงอาจเป็นเครื่องมือให้กลุ่มก่อการร้าย

ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การกล่าวหาหรือพิสูจน์ได้ว่ารัฐใดรัฐหนึ่งอยู่เบื้องหลังการโจมตีไซเบอร์ อาจนำไปสู่ความตึงเครียด ความขัดแย้ง หรือแม้แต่การเผชิญหน้าทางการทูตหรือการทหาร

กล่าวโดยสรุป ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในยุคดิจิทัลมีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น โดยอาศัยช่องโหว่จากวิถีชีวิตที่ผูกพันกับเทคโนโลยี เช่น มัลแวร์ แรนซัมแวร์ ฟิชชิง และคริปโตแจ็กกิ้ง ซึ่งสามารถสร้างความเสียหายทั้งในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศ ผลกระทบสำคัญคือการบั่นทอนความมั่นคงของระบบสารสนเทศ ความเชื่อมั่นของประชาชน และความสงบในสังคม การโจมตีระบบสำคัญ การปลุกปั่นข้อมูลเท็จ และการแทรกแซงทางการเมือง ล้วนบ่อนทำลายเสถียรภาพและสันติภาพของโลกยุคใหม่ ความร่วมมือระหว่างประเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามไซเบอร์เหล่านี้

2. การศึกษาเพื่อการสร้างความตระหนัก

การศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์ การรู้ดิจิทัล เป็นทักษะของบุคคลในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงและการสื่อสารใช้ใน จัดการ วิเคราะห์ประเมินผลสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ และสื่อสารไปยังผู้อื่นได้ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการเปิดโอกาสของการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบใหม่ มีผลต่อสังคมโดยรวมในการสร้างโอกาสการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ เกิดความคิด สร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรม และความเป็นพลเมืองดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2560) ทักษะด้านดิจิทัลควรเริ่มปลูกฝัง และพัฒนาให้บุคลากรในยุคดิจิทัลมีคุณภาพ การใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอุปกรณ์พกพาควรเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และการใช้สื่อต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2560) และจากข้อมูลของ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

ในยุคดิจิทัล การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรับมือกับข้อมูลจำนวนมากและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) จึงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ยุคใหม่ที่พึ่งพาอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น แท็บเล็ต แท็บเล็ต และสื่อสังคมออนไลน์ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปทำให้ผู้เรียนต้องมี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทักษะหลากหลาย ทั้งด้านข้อมูล การสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา และการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอริป จิตตฤกษ์, 2554)

การรู้ดิจิทัลยังเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยแต่ละคนมีความต้องการและระดับทักษะที่ต่างกัน ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงการประยุกต์ใช้งานขั้นสูง อีกทั้งยังครอบคลุมประเด็นด้านจริยธรรม สังคม และการสะท้อนตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งการทำงาน การเรียนรู้ และการใช้ชีวิตประจำวัน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2015)

การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน การฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัลมีความสำคัญต่อการปรับตัวและความสำเร็จของผู้เรียน ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การทำงานร่วมกัน และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้จึงต้องออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การคิด วิเคราะห์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อบรรลุเป้าหมายหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป ผู้เรียนต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และสามารถเลือกเรียนตามความสนใจ เช่น การเรียนออนไลน์ซึ่งตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์และเวลาที่ตนสะดวก ดังนั้น ครูจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนในฐานะพลเมืองดิจิทัล (Digital Native) เพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (พงษ์พัชรินทร์ พุฒินะ, 2564)

การสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือและความไว้วางใจ การเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลไม่ใช่แค่เรื่องเทคโนโลยี แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกระดับ โดยมีผู้นำองค์กรและทีมงานเป็นตัวอย่างที่ดี การสื่อสารและการชี้นำวิสัยทัศน์เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดทิศทางการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ได้แก่

เข้าใจมุมมองลูกค้า กระตุ้นให้พนักงานมีปฏิสัมพันธ์และหาวิธีแก้ปัญหาที่ตอบโจทย์

เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมตัดสินใจ เพื่อใช้มุมมองหลากหลายพัฒนาองค์กร

ส่งเสริมความกล้าลองทำสิ่งใหม่ เรียนรู้จากความผิดพลาด และสร้างนวัตกรรม

เน้นการลงมือทำจริง วางแผนสั้น ปรับแผนต่อเนื่อง เพื่อความคล่องตัวและความรวดเร็ว

สร้างคุณค่าในความร่วมมือและความโปร่งใส เพิ่มความเชื่อใจในทีมและองค์กร

ผู้บริหารต้องเน้นสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้แข็งแกร่งก่อนการลงทุนเทคโนโลยี เพื่อความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่ดิจิทัล (พงษ์พัชรินทร์ พุฒินะ, 2564)

กล่าวโดยสรุป การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์และการรู้ดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ทันกับโลกดิจิทัล ขณะเดียวกันองค์กรต้องสร้างวัฒนธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ดิจิทัลที่เข้มแข็งผ่านความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการกล้าเปลี่ยนแปลง เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านอย่างยั่งยืน

การสร้างมาตรฐานและหลักเกณฑ์ร่วมกัน การสร้างมาตรฐานและหลักเกณฑ์ร่วมกันเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมดิจิทัล โดยเฉพาะเมื่อการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการทำงานร่วมกันข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์เป็นเรื่องปกติ มาตรฐานและหลักเกณฑ์เหล่านี้ควรรวมถึงแนวทางด้านจริยธรรม ความปลอดภัยไซเบอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และพฤติกรรมบนโลกออนไลน์ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเป็นธรรม และการทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นระหว่างบุคคล องค์กร และภาครัฐ การมีแนวทางที่ตกลงร่วมกันจะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจร่วม และสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกระดับ

การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสันติภาพ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสันติภาพเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง และสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวในสังคม เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้คนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และวัฒนธรรมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามพรมแดน และสร้างความเห็นอกเห็นใจระหว่างกัน นอกจากนี้ ปัญญาประดิษฐ์ ระบบเฝ้าระวังดิจิทัล และการวิเคราะห์ข้อมูล ยังสามารถใช้ในการตรวจจับความรุนแรงเชิงสัญญาณล่วงหน้า การเฝ้าระวังข้อมูลบิดเบือน และการส่งเสริมวาทกรรมสร้างสรรค์ เทคโนโลยีจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งทำให้สันติภาพของมนุษย์ทั้งโลกถูกคุกคาม แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะคุกคามสันติภาพ ของมนุษย์ทั้งโลกได้ (ชัยวัฒน์ คุประตกุล, 2545: 413)

การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ หมายถึงการผลักดันให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนและผู้ใช้งานทั่วไป ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีเป้าหมาย สร้างคุณค่า และไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมหรือผู้อื่น โดยเน้นทั้งด้านจริยธรรม การพัฒนา และการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศ

แนวทางการส่งเสริม

1. การให้ความรู้และทักษะดิจิทัล
2. เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณค่า
3. ปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัล (Digital ethics)
4. สร้างแรงบันดาลใจและเวทีแสดงออก
5. ความร่วมมือหลายฝ่าย

เทคโนโลยีไม่เพียงแต่เป็นแหล่งของปัญหา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการแก้ไข คำกล่าวที่ว่า“เทคโนโลยีไม่เพียงแต่เป็นแหล่งของปัญหา แต่ยังเป็นเครื่องมือในการแก้ไข” สะท้อนความจริงสำคัญว่า เทคโนโลยีมีสองด้านขึ้นอยู่กับว่าเรานำมาใช้อย่างไร

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความหมายโดยสรุป	
เทคโนโลยีอาจก่อให้เกิดปัญหา เช่น	“เครื่องมืออันตรายพลัง” ในการ แก้ปัญหานั้นเองได้ เช่น
การเสพติดหน้าจอ	ใช้ AI ตรวจจับข่าวปลอม
ข่าวปลอมและการบูลลี่ในโลกออนไลน์	ใช้แอปเพื่อสุขภาพจิต
การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล	ใช้ระบบเข้ารหัสปกป้องข้อมูล

การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องสามารถส่งเสริมสันติภาพได้ “การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องสามารถส่งเสริมสันติภาพได้” เป็นแนวคิดร่วมสมัยที่ผสมผสานพลังของเทคโนโลยีกับค่านิยมด้านมนุษยธรรม โดยเฉพาะในยุคที่โลกเผชิญกับความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และการแบ่งแยก เทคโนโลยีสามารถเป็น “สะพาน” แทน “กำแพง” ได้อย่างแท้จริง หากใช้ด้วยเจตนาดีและความรับผิดชอบ

ตารางเปรียบเทียบ “เทคโนโลยีเป็นปัญหา / เป็นทางออก”

ปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยี	เทคโนโลยีที่ใช้แก้ปัญหา
การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyberbullying)	ระบบตรวจจับคำพูดแสดงความเกลียดชัง (Hate speech detection)
เสพติดโซเชียล	แอปพลิเคชันช่วยจำกัดเวลาใช้งาน เช่น Digital Wellbeing
ข่าวปลอม	ระบบ fact-checking อัตโนมัติด้วย AI
มลพิษจากอุตสาหกรรม	ระบบควบคุมพลังงานอัจฉริยะ / เซนเซอร์วัดคุณภาพอากาศ
การแพร่ระบาดของโรค	ระบบติดตามผู้ติดเชื้อด้วย Big Data และ AI

การวัดผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การวัดผลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Monitoring, Evaluation and Continuous Improvement) คือแนวคิดและกระบวนการสำคัญในการพัฒนาโครงการ กิจกรรม หรือองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง และการสะท้อนกลับอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานไม่หยุดนิ่ง แต่พัฒนาได้ตลอดเวลา

การเรียนรู้จากประสบการณ์และข้อผิดพลาด การเรียนรู้จากประสบการณ์และข้อผิดพลาด (Learning from Experience and Mistakes) คือกระบวนการพัฒนาตนเองหรือองค์กรที่เน้นการ ใช้ประสบการณ์ในอดีต โดยเฉพาะสิ่งที่เคยผิดพลาด เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อไม่ให้เกิดซ้ำ และเพื่อพัฒนาแนวคิด ทักษะ และการตัดสินใจให้ดีขึ้นในอนาคต

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตัวอย่างการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด

สถานการณ์	ความผิดพลาด	บทเรียน
นักเรียนทำโปรเจกต์แล้วส่งไม่ทัน	วางแผนเวลาไม่ดี	ฝึกการจัดลำดับความสำคัญและบริหารเวลา
ชุมชนจัดงานแล้วคนมาน้อย	ไม่ประชาสัมพันธ์	เรียนรู้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
นักธุรกิจขาดทุนจากสินค้าใหม่	ขาดการวิจัยตลาด	เน้นการวิเคราะห์ก่อนลงทุนครั้งต่อไป

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็นในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือหลักการสำคัญของการใช้ชีวิต การทำงาน และการบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 ที่โลกเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน เทคโนโลยีใหม่ๆ ความรู้ใหม่ๆ และความท้าทายที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จึงไม่สามารถหยุดนิ่งหรือใช้วิธีเดิมๆ ได้อีกต่อไป

แนวทางพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

1. ใช้หลัก PDCA (Plan – Do – Check – Act)
2. ประเมินตนเองเสมอ จุดแข็ง จุดอ่อน สิ่งที่ต้องเรียนรู้เพิ่ม
3. ติดตามเทรนด์ใหม่ๆ และอัปเดตความรู้จากหลากหลายแหล่ง
4. เปิดรับฟังเสียงสะท้อน และพร้อมปรับปรุงไม่ยึดติดวิธีเดิม
5. สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การศึกษาในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล โดยเน้นการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ การเรียนรู้ควรออกแบบให้ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์กรต้องสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความกล้าทดลองสิ่งใหม่ พร้อมมีมาตรฐานร่วมด้านจริยธรรมและความปลอดภัย เทคโนโลยีจึงสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสันติภาพ ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างพลเมืองดิจิทัล การพัฒนาควรดำเนินควบคู่กับการประเมินผลและการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด เพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. สรุป

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จำเป็นต้องมุ่งพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีภูมิคุ้มกันต่อความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ภัยคุกคามไซเบอร์ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อน การศึกษาเพื่อความรู้ด้านความปลอดภัยไซเบอร์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเสริมสร้างทักษะคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ การบูรณาการหลักคุณธรรม จริยธรรม และความรู้เท่าทันสื่อ เป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ เทคโนโลยีจึงไม่ใช่เพียงเป็นเครื่องมือแต่เป็นชุมพลที่สามารถสร้างสรรค์สันติภาพได้ หากใช้อย่างมีสติและเคารพสิทธิของผู้อื่น จึงเป็นแนวคิดแบบองค์รวมที่ส่งเสริมทั้งการรู้ดิจิทัล ความปลอดภัย และคุณธรรม เพื่อนำพาสังคมไทยไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในโลกยุคใหม่

4. องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพนวัตกรรมองค์ความรู้พอสรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านความปลอดภัยไซเบอร์ เช่น การปกป้องข้อมูล การตั้งรหัสผ่านอย่างปลอดภัย การรู้เท่าทันภัยออนไลน์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล
2. เน้นการปลูกฝังค่านิยมสันติวิธี ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน การเคารพความแตกต่าง และทักษะการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความเข้าใจและเอื้ออาทร
3. พัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รู้จักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนในโลกออนไลน์ ทั้งต่อสังคมและตนเอง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. บูรณาการหลักจริยธรรมที่ครอบคลุมมนุษย์ทุกเชื้อชาติและวัฒนธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพศักดิ์ศรีของกันและกัน ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสันติภาพและความเป็นธรรม

ดังนั้น CPDG จึงเป็นแนวทางบูรณาการที่เชื่อมโยง เทคโนโลยี ความรู้ และคุณธรรม เพื่อสร้างสังคมดิจิทัลที่ปลอดภัยและสันติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). Digital Literacy. เข้าถึงได้จาก <https://www.mdes.go.th>

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2545). หน่วยที่ 11 วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสันติภาพ. ใน เอกสารการ สอนชุด วิชา สันติศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พงษ์พัชรินทร พุฒินะ. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในยุคดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี, 1(2), 1-11.

ไลฟ์ สไตร์. (2564). Cryptocurrency คืออะไร? ทำความเข้าใจง่ายๆ ฉบับนักลงทุนมือใหม่. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/money/2121706>

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์. (2554). ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2560). ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากร ภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล. เข้าถึงได้จาก https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/circular/w6-2561-attachment_0.pdf

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนา ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2559). การรู้ดิจิทัล(Digital Literacy). เข้าถึงเมื่อ 20 มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/142-knowledges/2632>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). สารสถิติ. เข้าถึงได้จาก [http://www.nso.go.th/sites/European union agency for cybersecurity](http://www.nso.go.th/sites/European%20Union%20agency%20for%20cybersecurity). (2021). Enisa threat landscape 2021.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). national strategy 2018-2037. The National Economic and Social Development Plan. Retrieved from https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_PlanOct2018.pdf

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างสันติสุขในชุมชน

Application of the Four Sangahavattthu Principles to Building Peace in the Community

พระประโยชน์ศิลป์ สุรปณฺโญ พระคำหวาง จกฺกวโร
พระครูสุธีสารบํณฺหิต พระมหาสุทฺธิดล จิตฺติปณฺโญ พระรัตนพล ญาณิสฺสโร
Phra Prayotchsinn Surapanyo phra khamwang jakkawaro
PhrakruSudhisarabandhit PhramahaSutthidon Jittipanyo Phra Rattanaphon Yanissaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. Thailand
Corresponding Author E-mail: lasano113@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา
นวัตกรรมการสร้างสันติสุขในชุมชน โดยวิเคราะห์แนวทางการนำหลักธรรมสังคหวัตถุทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ ทาน (การให้)
ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) อรรณจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) มาใช้เป็น
กรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมสังคมที่ส่งเสริมความสงบสุขและความสามัคคีในชุมชน ผล
การศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับนวัตกรรมสังคมสามารถเป็นไปได้เพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน และ
สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้กับบุคคลในสังคมทุกฐานะไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาส เพื่อ
พัฒนาชีวิตของทุกคนในสังคม เกิดการพัฒนาในชุมชนที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ โดยหลักพุทธธรรมตามที่กล่าวมา
เป็นแนวทางให้เห็นหลักธรรมปฏิบัติที่จะนำสังคมไปสู่ความสงบสุข สร้างสันติภาพในชุมชน และขจัดความเป็นอกุศล
จิตที่เกิดจากความคับแค้น พยาบาท ด้วยความรู้ ความเข้าใจ จึงจะพบสันติสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4, การพัฒนา, นวัตกรรม, สันติสุข

Abstract

This academic article aims to study the application of the four principles of social welfare in Buddhism to develop innovations for creating peace in communities by analyzing the guidelines for using the four principles of social welfare, namely, dāna (giving), piyavācā (pleasant speech), atchariya (beneficial behavior), and samanatta (consistency) as a conceptual framework for designing and developing social innovations that promote peace and harmony in communities. The

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

results of the study found that the integration of the four principles of social welfare into social innovations can create peace in communities and can be used as guidelines for practice for people of all social statuses, whether monks or laypeople, to develop the lives of everyone in society, resulting in sustainable and effective development in communities. The Buddhist principles mentioned above are guidelines for the principles of practice that will lead society to peace, create peace in communities, and eliminate unwholesome minds that arise from resentment and hatred. With knowledge and understanding, peace can be found both in the present and in the future. his academic article The objective is to study the application of the 4 Noble Truths in solving problems in daily life. It was found that the 4 Noble Truths lead to the extinguishing of suffering. By using problem analysis to solve problems correctly with the right methods and points, that is, being aware of problems has 4 aspects: (1) Suffering, which is physical discomfort. Uncomfortable, oppressive in nature, difficult to bear. (2) Samudaya is the cause of suffering, which is tanha. (3) The Path is the practice leading to the cessation of suffering, which is the Eightfold Path, which is the path to extinguishing suffering. And (4) Nirodha is the path. Ending suffering means extinguishing suffering or craving. Application of the 4 Noble Truths to solving life problems is problem analysis and solve problems to the right point By the correct method, for example, suffering, when we are injured from riding a motorbike and fall down and suffer, analyze the cause of the injury and not go back and do it again. Samutai considers and understands the cause of careless driving. Nirodha considers. Know how to drive safely without accidents. The Path: Consider and know the reasons for driving safely, that is, by being mindful and careful while driving, we will not be injured and suffer from falling off a motorcycle again.

Keywords: Application of the 4 principles of social welfare: development, innovation, peace

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางเศรษฐกิจและบริบททางสังคมที่เป็นยุควัตถุนิยมที่มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างเต็มรูปแบบ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตค่อยๆ เปลี่ยนไปตามกระแสสังคม การดำเนินชีวิตที่เคยเรียบง่ายสงบสุขค่อยๆ ลดน้อยถอยลง เพราะถ้ามนุษย์เราไม่มีการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การดำเนินชีวิตก็จะอยู่ด้วยความยากลำบากและไม่ทันต่อสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน ประเด็นก็คือ ทำอย่างไรเราจะอยู่ในสังคมที่สับสนวุ่นวายนี้ได้อย่างมีความสุข เมื่อเราย้อนไปในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งเป็นปัญหาที่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนาน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมองหาสิ่งที่ดีกว่าเสมอ อย่างไรก็ตามการมองหาสิ่งที่ดีกว่านั้นอาจจะนำมาซึ่งความได้เปรียบกับฝ่ายหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันกลับสร้างความเสียเปรียบให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ความไม่เหมาะสมของความไม่เท่าเทียมหรือความยุติธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ดีกว่า นำไปสู่ความขัดแย้ง หากทั้งสองฝ่าย หรือหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถบริหารความขัดแย้ง ด้วยการแบ่งปันสิ่งที่ดีกว่าอย่างเหมาะสม เป็นที่พอใจต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว ความขัดแย้งนั้นก็จะกลายเป็นความขัดแย้งเชิงบวกนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ดีมีประโยชน์ ในทางตรงกันข้ามหากไม่สามารถบริหารความขัดแย้งและระดับความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2555 : 236) ความขัดแย้งนั้นก็จะก่อให้เกิดผลเชิงลบ เช่น ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง จนอาจจะถึงขั้นรุนแรง นั่นคือการรบราฆ่าฟันในขอบเขตที่จำกัดหรือขยายขอบเขตไปสู่สงครามขนาดใหญ่

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่บังเกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ในโลกนี้ ให้หลุดพ้นจากความทุกข์เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งความรู้ และเกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดาองค์สำคัญยิ่งพระองค์หนึ่งของโลก หลักธรรมที่พุทธศาสนิกชนควรนำไปใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม คือ สังคหัตถ์ 4 เป็นหลักธรรมแห่งการบริหารความขัดแย้ง เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ในสภาวะสมดุล ที่เราทุกคนเรียกว่า “สันติสุข” คำว่าสันติสุขเป็นคำพูดที่ถูกพูดถึงบ่อยมาก เราได้ยินคำนี้ควบคู่กับคำว่าสันติภาพอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน อย่างไรก็ตามความหมายของคำว่า “สันติสุข” ค่อนข้างเป็นนามธรรม ดังนั้นผู้คนส่วนใหญ่ จึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับ สันติสุข ในบริบทที่หลากหลาย นำมาสู่ความคิดและการปฏิบัติ เพื่อนำมาสู่การสร้างสรรค์สันติสุข เพื่อให้เกิดสันติภาพไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม เราทราบกันดีแล้วว่า สันติภาพคือ การปราศจากภาวะความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางวัฒนธรรม สันติภาพคือการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง และสร้างสรรค์ จากความหมายของคำว่า “สันติภาพ” ข้างต้น จะเห็นได้ว่า สภาวะของความเป็นสันติภาพ ปฏิเสธความรุนแรง 3 รูปแบบ นั่นคือ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางวัฒนธรรม (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2551 : 131) แต่มิได้ปฏิเสธเรื่องความขัดแย้งในสังคม แต่ความขัดแย้งนั้นต้องเป็นความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ต้องเป็นความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสันติสุข และสันติสุขของคนในสังคมจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้เขียนจึงอยากศึกษาแนวทางการสร้างสันติสุขเพื่อเป็นแนวทางสร้างสันติภาพให้แก่มนุษยชาติต่อไป

1. ความหมายของสังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 เป็นหลักคุณธรรมในศาสนาพุทธ โดยเป็นภาษาบาลีแยกออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคะ และวัตถุ “สังคะ” แปลเป็นภาษาไทยว่า สงเคราะห์ มีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายความว่า เรื่องรวมทั้ง 2 ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือจะช่วยเหลือ กันด้วยวิธีอย่างไรบ้าง ท่านได้วางไว้เป็น 4 อย่าง จึงจะถือว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นได้ (สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร, 2550) สังคหัตถ์ แปลว่า หลักการสงเคราะห์ หรือหลักสังคมสงเคราะห์ หมายความว่า เมื่อมนุษย์อยู่รวมกัน เป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันตามฐานะ คนในสังคมจึงจะมีความรักใคร่ปรองดองกัน ซึ่งจะทำให้สังคมราบรื่น มีความสงบ ธรรมที่เป็นหลักการสงเคราะห์นี้ มีอยู่ 4 อย่าง คือ 1. ทาน เป็นการให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ หมายความว่า คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ได้ก็เพราะอาศัยการให้ จะเห็นได้ชัดก็คือ บิดา มารดา ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่บุตรธิดา ครู อาจารย์ ให้วิชาความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของมีอยู่ 2 อย่าง คือ อามิสทาน ให้วัตถุสิ่งของ กับ ธรรมทาน ให้ธรรมหรือวิชาความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการแบ่งปันวัตถุเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน 2. ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำน่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน หมายความว่า การพูดจាន่ารัก พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว ต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังแล้ว ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวน้ำใจได้มั่นคง 3. อัถกจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น หมายความว่า การทำประโยชน์ แก่คนอื่น เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 4. สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย คือ จิตใจคงเส้นคงวาต่อคนทั่วไป รู้จักร่วมสุขร่วมทุกข์กับคนอื่น เห็นคนอื่นได้รับทุกข์ต้องไม่ทอดทิ้ง หรือรังเกียจ เห็นคนอื่นได้ดีมีความสุขก็ไม่ริษยาแค้นเคืองเป็นอย่างไร ต่อไปก็เป็นอย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลง การวางตัวอย่างนี้ ย่อมเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป

จะเห็นได้ว่า แต่ละข้อของ "สังคหวัตถุ 4" ล้วนเป็นหลักธรรมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการผูกมิตร สร้างไมตรีกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการให้ การพูดจาดี การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย สิ่งเหล่านี้นอกจากจะทำให้ผู้คนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแล้ว ยังทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นที่ชื่นชอบ และยังนำมาซึ่งประโยชน์ต่อสังคมทุกระดับ เป็นสิ่งที่ยังจรโลงโลกให้น่าอยู่ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม

2. องค์ประกอบของสังคหวัตถุ 4

1. ทาน เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ทาน เพราะจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง (ที. ปา. (ไทย) 11/305/269) คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา การทำบุญ ทั้ง 3 ประการนี้เป็นหนทางในการปฏิบัติตนเพื่อจะเข้าสู่เป้าหมายตามเจตนาของผู้กระทำนั้นๆ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แบ่งประเภทของทาน ดังนี้ ทานแบ่งตามวัตถุ คือ สิ่งของที่จะให้ มี 2 ประเภทคือ 1) อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ เป็นทาน 2) ธรรมทาน การให้ธรรมะ คือ การให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม เป็นทาน

2. ปิยวาจา ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ ความเป็นผู้มีไม่วาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจา ดูดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าววาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีทางเสีย สมนามาคี ซาบซึ้งใจ ทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ ขัดแย้งกัน พูดจาส่อเสียด เสียดสีกัน อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงการพูด ที่ประกอบด้วยประโยชน์ ดังปรากฏในอภัยราชกุมารสูตร ดังนี้ (ขุ.ม.(ไทย) 13/83/88) หลักการพูดที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่อภัยราชกุมาร ในอภัยราชกุมารสูตร ความเป็นว่า 1) วาจาใด ไม่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และ ไม่เป็นที่รักของใจของคนอื่น ตถาคคไม่พูดวาจานั้น 2) วาจาใดจริง แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ทั้งไม่เป็นที่รักของใจของคนอื่นด้วย ตถาคคไม่พูดวาจานั้น 3) ส่วนวาจาใด จริงแท้ ประกอบด้วยประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รักของใจของคนอื่น ตถาคค ย่อมเป็นผู้รู้จักกาลอันควร หรือไม่ควรที่จะพูดวาจานั้น 4) วาจาใด ไม่จริง ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงเป็นที่รักของใจ ของคนอื่น ตถาคค ไม่พูดวาจานั้นเด็ดขาด 5) วาจาใด แม้จริงแท้ แต่ไม่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประกอบด้วยประโยชน์ ถึงเป็นที่รักขอบใจของคนอื่น ตถาคต ก็ไม่พูดวาจาอื่น 6) วาจาใด จจริงแท้ด้วย ประกอบด้วยประโยชน์ด้วย ทั้งเป็นที่รักขอบใจของคนอื่นด้วย ตถาคต ย่อมรู้กาลที่จะพูดวาจาอื่น

3. อตถจริยา (พระสุนทร ธมมธโร, 2560 : 29) หมายถึง การประพฤติประโยชน์ ทำประโยชน์แก่เขา หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอน ตน 2 ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 1. การทำตนให้เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนาตลอดไป 2. การทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้ว ก็ต้องสร้างตนให้ เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่นิ่งดูดาย มีน้ำใจไมตรีต่อกัน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตามสติกำลังทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “คนทำหมู่คณะให้ดังงาม”

4. สมานัตตตา (พระสุนทร ธมมธโร, 2560 : 52) แปลว่า ความเป็นผู้มีตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตัวดีวางตัว เสมอต้นเสมอปลายกับทุกคน การทำตัวให้เป็นคนน่ารัก น่าเคารพนับถือ และนำให้ความช่วยเหลือร่วมมือ การทำตัวได้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ลักษณะนิสัยของผู้มีสมานัตตตา คือ 1. ปฏิบัติตัวเหมาะสมกับภาวะที่ตัวเป็น 2. เป็นกันเอง ไม่ถือเนื้อถือตัว แต่ไม่ปล่อยตัว 3. เข้าหา พูดจาด้วยง่าย 4. อ่อนน้อมถ่อมตน แต่เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว “ความเสมอภาคที่แท้ มากับความเป็นธรรมที่สร้างสามัคคี มิใช่มีไว้เพื่อให้แก่งแย่งความเป็นธรรม” ยังมีความหมายของสมานัตตตา อีกแง่หนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายหลักเลยท่านเน้นไว้โดยใช้คำบาลีว่า สมานสุขทุกขตา แปลว่า มีสุขทุกข์ เสมอกัน หมายความว่า เธอสุขฉันก็สุขด้วย เธอทุกข์ฉันก็ไม่ทิ้ง ทั้งร่วมความสุขความเจริญ และ ร่วมเผชิญร่วมแก้ปัญหาหรือว่า ทุกข์ก็ทุกข์ด้วย สุขก็สุขด้วย ภาษาไทยเรียกว่า ร่วมสุขร่วมทุกข์ แ่งนี้เป็นลักษณะสำคัญของสมานัตตตา ที่จะทำให้นุชนอยู่ร่วมกันด้วยดี เมื่อเราอยู่ร่วมสังคมเดียวกับเขา ก็ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ความเสมอภาคจึงจะสมบูรณ์

3. การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 กับการสร้างสันติสุขในชุมชน

หลักสังคหวัตถุ 4 คือหลักธรรมสำหรับการสร้างความสามัคคีและผูกพันในชุมชน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างสันติสุขได้ โดยหลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพูดจาที่ดีต่อกัน การช่วยเหลือกัน และการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

1. ทาน (การให้) การให้และเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การระดมทุนเพื่อสร้างโครงการชุมชน การบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน การแบ่งปันความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน

2. ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำที่น่ารัก) การพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ และจริงใจ เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการสื่อสาร และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การสร้างช่อง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทางการสื่อสารที่เปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย การจัดกิจกรรมที่เน้นการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและสร้างสรรค์

3. อัตถจริยา (การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์) การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมจิตอาสา การร่วมกันดูแลความสะอาดและสภาพแวดล้อมของชุมชน การร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคม

4. สมานัตตตา (ความเป็นผู้เสมอต้น) การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การส่งเสริมความหลากหลายและการยอมรับความแตกต่าง การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนในชุมชน การจัดตั้งกลไกในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง

4. สรุป

จากความหมายของสังคหวัตถุ 4 ตามที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และยึดเหนี่ยวประสานหมู่ชนไว้ให้เกิดสามัคคี การผูกไมตรีที่ดี ประกอบไปด้วย ทาน หมายถึง การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน และช่วยสงเคราะห์ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ปิยวาจา หมายถึง พูดถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แสดงความเห็นอกเห็นใจมีเหตุผล อัตถจริยา หมายถึง ประพฤติสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันไม่ถือชนชั้นวรรณะไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน สังคหวัตถุ 4 นั้นซึ่งหากใครนำไปปฏิบัติก็ย่อมจะทำให้เป็นที่รักของผู้อื่น การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “รถม้าแล่นไปได้เพราะมีล้อและสลักคอกยตรึงส่วนประกอบต่างๆ ของรถม้า เข้าด้วยกันฉันใด คนในสังคมก็ฉันนั้น คือรวมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรได้ ก็เพราะล้อสลักทำหน้าที่ เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน

5. องค์ความรู้ใหม่

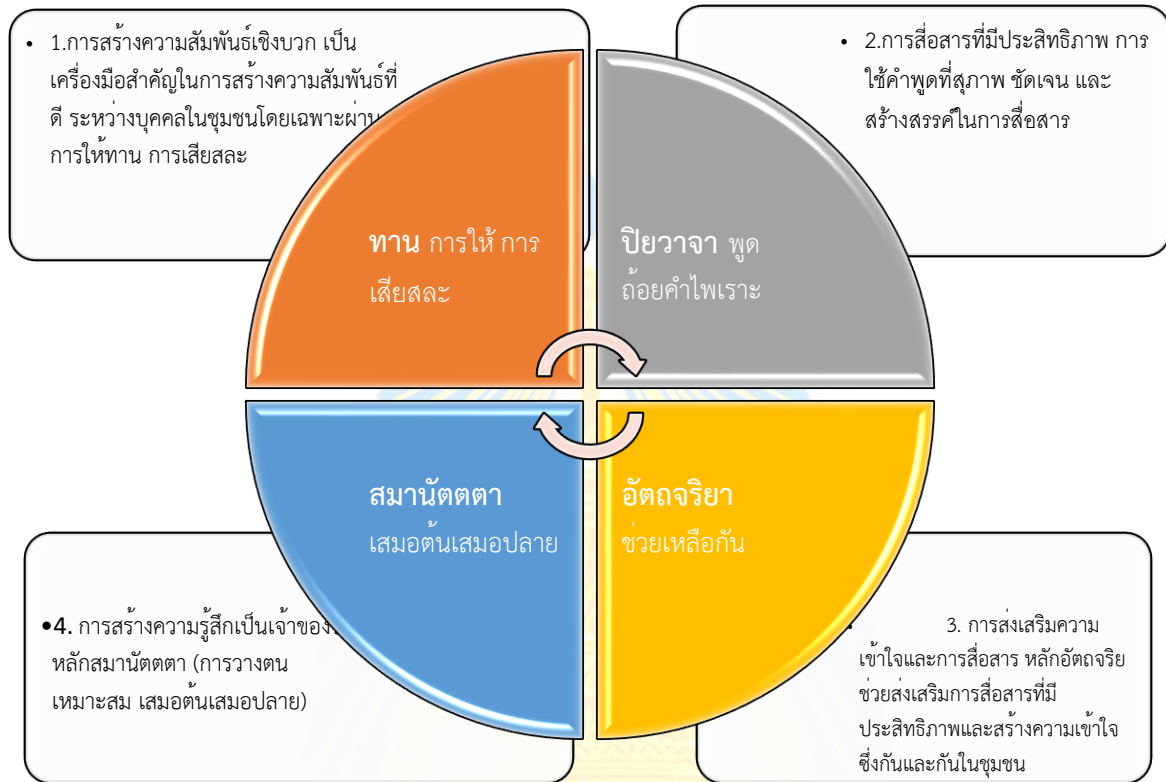
การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา) กับการพัฒนานวัตกรรมสร้างสันติสุขในชุมชน ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ว่า การสร้างสันติสุขไม่ได้จำกัดอยู่แค่การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง แต่ยังรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การส่งเสริมความเข้าใจ และการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ผ่านการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 1

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สังคหวัตถุ 4

หลักการครองใจคน ทำให้คนรักกัน

ภาพที่ 1 แผนภาพองค์ความรู้ใหม่

1. การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการให้ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้าง ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ปิยวาจา การใช้คำพูดที่สุภาพ ชัดเจน และสร้างสรรค์ในการสื่อสาร จะช่วย ให้เกิดความเข้าใจและลดความขัดแย้งในการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เกิดการสื่อสารที่สร้างสรรค์ มีเหตุผล และเป็นมิตร

3. การส่งเสริมความเข้าใจและการสื่อสาร หลักอตถจริยา (การส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันในชุมชน การที่สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจและรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะนำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติวิธี

4. การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน หลักสมานัตตตา (การวางตนเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย) ช่วย สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและความรับผิดชอบร่วมกัน สมาชิกในชุมชนจะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมี ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความสุข โดยการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม การวางตัวให้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือและส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2551). พระพุทธเจ้ากับแผนการกู้อิสรภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ ฯ: เอดิชั่น เพรส โปรดักส์.
- พระสุนทร ธมมธโร. (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ ปานเพ็ชร. (2550). การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน : รายงานการวิจัยอิสระ. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2555). พุทธศาสนา : ทรรศนะและวิจารณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ ฯ: มติชน.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสาร: แนวทางสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในสังคมไทย

Buddhist Innovation in Communication: A Pathway to Peace and Equality in Thai society

กิตติพัทธ์ เทศกำจร อภิขญา พรรณศรี

Kittiphat Thedkamchorn Aphichaya Pansri

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist College

Corresponding Author E-mail: kittiphat.thed@mcu.ac.th)

บทคัดย่อ

การศึกษาพุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในสังคมไทย มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสัมมาวาจา เพื่อแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่เต็มไปด้วยความเกลียดชัง การบิดเบือนข้อมูล และความรุนแรงทางวาจากรรมในสังคมยุคดิจิทัล พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารดังกล่าวได้ส่งเสริมการสื่อสารที่มีเมตตา เคารพซึ่งกันและกัน และเปิดพื้นที่ให้กับการฟังอย่างมีสติในสังคมพหุวัฒนธรรมไทย การประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวครอบคลุมทั้งระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร และระดับชาติ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจ ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผลที่คาดหวังจากกระบวนการนี้คือ การลดความขัดแย้งทางสังคม การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการเคารพความแตกต่าง และการสร้างพื้นที่สื่อที่ปลอดภัยและเป็นธรรม พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยวางรากฐานสู่สังคมไทยที่ยั่งยืน มีความยืดหยุ่น และพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, การสื่อสาร, สันติภาพ, ความเสมอภาค, สัมมาวาจา

Abstract

This study on Buddhist communication innovation for promoting peace and equality in Thai society emphasizes the application of Buddhist principles—particularly Right Speech—to address contemporary challenges in digital-era communication. These challenges include hate speech, misinformation, and verbal aggression that undermine social harmony. Buddhist communication innovation integrates traditional wisdom with modern contexts, fostering a culture of compassionate and mindful communication grounded in respect and understanding. The study highlights practical applications across individual, family, organizational, and national levels,

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

advocating for the development of communication skills rooted in empathy and peaceful coexistence. The anticipated outcomes include a reduction of social conflict, the cultivation of a culture that embraces diversity, and the creation of safe and equitable media environments. Thus, Buddhist communication innovation serves as a vital framework for building a resilient, inclusive, and sustainable Thai society capable of adapting to future challenges.

Keywords: Buddhist innovation, communication, peace, equality, Right Speech

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของการสื่อสารมนุษย์อย่างรวดเร็ว สังคมปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายใหม่ที่เกิดจากการใช้วาทกรรมแห่งความเกลียดชัง การบิดเบือนข้อมูล และการแสดงความเห็นที่รุนแรง ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ยังคุกคามรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เมธาวิ จำเนียร (2560) ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารมีวัตถุประสงค์หลากหลาย และเมื่อต้องการให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมตามที่ผู้สื่อสารต้องการ จึงจำเป็นต้องใช้การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ที่เน้นการโน้มน้าวใจผสมผสานไปในการสื่อสาร เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความคิดและพฤติกรรมคล้อยตามได้ง่ายขึ้น

ความสำคัญของบทบาทผู้ส่งสารและผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารไม่อาจมองข้ามได้ วัชร มารุ่งเรือง (2562) เน้นย้ำว่าไม่ว่าตัวสารและกระบวนการส่งสารจะมีปริมาณมากหรือมีความซับซ้อนเพียงใด หากบุคลากรทุกคนในองค์กรซึ่งต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นบุคลากรที่มีความสามารถในการพิจารณากลับกรองตัวสารให้มีคุณภาพ และเลือกวิธีการส่งสารและรับสารอย่างเหมาะสม ก็สามารถทำให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาจากการสื่อสารที่ดีมีประโยชน์ สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และคณะ (2565) อธิบายว่าการสื่อสารดังกล่าวช่วยเกื้อกูลสังคมให้พัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ ลดปัจจัยภายในและภายนอกที่คอยบั่นทอน เปิดโอกาสให้คนในสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาตามรูปแบบทางเลือกที่แตกต่างกันแต่สามารถเข้ากันได้ และเน้นให้กลุ่มคนทุกกลุ่มในทุกบทบาทได้มีส่วนร่วมพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียม

ในบริบทของปัญหาสังคมร่วมสมัยนี้ พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาแห่งปัญญาและเมตตาได้เสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนาจึงถูกเสนอในฐานะ "พุทธนวัตกรรม" ที่มีศักยภาพในการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เสริมสร้างสังคมแห่งความเข้าใจและความเสมอภาค โดยนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาผสมผสานกับความเข้าใจเชิงวิชาการสมัยใหม่ เพื่อสร้างกรอบการสื่อสารที่ส่งเสริมความเมตตา ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพุทธวัฒนธรรม

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการสื่อสารในยุคปัจจุบันไม่เพียงแต่จะช่วยลดปัญหาการสื่อสารที่เป็นอันตรายต่อสังคม แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานใหม่สำหรับการสื่อสารที่เน้นความเข้าใจ ความเสมอภาค และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสำหรับทุกคนในสังคม

1. พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสาร: แนวคิดและหลักธรรม

ในโลกยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและความรุนแรงทางวาทกรรม การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารจึงกลายเป็นแนวทางที่สำคัญและจำเป็น เมื่อภูมิปัญญาโบราณแห่งพระพุทธศาสนาได้รับการผสมผสานกับองค์ความรู้ทันสมัยด้านสังคมศาสตร์ จึงเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่า "พุทธนวัตกรรม" ซึ่งเป็นการพัฒนาเครื่องมือและกระบวนการใหม่ที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาสังคมหลายประการ

พุทธนวัตกรรมทางด้านการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการเยียวยาปัญหาความรุนแรงทางวาทกรรมที่แพร่หลายในสังคมไทยและสังคมโลก การใช้คำพูดที่หยาบคาย การโจมตีทางความคิด และการสร้างความแตกแยกผ่านสื่อต่างๆ ล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน พุทธนวัตกรรมจึงเสนอแนวทางการสื่อสารที่มีคุณธรรมและสติเป็นพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาจิตสำนึกแห่งเมตตาที่สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับบุคคลและสังคม

นอกจากการเยียวยาปัญหาแล้ว พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารยังมุ่งเน้นการบ่มเพาะจิตสำนึกแห่งเมตตาอย่างเป็นระบบ การปลูกฝังความเข้าใจในหลักการของความเป็นหนึ่งเดียวของมนุษยชาติ และการส่งเสริมจิตใจแห่งความเมตตากรุณาที่จะนำไปสู่การสื่อสารที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เป้าหมายสูงสุดของพุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารคือการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทย ผ่านการสร้างเสริมวัฒนธรรมการสื่อสารที่เน้นการเคารพ การรับฟัง และการเข้าใจซึ่งกันและกัน แทนที่จะเป็นการสื่อสารที่เต็มไปด้วยอคติ ความเกลียดชัง หรือการตัดสิน

ในการศึกษาพุทธนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์นี้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจความหมายและขอบเขตของแนวคิดดังกล่าวให้ชัดเจน รวมทั้งศึกษาหลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติสุขในสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การผสมผสานระหว่างหลักธรรมคำสอนโบราณกับเทคนิคและวิธีการทันสมัยจะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1) ความหมายของพุทธนวัตกรรม

นวัตกรรมในความเข้าใจของคนทั่วไปมักจะเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีเสมอ แต่ในความเป็นจริงแล้ว นวัตกรรมไม่จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องทุกครั้ง โดยพื้นฐานแล้วนวัตกรรมคือสิ่งใหม่ที่มุ่งหวังให้เกิด "ชีวิตที่ดีขึ้น" สำหรับสังคม

นวัตกรรมทางสังคมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากนวัตกรรมทั่วไป เนื่องจากมีเป้าหมายในการสร้าง "สังคมที่เปลี่ยนไป" โดยอาศัยกระบวนการความร่วมมือและปฏิบัติการทางสังคมที่มีลักษณะเปิดกว้าง ยืดหยุ่น และมีพลวัตที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทต่างๆ ได้ เมื่อมีการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกระทั่งกลายเป็นกิจวัตรของคนในสังคม นั้น ก็จะเกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) ขึ้นมาในที่สุด

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า "นวัตกรรม" ไว้อย่างกว้างขวาง หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลกจากเดิม ซึ่งอาจเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ต่างๆ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตประกอบการสอน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา

นวัตกรรมในอีกมุมหนึ่งหมายถึงการนำวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติหลังจากผ่านการทดลองหรือพัฒนามาเป็นขั้นตอนแล้ว โดยเริ่มต้นจากการคิดค้น (Invention) การพัฒนา (Development) ซึ่งอาจมีการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot Project) แล้วจึงนำไปสู่การปฏิบัติจริง ที่แตกต่างไปจากการปฏิบัติเดิมที่เคยดำเนินการมา นอกจากนี้ นวัตกรรมยังหมายถึงการทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งเป็นการปรับปรุงของเก่าและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ สิ่งสำคัญคือนวัตกรรมไม่ใช่การขัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของระบบ (Morton, 1971)

ในแง่ของการสร้างคุณค่า นวัตกรรมคือการสร้างสิ่งใหม่ที่ไม่ใช่เพียงการสร้างขึ้นมาเฉยๆ แต่เป็นการสร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านผลผลิต การบริการ และกระบวนการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม รวมถึงการสร้างสรรค์ต่อยอดอย่างไม่รู้จบ

ในบริบทของสังคมไทย เราได้มุ่งสู่ "พุทธนวัตกรรม" ซึ่งเป็นการวิจัยพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมแนวทางในการสร้างพุทธนวัตกรรมประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี การสร้างพุทธนวัตกรรมในทางศาสนธรรมจึงหมายถึงกรรมฐานทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุข และถือเป็นความเร่งด่วนสำหรับสถานศึกษาทางพระพุทธศาสนาและสถาบันอุดมศึกษา (พระราชปรีดีทิพย์, 2566 อ้างใน ธนัท ติระพรชัย)

พุทธนวัตกรรมโดยแก่นแท้แล้วคือหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต้องนำไปบูรณาการให้เข้ากับศาสตร์อื่นๆ และปรับใช้ให้เป็นเนื้อเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การนำไปบูรณาการเข้ากับศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือพัฒนานักการเมืองและประชาชนให้มีสติและคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อาจกล่าวได้ว่า พุทธนวัตกรรม หมายถึง การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ โดยยังรักษาแก่นแท้ทางธรรมไว้ ขณะที่นวัตกรรมทางสังคมศาสตร์คือการพัฒนาวิธีคิดหรือกระบวนการใหม่ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิต

2) หลักธรรมว่าด้วยการสื่อสารในพระพุทธศาสนา

การสื่อสารในพระพุทธศาสนาได้รับการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนผ่านหลักธรรมหลายประการ ซึ่งมีหลักสัมมาวาจาเป็นแกนสำคัญที่ครอบคลุมและเชื่อมโยงกับหลักธรรมอื่นๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้ (1) ความหมายและความสำคัญของสัมมาวาจา สัมมาวาจาในพระพุทธศาสนาจำแนกเป็น ๒ ระดับ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย, 14/267/161) คือสัมมาวาจาที่เป็นอวสวะ ในระดับโลกียะหรือระดับสัคม มีผลคือความสุขยังผลให้สังคมเกิดสันติสุขได้ และสัมมาวาจาในระดับโลกุตระของพระอริยะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอริยมรรคมีองค์แปด ซึ่งหมายถึงทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือวิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เป็นแนวทางปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เป็นหนทางแห่งการพ้นทุกข์หลักการของสัมมาวาจาเน้นถึงการ สื่อสารด้วยคำพูดที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ เป็นการพูดหรือการแสดงออกทางวาจาที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงตามความจริง ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ใส่ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อเลื่อนลอย แต่ใช้คำพูดที่สุภาพมีนวลช่วยให้เกิดความสามัคคีกัน เป็นถ้อยคำที่มีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อประโยชน์ (2) องค์ประกอบของสัมมาวาจา สัมมาวาจาหมายถึงเจรจาชอบได้แก่จิตสุจริต 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551) ประกอบด้วย การเว้นจากพูดเท็จ การเว้นจากพูดส่อเสียด การเว้นจากพูดคำหยาบ และการเว้นจากพูดเพ้อเจ้อ การเว้นจากพูดเท็จหมายถึงการละเว้นจากการพูดเท็จ ไม่ยอมกล่าวเท็จเพราะเหตุผลส่วนตัว ผู้อื่น หรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ การเว้นจากพูดส่อเสียดหมายถึงการละเว้นจากการพูดคำส่อเสียด ช่วยสมานคนที่แตกร้างกัน ส่งเสริมคนที่สมัครสมานกัน และขบกล่าวถ้อยคำที่สร้างสามัคคี การเว้นจากพูดคำหยาบหมายถึงการละเว้นจากคำหยาบ และพูดแต่คำสุภาพอ่อนหวาน ส่วนการเว้นจากพูดเพ้อเจ้อหมายถึงการละเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริงที่มีเหตุผล มีสารประโยชน์ และถูกกาลเทศะ (3) ความสำคัญของสัมมาวาจาในการสื่อสาร สัมมาวาจาคือการเว้นจากวจีทุจริต 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2554) ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น การเว้นจากพูดเท็จมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการสื่อสารตามพระพุทธศาสนา เพราะการพูดความจริงถือเป็นศีลและเป็นทางแห่งการบำเพ็ญกุศลที่นำไปสู่ความสุขความเจริญ การพูดโกหกหรือบิดเบือนข้อมูลจะนำไปสู่ความไม่เข้าใจกันและเกิดความขัดแย้ง การพูดความจริงเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจระหว่างบุคคลและในสังคม หากผู้สื่อสารในระดับผู้นำทางสังคมหรือธุรกิจพูดความเท็จ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจะสร้างความเสียหายและความขัดแย้งอย่างรุนแรง การพูดความจริงจึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

การเว้นจากพูดส่อเสียดมีความสำคัญเพราะการพูดเพื่อใส่ร้ายผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดจะทำลายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพูดส่อเสียดหรือกล่าวร้ายผู้อื่นสร้างความขัดแย้งและความเกลียดชังในสังคม การไม่พูดส่อเสียดช่วยสร้างความสามัคคีและความเข้าใจในสังคม เพราะการพูดอย่างตรงไปตรงมาและเคารพผู้อื่นทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นและลดความขัดแย้ง เช่น การใช้คำพูดใส่ร้ายเพื่อนร่วมงานในที่ทำงานจะสร้างบรรยากาศที่ไม่ดีและ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน แต่หากพูดตรงไปตรงมาด้วยเจตนาดี จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศในการทำงานที่สร้างสรรค์

การเว้นจากพูดคำหยาบมีความสำคัญเพราะคำพูดที่หยาบคาย รุนแรง หรือสร้างความเจ็บปวดทางจิตใจจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่ดีและอาจเกิดความขัดแย้ง คำพูดหยาบคายเป็นการสื่อสารที่ทำร้ายจิตใจผู้อื่นและสามารถสร้างความบาดหมางในความสัมพันธ์ได้ การพูดอย่างสุภาพและเคารพผู้อื่นจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความปรองดองและเข้าใจกัน ในการสื่อสารระหว่างคนในครอบครัว หากมีการพูดจาด้วยถ้อยคำหยาบคายหรือรุนแรง ความสัมพันธ์จะถูกทำลาย แต่การใช้ถ้อยคำที่นุ่มนวลและแสดงออกถึงความเคารพจะสร้างความผูกพันและความรักในครอบครัว

การเว้นจากพูดเพื่อเจ้ามีความสำคัญเพราะการพูดเรื่องที่ไม่มีความจำเป็นหรือพูดเพื่อเจ้าโดยไม่มีจุดหมายจะไม่สร้างความรู้หรือความเข้าใจใหม่ๆ การพูดเพื่อเจ้าหรือพูดในเรื่องที่ไม่มีสาระเป็นการเสียเวลาและทำให้การสื่อสารไม่มีคุณค่า นอกจากนี้ยังอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความสับสนในกลุ่มคน การพูดอย่างมีสติและมีเนื้อหาสาระจะทำให้การสื่อสารเกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้พูดและผู้ฟัง เช่น การพูดในที่ประชุมควรมุ่งเน้นประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ หากพูดเรื่องที่ไม่มีความจำเป็นหรือเกินความจำเป็น จะทำให้การประชุมยืดเยื้อและไม่มีประสิทธิภาพ

กล่าวได้ว่า สัมมาวาจามีความสำคัญในทุกการสื่อสาร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความเข้าใจกันในสังคม การสื่อสารที่ถูกต้องตามหลักสัมมาวาจาจะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี มีความเมตตาและความปรองดองในสังคม อันจะนำไปสู่ทางดำเนินเพื่อความดับทุกข์หรือเป็นวิถีดำเนินชีวิตที่ทำให้เป็นอริยชนในสังคมปัจจุบันได้

2. การประยุกต์ใช้ในการสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในสังคมไทย

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสื่อสารที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นหลักสัมมาวาจา เมตตาวจีกรรม และการเจริญสติในการพูด มิได้เป็นเพียงแนวทางสำหรับการพัฒนาคุณธรรมในระดับบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระดับสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายที่สูงส่งกว่านั้น การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในระดับสังคมจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันแท้จริงระหว่างประชาชน ลดทอนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารที่บิดเบือนหรือไม่เหมาะสม และที่สำคัญคือการสร้างความเสมอภาคระหว่างกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และฐานะทางสังคม

ในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย ปัญหาการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมได้ก่อให้เกิดความแตกแยกและความไม่เข้าใจกันในหลายมิติ การวิเคราะห์ปัญหาเหล่านี้และการเสนอแนวทางการแก้ไขผ่านหลักพุทธธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อที่จะสามารถสร้างสังคมที่มีสันติภาพ มีความเป็นธรรม และมีความยั่งยืนในระยะยาว

หลักการนี้จะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยมีการเคารพซึ่งกันและกัน และมีความเสมอภาคที่แท้จริงในการมีส่วนร่วมทางสังคม การศึกษาและการประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความสุขอย่างแท้จริง 1) ในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย การสื่อสารได้กลายเป็นทั้งเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ และในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยที่กระตุ้นความขัดแย้งอย่างมีนัยสำคัญ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากความหลากหลายของความคิดเห็นในด้าน การเมือง ศาสนา เพศ และสถานะทางเศรษฐกิจ ที่ปรากฏชัดเจนมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเรื่องปกติในสังคมประชาธิปไตย แต่ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อ การสื่อสารขาดความเคารพซึ่งกันและกัน ขาดสติ และมุ่งเอาชนะกันมากกว่าการเข้าใจ ส่งผลให้วาทกรรมที่ใช้ในสื่อสาธารณะ โดยเฉพาะใน สื่อสังคมออนไลน์ มีลักษณะรุนแรง บิดเบือน และเต็มไปด้วยอคติ ซึ่งนำไปสู่การแบ่งขั้วทาง อารมณ์ การแบ่งกลุ่ม “เรา” และ “เขา” ที่สร้างรอยร้าวในระดับปัจเจก ชุมชน และระดับประเทศลักษณะของปัญหา การสื่อสารในสังคมไทยจึงมีลักษณะดังนี้ การใช้ ถ้อยคำที่รุนแรง และไม่สุภาพ โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ เช่น การด่า ทอ เยาะเย้ย เหยียดหยาม การขาดวัฒนธรรม การฟังอย่างเคารพ ทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลายเป็นการ โต้แย้งเพื่อเอาชนะ การแพร่กระจาย ข่าวปลอม (Fake News) และข้อมูลบิดเบือน ที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดและความ เกลียตขัดแย้ง การสื่อสารที่สะท้อน อคติทางเพศ ขาดพื้นฐาน ศาสนา และขนาน จนกลายเป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำในเชิง วาทกรรม สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลให้การสื่อสารในสังคมไทยไม่สามารถทำหน้าที่เป็น “สะพานแห่งความเข้าใจ” ได้ อย่างแท้จริง แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือสร้างความแตกแยก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการแสวงหาแนว ทางการสื่อสารที่มีคุณธรรม มีเมตตา และมีสติ เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทยที่มีความ หลากหลาย 2) การนำหลักพุทธมาใช้ในการสื่อสาร ในการสร้างสังคมแห่งความเข้าใจ การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของ การอยู่ร่วมกันในสังคม และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้เสนอแนวทางการสื่อสารที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ ต่อทุกฝ่าย การนำหลักพุทธมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารสมัยใหม่จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้าง สังคมที่สันติและเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนี้ (1) การส่งเสริมเมตตาในการสื่อสาร การพูดด้วยเมตตาเป็นหลักการสำคัญที่ ควรได้รับการส่งเสริมในทุกระดับของสังคม เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม สมาชิกใน ครอบครัวควรฝึกฝนการพูดคุยด้วยความรัก ความเข้าใจ และความอดทน แทนที่จะใช้คำพูดที่รุนแรงหรือทำร้ายจิตใจ กัน ในระดับชุมชน การสื่อสารด้วยเมตตาจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคี ส่วนในระดับชาติ การที่ผู้นำ และประชาชนสื่อสารด้วยเมตตาจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมอย่างสันติและยั่งยืน เมตตาในการสื่อสารไม่ได้ หมายความว่าพูดหวานหูเท่านั้น แต่รวมถึงการมีจิตใจที่ปรารถนาดีต่อผู้ฟัง การเลือกใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ และการ แสดงออกถึงความเป็นห่วงเป็นใยต่อความรู้สึกของผู้อื่น การปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเอื้อต่อ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (2) การฟังอย่างมีสติในบริบทความหลากหลาย ในยุคสมัยที่สังคมมีความ หลากหลายทางความคิด วัฒนธรรม และความเชื่อ การฝึกฝนการฟังอย่างมีสติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะใน วงเสวนาหรือพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันมาร่วมแลกเปลี่ยน การฟังอย่างมีสติหมายถึงการตั้งใจ ฟังเพื่อเข้าใจ ไม่ใช่เพื่อหาช่องทางในการโต้แย้งหรือพิสูจน์ว่าตนเองถูกต้อง การฟังด้วยสติจะช่วยให้เราเห็นมุมมองที่ ต่างต่าง เข้าใจเหตุผลเบื้องหลังความคิดเห็นของผู้อื่น และค้นพบจุดร่วมที่อาจนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ การปฏิบัติ เช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกฝนการควบคุมอารมณ์ การปล่อยวางอคติ และการเปิดใจรับฟังสิ่งใหม่ๆ ที่อาจท้าทายความเชื่อ เดิมของเรา (3) การพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีสติในสถาบัน สถานศึกษาและองค์กรต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการ เป็นพื้นที่ฝึกฝนการสื่อสารอย่างมีสติ ในสถานศึกษา ครูอาจารย์ควรเป็นแบบอย่างในการสื่อสารด้วยความใส่ใจและ เคารพต่อนักเรียน ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนการแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพและฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ ใน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

องค์กรต่างๆ การสื่อสารอย่างมีสติจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ลดความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม การฝึกอบรมเรื่องการสื่อสารอย่างมีสติควรกลายเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรในองค์กรสมัยใหม่ (4) การสร้างสื่อที่ยึดหลักสัมมาวาจา ในยุคดิจิทัลที่สื่อมีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างความคิดเห็นของสาธารณะ การสร้างสื่อที่ยึดหลักสัมมาวาจาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สัมมาวาจา หรือ การพูดที่ถูกต้อง หมายถึงการสื่อสารที่สัตย์จริง เป็นประโยชน์ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย สื่อที่ยึดหลักนี้จะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และไม่บิดเบือนความจริง ความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลเป็นอีกหลักการสำคัญ สื่อควรนำเสนอข้อมูลจากหลายมุมมอง ให้ผู้รับสารได้มีโอกาสพิจารณาและตัดสินใจด้วยตนเอง แทนที่จะชักจูงหรือบังคับให้คิดไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง การเคารพความหลากหลายทางความคิด วัฒนธรรม และความเชื่อก็เป็นสิ่งที่สื่อสมัยใหม่ควรยึดถือ (5) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง การนำหลักพุทธมาใช้ในการสื่อสารจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณภาพ ความขัดแย้งจะลดลง ความเข้าใจซึ่งกันและกันจะเพิ่มขึ้น และความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การสื่อสารแบบนี้ยังช่วยพัฒนาคุณภาพจิตใจของผู้ที่ปฏิบัติ ทำให้เกิดความสุขและความสงบภายในอย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพราะการสื่อสารด้วยหลักธรรมไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นในชั่วข้ามคืน แต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและสังคมไปพร้อมๆ กัน 3) ผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติการประยุกต์ใช้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมสมัยใหม่นำมาซึ่งผลลัพธ์เชิงบวกที่สำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถสังเกตได้ในทุกระดับของสังคม ตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นไปจนถึงระดับสากล ดังนี้ (1) การลดความขัดแย้งในสังคม หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติช่วยลดความขัดแย้งในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการส่งเสริมให้ผู้คนเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และแสวงหาจุดร่วมแทนการเน้นจุดแตกต่าง เมื่อสมาชิกในสังคมมีทักษะในการสื่อสารแบบสร้างสรรค์ การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการสันติ และการประนีประนอมกัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะสามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง การลดความขัดแย้งนี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในชุมชนเท่านั้น แต่ยังช่วยประหยัทรพียากรที่จะต้องใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายหลัง อีกทั้งยังสร้างความไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ทำให้เกิดการร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมในระยะยาว (2) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผลลัพธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม วัฒนธรรมนี้จะฝังรากลึกลงไปในจิตสำนึกของประชาชน ทำให้การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการสันติกลายเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นทางเลือกแรกที่คนในสังคมคิดถึงเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติจะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านระบบการศึกษา การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว และการปฏิบัติสัมพันธ์ในชุมชน เมื่อเด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ให้ความสำคัญกับการเคารพซึ่งกันและกัน การยอมรับความแตกต่าง และการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี พวกเขาจะนำค่านิยมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและส่งต่อไปยังคนรอบข้าง (3) การส่งเสริมความเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยกด้วยวาจากรรมแห่งอคติ หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเสมอภาคในสังคม โดยการลดการใช้วาจากรรมแห่งอคติที่มักจะเป็นต้นเหตุของการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ เมื่อสังคมให้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จะเกิดการตระหนักรู้ว่าทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมาจาก เชื้อชาติ ศาสนา หรือสถานะทางสังคมใดก็ตาม

การลดวาทกรรมแห่งอคตินี้ช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และเข้าถึงโอกาสต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ผลที่ตามมาคือสังคมจะมีความหลากหลายทางความคิด มีการแลกเปลี่ยนมุมมองที่สร้างสรรค์ และเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ จากการรวมพลังของคนที่มีพื้นเพและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

การประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้ในทางปฏิบัติจึงไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ยังสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับสังคมที่ยั่งยืน มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับความท้าทายใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สรุป

การศึกษาพุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารเพื่อสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในสังคมไทยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในยุคดิจิทัล สังคมปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายจากวาทกรรมแห่งความเกลียดชัง การบิดเบือนข้อมูล และการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรง ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ยังคุกคามรากฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารเป็นการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ โดยยังรักษาแก่นแท้ทางธรรมไว้ แนวคิดนี้มีบทบาทครอบคลุมตั้งแต่การเยียวยาปัญหาความรุนแรงทางวาทกรรม การบ่มเพาะจิตสำนึกแห่งเมตตาอย่างเป็นระบบ ไปจนถึงการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทย ผ่านการสร้างเสริมวัฒนธรรมการสื่อสารที่เน้นการเคารพ การรับฟัง และการเข้าใจซึ่งกันและกัน

หลักสัมมาวาจาถือเป็นแกนสำคัญของการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยสี่องค์ประกอบหลัก คือ การเว้นจากพูดเท็จ การเว้นจากพูดส่อเสียด การเว้นจากพูดคำหยาบ และการเว้นจากพูดเพ้อเจ้อ หลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยและความเข้าใจกันในสังคม แต่ยังเป็นพื้นฐานของความไว้วางใจระหว่างบุคคลและการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในบริบทของสังคมไทยสามารถดำเนินการได้ในหลายระดับ ทั้งการส่งเสริมเมตตาในการสื่อสารตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับชาติ การฟังอย่างมีสติในบริบทความหลากหลาย การพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีสติในสถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ รวมถึงการสร้างสื่อที่ยึดหลักสัมมาวาจาที่ให้ข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน และไม่บิดเบือนความจริง

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการประยุกต์ใช้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคม ได้แก่ การลดความขัดแย้งในสังคมผ่านการส่งเสริมให้ผู้คนเรียนรู้การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างและแสวงหาจุดร่วม การเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติที่จะฝังรากลึกในจิตสำนึกของประชาชนและถ่ายทอดจากรุ่นสู่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

รู้ และส่งเสริมความเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยกด้วยวาจากรรมแห่งอคติ ซึ่งจะช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนในการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญห เฉพาะหน้า แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานใหม่สำหรับการสื่อสารที่เน้นความเข้าใจ ความเสมอภาค และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสำหรับทุกคนในสังคม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพราะการสื่อสารด้วยหลักธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและสังคมไปพร้อมกัน

ดังนั้น พุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสารจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการสร้างสังคมแห่งความเข้าใจและความเสมอภาค โดยการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาโบราณแห่งพระพุทธศาสนากับความเข้าใจเชิงวิชาการสมัยใหม่ เพื่อสร้างกรอบการสื่อสารที่ส่งเสริมความเมตตา ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับความท้าทายใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

4. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพุทธนวัตกรรมด้านการสื่อสาร สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ในรูปแบบโมเดลที่เรียกว่า “โมเดล 4S” ซึ่งเป็นแนวทางการสื่อสารที่ยึดหลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมสันติภาพและความเสมอภาคในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย ดังนี้

องค์ประกอบ (4S)	ความหมายและบทบาทในการสื่อสาร
Sati (สติ)	การมีสติรู้เท่าทันในการพูด ฟัง และตอบสนอง ช่วยลดการใช้อารมณ์และคำพูดรุนแรง
Sammāvācā (สัมมาวาจา)	การใช้วาจาถูกต้อง เมตตา ไม่พูดเท็จ ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย และไม่เพ้อเจ้อ เป็นแก่นของการสื่อสารที่สร้างสรรค์
Sappāya Media (สื่อที่เกื้อกูล)	การผลิตและบริโภคสื่อที่ส่งเสริมเมตตา ไม่ปิดป้อง และเปิดพื้นที่สำหรับการเข้าใจซึ่งกันและกัน
Sangha Harmony (ความกลมเกลียวแบบสงฆ์)	การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพ รับผิดชอบ ฟัง และเสวนาอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- เมธาวิ จำเนียร. (2560). การสื่อสารเพื่อการรณรงค์กิจกรรมทางสังคมในชุมชน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 383-391. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/download/242429/164400/>
- ธนาทิ ดิระพรชัย. (2567). พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 7(1), 310-319. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir/article/view/267643/182781>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ ฯ เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดัก จำกัด.
- _____. (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ ฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พิมพ์ประภา อมรกิจปัญญา, ธัญธรณ์ อมรกิจปัญญา, นเรศ สถิตยพงศ์, สมสมร วงศ์จิต, และชวกิจ ทองนุ้ยพราหมณ์. (2565). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต,วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 4(2), 278-285. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemri/article/view/259862>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ ฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มารุ่งเรือง ว.. (2019). พัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาคน. วารสารพุทธจิตวิทยา, 4(2), 73-83. สืบค้น จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/view/243015>
- สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, พระมหาประกาศิต ฐิติปลิทธิกร, พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และพระเจริญพงษ์ วิชัย. (2565). การสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมในยุคปัญญาประดิษฐ์,วารสารวณิฏองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 9(1), 179-189. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434/article/view/256030/173074
- Morton, J.A. (1971). Organizing for innovation; A systems approach to technical management. New York: McGraw-Hill.

ม.จ.ร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น